

**KRYTERIA OCENIANIA Z HISTORII W KLASACH 4-8
W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 40
W ZESPOLE SZKOLNO – PRZEDSZKOLNYM NR 4 WE WROCŁAWIU**

KRYTERIA OGÓLNE

1. Cele nauczania historii w klasach 4-8

A. Chronologia historyczna.

- Odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.
- Posługiwanie się podstawowymi czasami historycznymi: epoka, okres p.n.e, okres n.e, tysiąclecie, wiek, rok.
- Obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi.
- Umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie o raz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo – skutkowych.
- Dostrzeganie zmian w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym.

B. Analiza i interpretacja historyczna.

- Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł (w tym kartograficznych), próba wyciągania z nich wniosków.
- Lokalizacja w przestrzeni procesów, zjawisk i faktów historycznych przy wykorzystaniu map i planów w różnych skalach.
- Rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej.
- Objasnianie związków przyczynowo - skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych.
- Dostrzeganie potrzeby poznawania przeszłości dla zrozumienia procesów zachodzących we współczesności.

C. Tworzenie narracji historycznej.

- Konstruowanie ciągów narracyjnych przy wykorzystywaniu zdobytych informacji źródłowych.
- Posługiwanie się pojęciami historycznymi i wyjaśnienie ich znaczenia.

- Przedstawienie argumentów uzasadniających własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych.
- Tworzenie krótkich i długich wypowiedzi: planu, notatki, rozprawki, prezentacji.

2. Formy aktywności uczniów podlegające ocenie:

- Prace pisemne – sprawdziany i kartkówki.
- Odpowiedzi ustne.
- Wypowiedzi pisemne: dłuższa samodzielna wypowiedź na określony temat.
- Prowadzenie zeszytu przedmiotowego.
- Praca w grupach.
- Praca z tekstem podręcznika.
- Praca z tekstem źródłowym.
- Praca ze źródłem ikonograficznym i mapą.
- Krzyżówki i zadania quizowe,
- Prezentacja multimedialna.
- Prace w grupach /indywidualne na lekcji -plakaty, makiety, gazetki itp.
- Aktywność pozalekcyjna wpływająca na podwyższenie oceny: Sukcesy w konkursach historycznych.

3. Wagi ocen cząstkowych

- sprawdzian – 5
- kartkówka – 3
- odpowiedź ustna – 3
- aktywność – 2
- konkursy szkolne z wygraną – 3
- konkursy pozaszkolne z wygraną – 5

4. Zasady oceniania

- Każdy uczeń jest oceniany systematycznie, zgodnie z zasadami sprawiedliwości.
- Wszystkie oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców.
- Sprawdziany najczęściej przeprowadzane są po zakończeniu działu (wyjątkiem są działy obszerne – wtedy sprawdzian może być w jego połowie).
- Nauczyciel zapowiada sprawdziany co najmniej tydzień wcześniej, a oddaje je poprawione w ciągu najpóźniej dwóch tygodni.
- W przypadku nieobecności ucznia na sprawdzianie pisemnym ma on obowiązek napisania go w terminie ustalonym z nauczycielem.

- Symbol „nb”, zapisany w dzienniku elektronicznym, informuje o nieobecności ucznia na sprawdzianie lub kartkówce. Po zaliczeniu przez ucznia sprawdzianu w wyznaczonym terminie symbol ten zostaje zmieniony na ocenę.
- Uczeń, który uzyskał ze sprawdzianu ocenę niedostateczną może ją poprawiać w terminie uzgodnionym z nauczycielem. Ocena z poprawy wpisywana jest do dziennika przy pierwotnej ocenie ze sprawdzianu.
- W przypadku, gdy uczeń w wyznaczonym terminie nie dokona zaliczenia sprawdzianu lub kartkówki, nauczyciel zamienia „nb” na ocenę niedostateczną (1).
- Uczeń może dwa razy w semestrze zgłosić nieprzygotowanie do lekcji bez podania przyczyny, zgłasza na początku zajęć lekcyjnych (nie dotyczy sprawdzianów i kartkówek).
- Aktywność na lekcjach, nagradzana jest „+”. Za każde 5 zgromadzonych „+” uczeń otrzymuje ocenę bardzo dobrą. Przez aktywność na lekcji rozumiemy częste zgłaszanie się na lekcji i udzielanie poprawnych odpowiedzi, wykonywanie dodatkowych zadań w czasie lekcji, aktywną pracę w grupie.
- Uczeń nieobecny na lekcji ma obowiązek uzupełnić przerobiony zakres materiału, notatki w zeszytach, itp.
- Ocenę z bieżących tematów (do 1-3 lekcji wstecz) uzyskuje uczeń z krótkich kartkówek i odpowiedzi ustnych. Kartkówki nie muszą być zapowiadane, nie podlegają poprawie.
- Uczeń ma obowiązek prowadzenia zeszytu przedmiotowego.

5. Ocenianie śródroczne i roczne

Ocena semestralna i końcoworoczna **nie jest** średnią arytmetyczną ocen cząstkowych.

KRYTERIA SZCZEGÓŁOWE

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 4 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

*Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Z historią na Ty						
1. Historia – nauka o przeszłości	<ul style="list-style-type: none"> – historia jako nauka o przeszłości; – historia a baśnie i legendy; – efekty pracy historyków i archeologów; – źródła historyczne, ich przykłady oraz podział. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>współczesność</i>, <i>przeszłość</i>, <i>historia</i>, <i>legenda</i>, <i>baśń</i>; – rozróżnia przeszłość od współczesności; – potrafi krótko scharakteryzować, czym zajmują się historycy. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>archeologia</i>, <i>źródła historyczne</i>; – rozróżnia pracę historyków i archeologów; – potrafi podać przykłady postaci legendarnych i historycznych; – wyjaśnia, czym są przyczyny i skutki; – dokonuje podstawowego podziału źródeł historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różne przykłady materialnych źródeł pisanych i niepisanych. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę źródeł historycznych w procesie poznawania dziejów. 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zaproponować podział źródeł pisanych bądź niepisanych na podkategorie; – ocenia wiarygodność różnego rodzaju źródeł pisanych.
2. Historia wokół nas	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie pamiątek rodzinnych; – drzewo genealogiczne – sposób przedstawiania historii rodziny; – „wielka” i „mała” ojczyzna; – patriotyzm jako miłość do ojczyzny; – sposoby wyrażania patriotyzmu; – „małe ojczyzny” i ich tradycje; 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>ojczyzna</i>, <i>patriotyzm</i>; – podaje przykłady pamiątek rodzinnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>ród</i>, <i>drzewo genealogiczne</i>; – przygotowuje drzewo genealogiczne najbliższej rodziny; – podaje przykłady postaw i zachowań patriotycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>tradycja</i>; – podaje przykłady regionalnych tradycji. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem „<i>mała ojczyzna</i>”; – tworzy przewodnik po własnej miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wybitne postaci w dziejach regionu.

	<p>– znaczenie terminów: <i>tradycja, drzewo genealogiczne, ojczyzna, mała ojczyzna, patriotyzm.</i></p>					
3. Mieszkamy w Polsce	<p>– państwo polskie i jego krainy historyczne; – mój region częścią Polski; – naród polski jako zbiorowość posługująca się tym samym językiem, mająca wspólną przeszłość i zamieszkująca to samo terytorium; – dziedzictwo narodowe; – polskie symbole narodowe; – polskie święta państwowe; – znaczenie terminów: <i>kraina historyczna, naród, symbole narodowe, Polonia.</i></p>	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem <i>symbole narodowe</i>; – wskazuje na mapie państwo polskie i jego granice.</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminem <i>naród</i>; – przedstawia polskie symbole narodowe; – przedstawia najważniejsze święta państwowe; – wskazuje na mapie stolicę państwa.</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminem <i>region</i>; – wskazuje na mapie główne krainy historyczne Polski oraz największe miasta; – przedstawia genezę najważniejszych świąt państwowych.</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminem <i>Polonia</i>; – podaje przykłady dziedzictwa narodowego Polaków.</p>	<p>– omawia genezę polskich symboli narodowych; – tworzy przewodnik po własnym regionie.</p>
4. Czas w historii	<p>– chronologia i przedmiot jej badań; – oś czasu i sposób umieszczania na niej dat; – podstawowe określenia czasu historycznego (<i>data, okres p.n.e. i n.e., tysiąclecie, wiek</i>); – cyfry rzymskie oraz ich arabskie odpowiedniki;</p>	<p>– przy pomocy nauczyciela używa terminów chronologicznych: <i>tysiąclecie, wiek</i>; – umieszcza daty na osi czasu.</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>chronologia, okres p.n.e. i n.e</i> – zamienia cyfry arabskie na rzymskie; – porządkuje fakty i epoki historyczne oraz umieszcza je w czasie.</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>era, epoka historyczna</i>; – podaje cezury czasowe epok historycznych.</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności ustanowienia roku 1 i podziału na dwie ery; – podaje przykłady innych rachub mierzenia czasu.</p>	<p>– charakteryzuje główne epoki historyczne.</p>

	– epoki historyczne: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność oraz ich daty graniczne.					
5. Obliczanie czasu w historii	– obliczanie upływu czasu między poszczególnymi wydarzeniami; – określanie, w którym wieku doszło do danego wydarzenia; – podział czasu na wieki i półwiecza.	– przy pomocy nauczyciela określa, w którym wieku miało miejsce dane wydarzenie; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach jednej ery.	– poprawnie wskazuje wydarzenie wcześniejsze w czasach p.n.e; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach obu er.	– określa początek i koniec wieku; – poprawnie umiejscawia wydarzenia z obu er na osi czasu.	– oblicza upływ czasu między wydarzeniami, w tym na przełomie obu er.	– przyporządkowuje wydarzenia do epok historycznych.
6. Czytamy mapę i plan	– podobieństwa i różnice między mapą a planem; – znaczenie mapy w pracy historyka; – odczytywanie informacji z planu i mapy historycznej; – najstarsze mapy świata.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mapa, plan</i> ; – dostrzega różnice między mapą a planem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>legenda, symbol</i> ; – objaśnia symbole legendy mapy; – odczytuje z mapy podstawowe informacje.	– wyjaśnia, czym jest kartografia; – przygotowuje proste plany miejscowe.	– rozróżnia mapę geograficzną, polityczną, historyczną.	– wyjaśnia zasadę działania i rolę GPS-ów we współczesnej lokalizacji przestrzennej.
Rozdział II: Od Piastów do Jagiellonów						
1. Mieszko I i chrzest Polski	– słowiańskie pochodzenie Polaków; – legendarne początki państwa polskiego; – książę Mieszko I pierwszym historycznym władcą Polski;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>plemię, dynastia</i> ; – wie, kto był pierwszym historycznym władcą Polski.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Piastowie</i> ; – wyjaśnia pochodzenie nazwy „Polska”.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Słowianie, poganin</i> ; – zna wydarzenia związane z datą 966.	– przytacza przykłady legend o początkach państwa polskiego; – wyjaśnia okoliczności zawarcia małżeństwa z Dobrawą oraz przyjęcia chrztu przez Mieszka;	– wskazuje na mapie rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich; – charakteryzuje znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa dla państwa polskiego.

	<ul style="list-style-type: none"> – małżeństwo Mieszka I z Dobrawą; – chrzest Mieszka I i jego znaczenie – znaczenie terminów: <i>plemię, Słowianie, Piastowie.</i> 				<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia najważniejsze konsekwencje przyjęcia chrztu. 	
2. Bolesław Chrobry – pierwszy król Polski	<ul style="list-style-type: none"> – misja świętego Wojciecha u Prusów; – zjazd gnieźnieński i pielgrzymka cesarza Ottona III; – wojny Bolesława Chrobrego z sąsiadami i przyłączenie nowych ziem; – koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski; – znaczenie terminów: <i>misja, relikwie, cesarz, arcybiskupstwo, biskupstwo, koronacja, gród, drużyna, wojowie.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cesarz, koronacja, wojowie;</i> – wie, kto był pierwszym królem Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, gród, drużyna;</i> – zna wydarzenia związane z datami: 1000, 1025; – charakteryzuje misję św. Wojciecha. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>biskupstwo, arcybiskupstwo;</i> – przedstawia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wydarzenia związane z datami: 1002–1018; – wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego; – wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki polityki wewnętrznej i zagranicznej Bolesława dla państwa polskiego.
*W średniowiecznym klasztorze	<ul style="list-style-type: none"> – zakony chrześcijańskie; – życie w klasztorze; – wpływ zakonów na rozwój średniowiecznego rolnictwa; – rola zakonów w rozwoju wiedzy i średniowiecznego piśmiennictwa; – najstarsze zakony na ziemiach polskich i ich znaczenie; 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>duchowieństwo, zakon, mnich, klasztor;</i> – opisuje podstawowe zajęcia duchowieństwa zakonnego w średniowieczu. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady średniowiecznych zakonów; – opisuje życie wewnątrz klasztoru. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób zakony przyczyniły się do rozwoju rolnictwa na ziemiach polskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>regula zakonna, skrytorium;</i> – charakteryzuje wkład duchowieństwa w średniowieczną kulturę. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady współczesnych zakonów chrześcijańskich.

	– znaczenie terminów: <i>duchowieństwo, zakon, mnich, klasztor</i> .					
3. Polska Kazimierza Wielkiego	– Kazimierz Wielki ostatnim królem z dynastii Piastów; – reformy Kazimierza Wielkiego; – zjazd monarchów w Krakowie – uczta u Wierzyńka; – umocnienie granic państwa (<i>Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>); – utworzenie Akademii Krakowskiej; – znaczenie terminu: <i>żak, uniwersytet</i> .	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>uniwersytet, żak</i> ; – wyjaśnia, dlaczego historycy nadali królowi Kazimierzowi przydomek „Wielki”.	– zna wydarzenia związane z datami: 1364, 1370; – wyjaśnia powiedzenie: <i>Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i> .	– wymienia główne reformy Kazimierza Wielkiego; – wyjaśnia cele założenia oraz znaczenie utworzenia Akademii Krakowskiej; – wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski za panowania Kazimierza Wielkiego.	– poprawnie posługuje się terminem <i>uczta u Wierzyńka</i> ; – opisuje zjazd monarchów w Krakowie.	– porównuje politykę prowadzoną przez Bolesława Chrobrego i Kazimierza Wielkiego.
*Rycerze i zamki	– średniowieczni rycerze i ich rola; – funkcje i wygląd zamków; – od pazia do rycerza; – uzbrojenie rycerskie; – turnieje rycerskie; – kodeks rycerski; – znaczenie terminów: <i>rycerz, zamek, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, fosa</i> .	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, fosa, kopia, zamek</i> ; – opisuje wygląd średniowiecznego rycerza i zamku.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pasowanie, paż, giermek</i> ; – wyjaśnia, kto i w jaki sposób mógł zostać rycerzem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>herb, dziedziniec, zbrojownia, baszta</i> ; – charakteryzuje kodeks rycerski.	– podaje przykłady zachowanych zamków średniowiecznych w Polsce i w regionie.	– przedstawia przykłady wzorców rycerskich utrwalonych w literaturze i legendach.

4. Jadwiga i Jagiełło – unia polsko-litewska	<ul style="list-style-type: none"> – objęcie władzy przez Jadwigę; – zasługi Jadwigi dla polskiej kultury, nauki i sztuki; – przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie; – okoliczności objęcia władzy w Polsce przez Władysława Jagiełłę; – skutki zawarcia unii polsko-litewskiej; – zagrożenie ze strony Krzyżaków; – znaczenie terminów: <i>unia, Jagiellonowie</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>Jagiellonowie</i>; – charakteryzuje postać <i>Jadwigi i Władysława Jagiełły</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>unia</i>; – zna wydarzenia związane z datą 1385; – wskazuje na mapie Królestwo Polskie oraz obszar Wielkiego Księstwa Litewskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności zawiązania unii polsko-litewskiej; – wymienia postanowienia unii w Krewie. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sytuację związaną z objęciem tronu polskiego po wygaśnięciu dynastii Piastów. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>Andegawenowie</i>; – omawia zagrożenie ze strony zakonu krzyżackiego dla Polski i Litwy.
5. Zawisza Czarny i bitwa pod Grunwaldem	<ul style="list-style-type: none"> – postać Zawiszy Czarnego; – bitwa pod Grunwaldem i biorący w niej udział rycerze. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Zawiszy Czarnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wydarzenia związane z datą 1410; – wyjaśnia powiedzenie: <i>polegać jak na Zawiszy</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim; – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Ulricha von Jungingena. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia skutki bitwy pod Grunwaldem oraz postanowienie pokoju toruńskiego.
6. Mikołaj Kopernik – wielki astronom	<ul style="list-style-type: none"> – Mikołaj Kopernik i jego życie; – odkrycie Mikołaja Kopernika i powiedzenie <i>Wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i>; – dokonania Kopernika spoza dziedziny astronomii; – znaczenie terminu: <i>astronomia</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>astronomia</i>; – wie, kim był Mikołaj Kopernik. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia powiedzenie: <i>wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, gdzie urodził się Mikołaj Kopernik oraz gdzie znajduje się jego grób; – przedstawia poglądy na temat Ziemi i Układu Słonecznego przed odkryciem Kopernika. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>teoria heliocentryczna</i>; – przedstawia inne dokonania i zainteresowania Mikołaja Kopernika; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego najważniejsze dzieło Kopernika zostało potępione przez Kościół.

Rozdział III: Wojny i upadek Rzeczypospolitej						
1. Jan Zamoyski i złoty wiek Polski	<ul style="list-style-type: none"> – złoty wiek Polski; – kariera polityczna i wojskowa Jana Zamoyskiego; – Zamość – miasto renesansowe; – znaczenie terminów: <i>szlachta, kanclerz, hetman</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>szlachta</i>; – zna królów Polski: <i>Zygmunta I Starego, Zygmunta II Augusta i Stefana Batorego</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>kanclerz, hetman</i>; – charakteryzuje postać i dokonania Jana Zamoyskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>złoty wiek</i>; – charakteryzuje zabudowę i układ Zamościa; – wskazuje na mapie Zamość. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia słowa Zamoyskiego: <i>Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje Zamość, jako przykład miasta renesansowego.
2. XVII wiek – stulecie wojen	<ul style="list-style-type: none"> – potop szwedzki, rola Stefana Czarnieckiego; – obrona Jasnej Góry i rola przeora Augustyna Kordeckiego; – król Jan III Sobieski i jego zwycięstwa nad Turkami; – rola husarii w polskich sukcesach militarnych; – znaczenie terminów: <i>potop szwedzki, husaria, wielki wezyr, odsiecz</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>potop szwedzki</i>; – wskazuje na mapie granice Rzeczypospolitej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie sąsiadów Rzeczypospolitej; – zna wydarzenia związane z datami: 1655–1660, 1683; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa, odsiecz wiedeńska</i>; – opisuje wygląd i uzbrojenie husarii; – zna postaci: Augustyn Kordecki, Stefan Czarniecki, Jan III Sobieski, oraz ich dokonania. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>husaria, wielki wezyr</i>; – przedstawia przebieg potopu szwedzkiego i przełomowej obrony Jasnej Góry; – przedstawia przebieg odsieczy wiedeńskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia skutki wojen Rzeczypospolitej w XVII w.
*Czasy stanisławowskie	<ul style="list-style-type: none"> – ideały epoki oświecenia; – dokonania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – ustanowienie Komisji Edukacji Narodowej i jej znaczenie; – kultura doby stanisławowskiej oraz jej przedstawiciele; 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>obiady czwartkowe, Szkoła Rycerska, kadet</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>mecenas</i>; – wyjaśnia, dlaczego Dzień Edukacji Narodowej jest współcześnie obchodzony 14 października. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasługi króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – wyjaśnia, dlaczego oświecenie było nazywane „wiekiem rozumu”. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia najwybitniejszych twórców doby stanisławowskiej oraz ich dokonania; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia kontrowersje w ocenie panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

	<ul style="list-style-type: none"> – zabytki budownictwa i architektury polskiej 2 poł. XVIII w.; – znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, kadet, mecenas, obiady czwartkowe;</i> 					
3. Tadeusz Kościuszko na czele powstania	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja Rzeczypospolitej w XVIII w.; – Konstytucja 3 maja; – rozbiory Rzeczypospolitej dokonane przez Rosję, Prusy i Austrię; – dowództwo Tadeusza Kościuszki w powstaniu w 1794 r.; – bitwa pod Raławicami i rola kosynierów; – klęska powstania i III rozbiór Rzeczypospolitej; – znaczenie terminów: <i>rozbiory, konstytucja, powstanie, kosynierzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zaborcy, powstanie;</i> – wymienia państwa, które dokonały rozbiorów; – przedstawia cel powstania kościuszkowskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja, kosynierzy;</i> – zna wydarzenia związane z datami: 1772, 3 maja 1791 r., 1794, 1795; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja; – charakteryzuje postać i dokonania Tadeusza Kościuszki. – opisuje przebieg powstania kościuszkowskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia czym był Uniwersał Połaniecki; – wskazuje na mapie rozbiory Polski; – wyjaśnia przyczyny kryzysu Rzeczypospolitej szlacheckiej;
4. Legiony Polskie i hymn narodowy	<ul style="list-style-type: none"> – losy Polaków po upadku Rzeczypospolitej; – Legiony Polskie we Włoszech i panujące w nich zasady; – generał Jan Henryk Dąbrowski i jego rola w stworzeniu Legionów Polskich; – Józef Wybicki – autor <i>Mazurek Dąbrowskiego;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>hymn państwowy;</i> – zna imię i nazwisko autora hymnu państwowego; – zna słowa hymnu Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>emigracja;</i> – przedstawia sytuację narodu polskiego po III rozbiorze; – zna wydarzenia związane z datą: 1797; – charakteryzuje postaci gen. Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje Legiony Polskie we Włoszech oraz panujące w nich zasady. 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, kiedy <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> został polskim hymnem narodowym; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zaczęli tworzyć legiony polskie u boku Napoleona. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Napoleona Bonaparte; – wie, o jakich wydarzeniach mówią słowa Mazurka Dąbrowskiego.

	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie słów <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> hymnem Polski; – znaczenie terminów: <i>emigracja, hymn państwowy</i>. 					
5. Romuald Traugutt i powstanie styczniowe	<ul style="list-style-type: none"> – branka i wybuch powstania styczniowego; – wojna partyzancka; – Romuald Traugutt dyktatorem powstania; – represje po upadku powstania styczniowego; – znaczenie terminów: <i>zabór rosyjski, działalność konspiracyjna, branka, wojna partyzancka, dyktator, Syberia</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zabór rosyjski, Syberia</i>; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zorganizowali powstanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>branka, dyktator</i>; – charakteryzuje postać Romualda Traugutta; – zna wydarzenia związane z datami: 1863–1864. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>działalność konspiracyjna</i>; – wyjaśnia, dlaczego Polacy prowadzili działalność konspiracyjną. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>wojna partyzancka</i>; – opisuje charakter, przebieg i skutki powstania styczniowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego powstanie styczniowe upadło.
6. Maria Skłodowska-Curie – polska noblistka	<ul style="list-style-type: none"> – edukacja Marii Skłodowskiej-Curie na ziemiach polskich; – tajne nauczanie i Latający Uniwersytet; – kariera naukowa Marii Skłodowskiej-Curie; – Nagrody Nobla przyznane Marii Skłodowskiej-Curie; – polscy nobliści; – znaczenie terminów: <i>tajne nauczanie, Nagroda Nobla, laureat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>tajne nauczanie, laureat</i>; – wyjaśnia, dlaczego Maria Skłodowska-Curie musiała wyjechać do Francji. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Marii Skłodowskiej-Curie; – wymienia, za jakie dokonania Maria Skłodowska-Curie otrzymała Nagrodę Nobla. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dokonania M. Skłodowskiej-Curie i wyjaśnia, za co została uhonorowana Nagrodą Nobla . 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>Nagroda Nobla, Uniwersytet Latający</i>; – wymienia innych polskich laureatów Nagrody Nobla. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje działalność Marii Skłodowskiej-Curie podczas I wojny światowej.

Rozdział IV: Ku współczesnej Polsce						
1. Józef Piłsudski i niepodległa Polska	<ul style="list-style-type: none"> – wybuch I wojny światowej; – udział Legionów Polskich i Józefa Piłsudskiego w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – odzyskanie niepodległości przez Polskę; – Józef Piłsudski Naczelnikiem Państwa; – walki o ustalenie granic II Rzeczypospolitej i Bitwa Warszawska; – Narodowe Święto Niepodległości; – znaczenie terminów: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita, Naczelnik Państwa, orłęta lwowskie.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita;</i> – wskazuje na mapie obszar II RP; – wyjaśnia, dlaczego dzień 11 listopada został ogłoszony świętem państwowym. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>Naczelnik Państwa;</i> – zna wydarzenia związane z datami: 1914–1918; 11 listopada 1918 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia udział Legionów Polskich w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – wyjaśnia rolę Józefa Piłsudskiego w odzyskaniu niepodległości i budowie państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>orłęta lwowskie;</i> – wymienia obszary, o które Polacy toczyli walki w latach 1918-1921 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg walk o granice II Rzeczypospolitej.
*Bitwa Warszawska	<ul style="list-style-type: none"> – Rosja Sowiecka i komunizm; – wojna polsko-bolszewicka; – Bitwa Warszawska i jej legenda; – 15 sierpnia – Święto Wojska Polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wydarzenie związane z datą: 15 sierpnia 1920 r.; – odpowiada, jaki był wynik Bitwy Warszawskiej; – wskazuje na mapie miejsce Bitwy Warszawskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>front, komunizm, bolszewicy;</i> – wyjaśnia, dlaczego 15 sierpnia obchodzone jest Święto Wojska Polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg wojny polsko-bolszewickiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie czynniki złożyły się na sukces wojsk polskich w wojnie z Rosją Sowiecką. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem „<i>cud nad Wisłą</i>”; – charakteryzuje mit „<i>cudu nad Wisłą</i>”.

<p>2. Eugeniusz Kwiatkowski i budowa Gdyni</p>	<ul style="list-style-type: none"> – problemy odrodzonej Polski; – zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego na polu gospodarczym – budowa portu w Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy; – Gdynia polskim oknem na świat; – znaczenie terminów: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie, import, eksport, minister.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie;</i> – wskazuje na mapie Polski Gdynię. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Gdynia stała się polskim „oknem na świat”. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje trudności gospodarcze i ustrojowe w odbudowie państwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i wskazuje na mapie obszar Centralnego Okręgu Przemysłowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>minister, eksport, import.</i>
<p>3. Zośka, Alek i Rudy – bohaterscy harcerze</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wybuch II wojny światowej; – sytuacja społeczeństwa polskiego pod niemiecką okupacją; – Szare Szeregi (Zośka, Alek, Rudy); – akcja pod Arsenalem; – powstanie warszawskie jako wyraz patriotyzmu młodego pokolenia; – znaczenie terminów: <i>okupacja, Armia Krajowa, Szare Szeregi.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>okupacja;</i> – zna wydarzenia związane z datą 1 września 1939 r.; – opisuje sytuację narodu polskiego pod niemiecką okupacją. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>Armia Krajowa, Szare Szeregi;</i> – zna wydarzenia związane z datą 1 sierpnia 1944 r.; – charakteryzuje postaci Zośki, Alka i Rudego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, dlaczego wybuchło powstanie warszawskie; – opisuje najważniejsze akcje Szarych Szeregów, w tym akcję pod Arsenalem. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Sowiecki, powstanie warszawskie;</i> – charakteryzuje działalność Polskiego Państwa Podziemnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg powstania warszawskiego.
<p>4. „Żołnierze niezłomni”</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przejęcie władzy w powojennej Polsce przez komunistów; – polityka komunistów wobec polskiego podziemia; – działalność wojenna i powojenna Witolda Pileckiego; 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”;</i> – opisuje politykę komunistów wobec ludności polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”;</i> – rozwija skrót PRL; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, kto objął rządy w państwie polskim po zakończeniu II wojny światowej; – opisuje represje komunistów wobec zwolenników prawowitych władz polskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postaci <i>Witolda Pileckiego i Danuty Siedzikówny.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, kiedy obchodzony jest Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.

	<ul style="list-style-type: none"> – postawa Danuty Siedzikówny, ps. Inka – znaczenie terminów: <i>opozycja antykomunistyczna</i>, „<i>żołnierze niezłomni</i>”. 					
5. Jan Paweł II – papież pielgrzym	<ul style="list-style-type: none"> – dzieciństwo i początek kapłaństwa Karola Wojtyły; – opozycyjna rola Kościoła w czasach komunizmu; – wybór Karola Wojtyły na papieża; – pielgrzymki papieża do ojczyzny (<i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i>); – wsparcie Kościoła dla opozycji; – Jan Paweł II jako papież pielgrzym; – znaczenie terminów: <i>papież, teologia, pielgrzymka, konklawe, kardynał, prymas, pontyfikat</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>papież</i> – wie, kim był Karol Wojtyła; – podaje miasto, w którym urodził się Karol Wojtyła. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>papież, teologia, pielgrzymka</i>; – wymienia nazwy kontynentów, które odwiedził Jan Paweł II. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego w czasach komunizmu; – charakteryzuje rolę papieża jako przywódcy Kościoła katolickiego oraz jako autorytetu moralnego dla chrześcijan. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie słów Jana Pawła II: <i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i>; – wyjaśnia znaczenie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do kraju dla społeczeństwa polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>konklawe, kardynał, pontyfikat</i>; – wie, dlaczego Stefan Wyszyński nazywany jest Prymasem Tysiąclecia; – charakteryzuje krótką biografię Jana Pawła II.
6. „Solidarność” i jej bohaterowie	<ul style="list-style-type: none"> – życie codzienne w okresie PRL.; – działalność opozycyjna; – strajki robotnicze i powstanie NSZZ „Solidarność”; – bohaterowie „Solidarności”: <i>Lech</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja, strajk, solidarność, związek zawodowy</i>; – wie, jak się nazywał pierwszy przywódca związku zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego w 1980 r. doszło do masowych strajków robotniczych; – opisuje okoliczności zawiazania związku zawodowego „Solidarność”. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wydarzenia związane z datami: sierpień 1980, 1989; – zna głównych bohaterów „Solidarności” – Lecha Wałęsę i Annę Walentynowicz. 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>stan wojenny, Okrągły Stół</i>; – wymienia ograniczenia, z jakimi wiązało się wprowadzenie stanu wojennego; 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnice polityczne między czasami komunizmu a wolną Polską.

	<p><i>Wałęsa i Anna Walentynowicz;</i> – wprowadzenie stanu wojennego i represje przeciwko opozycji; – przełom 1989 r. i upadek komunizmu; – znaczenie terminów: <i>strajk, związek zawodowy, solidarność, stan wojenny, Okrągły Stół.</i></p>	<p>„Solidarność” i późniejszy prezydent.</p>			<p>– wyjaśnia skutki rozmów Okrągłego Stołu.</p>	
--	--	--	--	--	--	--

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

*Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	<ul style="list-style-type: none"> • pochodzenie człowieka • różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia • życie człowieka pierwotnego • epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza • początki rolnictwa i udomowienie zwierząt • dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza • terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i></p> <p>– opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym</p> <p>– potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i></p> <p>– przedstawia, skąd wywodzą się praludzie</p> <p>– opisuje życie ludzi pierwotnych</p> <p>– charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza</p> <p>– wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszenia ognia przez człowieka</p>	<p>– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna</p> <p>– przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza</p>	<p>– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia</p> <p>– wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej</p> <p>– wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie ewolucji</p> <p>– charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka</p> <p>– porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach</p>

<p>2. Miasta- państwa Mezopotamii</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mezopotamia jako kolebka cywilizacji • znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji • osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii • powstanie pierwszych państw • zajęcia różnych grup społecznych • Kodeks Hammurabiego • terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i></p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka</p> <p>– wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii</p> <p>– wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i></p> <p>– samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufkrat, Ur, Babilon</p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii</p>	<p>– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji</p> <p>– charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii</p> <p>– wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym</p>	<p>– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym</p> <p>– tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa</p>	<p>– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii</p> <p>– wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii</p>
<p>3. W Egipcie faraonów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji • Egipt darem Nilu • osiągnięcia cywilizacji egipskiej • struktura społeczna • wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej • terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil</p> <p>– opisuje wygląd piramid</p> <p>– porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej</p> <p>– opisuje zakres władzy faraona</p>	<p>– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej</p> <p>– przedstawia strukturę społeczną Egiptu</p> <p>– podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan</p>	<p>– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny</p> <p>– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy</p>	<p>– opisuje etapy pochówku faraonów</p> <p>– charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel</p>

4. W starożytnym Izraelu	<ul style="list-style-type: none"> • judaizm jako przykład religii monoteistycznej • biblijne dzieje Izraelitów • Dekalog i Tora • postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon • terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i></p> <p>– wyjaśnia, o czym opowiada Biblia</p> <p>– wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę</p> <p>– wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem</p>	<p>– opisuje główne etapy historii Izraelitów</p> <p>– charakteryzuje judaizm</p> <p>– porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela</p>	<p>– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon)</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem</p>	<p>– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i></p> <p>– podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce</p>
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> • osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu • system kastowy w Indiach • cywilizacja Doliny Indusu • terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Indie, Chiny</p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i></p> <p>– wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu</p> <p>– wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej</p> <p>– wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie</p>	<p>– opisuje system kastowy w Indiach</p> <p>– charakteryzuje wierzenia hinduistyczne</p>	<p>– charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem</p> <p>– przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej</p> <p>– wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy</p>	<p>– charakteryzuje buddyzm</p> <p>– opowiada o filozofii Konfucjusza</p>
6. Od hieroglifów do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji • pismo a prehistoria i historia • terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i></p> <p>– wyjaśnia, do czego służy pismo</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i></p>	<p>– wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń</p> <p>– przyporządkowuje różne rodzaje pisma do</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe</p> <p>– przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego</p>	<p>– podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny</p> <p>– opowiada o przykładach</p>

	<i>klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i>	– charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego	– wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka – porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne – wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią – omawia przyczyny wynalezienia pisma	cywilizacji, które je stworzyły – wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości	– wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego	alternatywnych języków umownych (alfabet Morse’a, język migowy)
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	<ul style="list-style-type: none"> • wyprawa Napoleona do Egiptu • hieroglify – litery czy słowa? • postaci: Jean F. Champollion • terminy: <i>Kamień z Rosetty</i> 	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów	– wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów	– charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty – wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify	– przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona	– wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii
Rozdział 2. Starożytna Grecja						
1. Demokratyczne Ateny	<ul style="list-style-type: none"> • warunki naturalne Grecji • życie w greckiej polis • cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej • Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten • terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> • postaci historyczne: Perykles 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – wyjaśnia, kim był Perykles – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego

<p>*2. Sparta i wojny z Persami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty • cechy i etapy wychowania spartańskiego • powstanie i rozwój imperium perskiego • wojny grecko-perskie • terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i> • wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą • postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i></p> <p>– przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich</p> <p>– wskazuje na mapie: Spartę, Persję</p> <p>– wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas</p>	<p>– charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty</p> <p>– posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki, mówić lakonicznie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich</p> <p>– wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.</p>	<p>– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy</p> <p>– wyjaśnia genezę biegów maratońskich</p> <p>– tłumaczy znaczenie zwrotu: <i>wrócić z tarczą lub na tarczy</i></p>	<p>– porównuje ustroje Aten i Sparty</p> <p>– opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidas</p>
<p>3. Bogowie i mity</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wierzenia starożytnych Greków • mity greckie • najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes • Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> • terminy: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, wojna trojańska, koń trojański</i> • postać historyczna: Homer 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mity, heros</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański</i></p> <p>– przedstawia wierzenia starożytnych Greków</p> <p>– wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję</p> <p>– wyjaśnia, kim był Homer</p>	<p>– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali</p> <p>– omawia różne mity greckie</p> <p>– przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i></p> <p>– wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i></p>	<p>– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków</p> <p>– omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków</p>	<p>– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantal, nie Ariadny</i></p> <p>– opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi</p>

<p>4. Kultura starożytnej Grecji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspólne elementy w kulturze greckich polis • najważniejsze dokonania sztuki greckiej • narodziny teatru greckiego • znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie • grecka matematyka i medycyna • rola sportu w życiu starożytnych Greków • terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> • postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion</i></p> <p>– opisuje rolę sportu w codziennym życiu</p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i></p> <p>– wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji</p> <p>– opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych</p>	<p>– opisuje charakter i cele antycznego teatru</p> <p>– przedstawia dokonania nauki greckiej</p> <p>– objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli</p> <p>– wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.</p>	<p>– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich</p> <p>– porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi</p>	<p>– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym</p> <p>– przybliża postaci i dokonania Archimedesesa</p> <p>– podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę</p>
<p>*5. Imperium Aleksandra Wielkiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Aleksandra Wielkiego • wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) • wyprawa Aleksandra do Indii 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i></p> <p>– uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”</p> <p>– określa, na jakim obszarze toczyły się</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie</p>	<p>– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej</p> <p>– przedstawia skutki podbojów Aleksandra</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e.</p> <p>– posługuje się terminami:</p>	<p>– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej</p> <p>– charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego</p>	<p>– przedstawia siedem cudów świata</p> <p>– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego • terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> • postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki) 	opisywane wydarzenia	– opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	<i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i>		
* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	<ul style="list-style-type: none"> • siedem cudów świata • konstrukcja latarni morskiej na Faros 	– wyjaśnia, dlaczego w przeszłości ludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli	– przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności	– opisuje losy latarni na Faros	– charakteryzuje siedem cudów świata	– omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu cudów świata starożytnego

Rozdział III. Starożytny Rzym

1. Ustrój starożytnego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • legendarne początki państwa rzymskiego • zasady ustrojowe republiki rzymskiej • społeczeństwo starożytnego Rzymu • dokonania Gajusza Juliusza Cezara • upadek republiki • powstanie cesarstwa rzymskiego • terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> • postaci legendarne i historyczne: Romulus 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> – wskazuje na mapie: Rzym – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – przedstawia legendarne początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski
------------------------------	--	---	--	--	---	---

	i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August					
2. Imperium Rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> • podboje rzymskie • Imperium Rzymskie i jego prowincje • organizacja armii rzymskiej • podział cesarstwa • upadek cesarstwa zachodniorzymskiego • terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legioniści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów</i></p> <p>– przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i></p> <p>– wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego</p> <p>– wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol</p> <p>– omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego</p>	<p>– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie</p> <p>– opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e.</p> <p>– zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego</p>	<p>– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium</p> <p>– wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy</p>	<p>– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie</p> <p>– pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie</p> <p>– przybliży postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera</p>
3. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> • Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto • życie codzienne i rozrywki w Rzymie • podział społeczeństwa rzymskiego • wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa • terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu</p> <p>– omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i></p> <p>– wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały</p> <p>– charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem</p> <p>– opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum</p> <p>– wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i></p>	<p>– przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności</p>

<p>4. Dokonania starożytnych Rzymian</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rzymianie jako wielcy budowniczości • kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków • prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa • najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie • terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> • postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i></p> <p>– wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i></p>	<p>– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów</p> <p>– omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej</p> <p>– wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu</p> <p>– omawia dokonania Wergiliusza i Horacego</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa</p>	<p>– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie</p> <p>– ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź</p>
<p>5. Początki chrześcijaństwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej • przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie • rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa • Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie • terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi,</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></p> <p>– charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa</p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan</p> <p>– omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra, świętego Pawła</p>	<p>– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa</p> <p>– wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.</p>	<p>– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie</p> <p>– wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem</p>	<p>– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)</p>

	<p><i>papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki 		z Tarsu i Konstantyna Wielkiego				
* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	<ul style="list-style-type: none"> • rola szlaków handlowych w starożytności • bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian • kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku 	<p>– wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska)</p> <p>– wyjaśnia, czym jest bursztyn i do czego się go stosuje</p>	– wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian	– wyjaśnia rolę szlaków handlowych	– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciwnemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności	– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku	
Rozdział IV. Początki średniowiecza							
I. Bizancjum w czasach świetności	<ul style="list-style-type: none"> • cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego • dokonania Justyniana I Wielkiego • Konstantynopol jako Nowy Rzym • tradycja grecka w Bizancjum • osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków • upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki • terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> • postaci historyczne: Justynian I Wielki 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i></p>	<p>– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego</p> <p>– charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce</p> <p>– podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r.</p> <p>– zna postać Justyniana I Wielkiego</p> <p>– omawia dokonania Justyniana I Wielkiego</p>	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola	– uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw
		– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola	– uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią	– opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów	

<p>2. Arabowie i początki islamu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pochodzenie Arabów • działalność Mahometa i narodziny islamu • religia muzułmańska i jej zasady • dżihad i podboje Arabów • kultura i nauka arabska • terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> • postaci historyczne: Mahomet 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i></p> <p>– omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów</p> <p>– wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności</p>	<p>– przedstawia postać i działalność Mahometa</p> <p>– omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu</p> <p>– charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 622 r.</p>	<p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem</p> <p>– podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków</p>	<p>– wyjaśnia, jak zmieniło się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie</p> <p>– ocenia potrzebę tolerancji religijnej</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem</p>
<p>3. Nowe państwa w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie państwa Franków • cesarstwo Karola Wielkiego • rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego • traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie • Rzesza Niemiecka • terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> • postaci historyczne: Chlodwig, Karol Młot, 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></p> <p>– wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów</p> <p>– charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.</p> <p>– omawia dokonania: Chlodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy</p>	<p>– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”</p>

	Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I					
4. Konflikt papieżstwa z cesarstwem	<ul style="list-style-type: none"> wielka schizma wschodnia i jej skutki spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w. Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV konkordat wormacki i jego postanowienia terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></p> <p>– wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie</p> <p>– przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej</p> <p>– wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne</p> <p>– przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.</p> <p>– przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę</p> <p>– omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym</p>	<p>– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego</p>
5. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> zajęcie Ziemi Świętej przez Turków synod w Clermont krucjaty utworzenie Królestwa Jerozolimskiego powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków upadek twierdzy Akka skutki wypraw krzyżowych terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty,</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i></p> <p>– opisuje wygląd rycerzy zakonnych</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat</p> <p>– wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat</p> <p>– omawia skutki pierwszej krucjaty</p>	<p>– przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania</p> <p>– opisuje skutki wypraw krzyżowych</p> <p>– przedstawia postać Urbana II</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r.</p>	<p>– omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy</p>	<p>– przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola</p> <p>– ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami</p>

	<p><i>krzyżowcy, zakony rycerskie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • postaci historyczne: papież Urban II 					
* Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	<ul style="list-style-type: none"> • zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat • wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy • przyczyny kasacji zakonu • polskie posiadłości templariuszy 	– wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy	– przedstawia genezę bogactwa templariuszy – opisuje mit skarbu templariuszy	– przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay	– przedstawia legendę o św. Graalu	– wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski

Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza

I. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> • podział na seniorów i wasali • społeczna drabina feudalna • podział społeczeństwa średniowiecznego na stany • terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hold lenny, przywilej</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i></p> <p>– przedstawia, jak wyglądał hold lenny</p> <p>– wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym</p>	<p>– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym</p> <p>– opisuje zależność między seniorem a wasalem</p>	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
--------------------	---	--	--	--	--	---

2. Epoka rycerzy	<ul style="list-style-type: none"> • ideał rycerza i jego obowiązki • od paza do rycerza • życie codzienne rycerzy • elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza • kultura rycerska • elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza • terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i></p> <p>– opisuje uzbrojenie rycerzy</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i></p> <p>– charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego</p> <p>– wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem</p> <p>– opisuje uzbrojenie rycerskie</p>	<p>– opisuje życie codzienne rycerstwa</p> <p>– przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego</p> <p>– opisuje ceremonię pasowania na rycerza</p>	<p>– przedstawia historię najśłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa</p>	<p>– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu</p>
* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	<ul style="list-style-type: none"> • rola turniejów rycerskich • przebieg turniejów • konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju • obyczajowość turniejowa 	<p>– przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju</p>	<p>– przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach</p>	<p>– opisuje przebieg turniejów rycerskich</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa</p>
3. Średniowieczne miasto i wieś	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich • lokacje miast i wsi • samorząd miejski i jego organy • społeczeństwo miejskie • organa samorządu wiejskiego • wygląd średniowiecznego miasta • zajęcia ludności wiejskiej 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, plug, radło, brona</i></p> <p>– porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, plug, radło, brona</i></p> <p>– opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi</p> <p>– przedstawia organy samorządu miejskiego</p> <p>– charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka</p>	<p>– opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczkański w Polsce</p> <p>– znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości</p>	<p>– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie</p>

	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> 		<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej 			
4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki religijność doby średniowiecza średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie życie w średniowiecznym klasztorze średniowieczne szkolnictwo terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i> przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i> charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitularz 	<ul style="list-style-type: none"> znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia

5. Sztuka średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> • rola sztuki w średniowieczu • znaczenie <i>biblia pauperum</i> • styl romański i jego cechy • styl gotycki i jego charakterystyczne elementy • rzeźba i malarstwo średniowieczne • pismo i miniatury w rękopisach • zabytki średniowieczne w Polsce • terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce</p> <p>– wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i></p> <p>– wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i></p>	<p>– charakteryzuje styl romański</p> <p>– omawia cechy stylu gotyckiego</p>	<p>– porównuje styl gotycki i romański</p> <p>– przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego</p>	<p>– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju</p>
-------------------------	---	---	---	--	---	---

Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów

I. Zanim powstała Polska	<ul style="list-style-type: none"> • najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych • gród w Biskupinie • Słowianie w Europie i ich kultura • wierzenia dawnych Słowian • pierwsze państwa słowiańskie • plemiona słowiańskie na ziemiach polskich 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów, plemię</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślanie, Polanie</i></p> <p>– przedstawia okoliczności pojawienia</p>	<p>– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie</p> <p>– wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim</p> <p>– wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody</p>	<p>– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański</p>	<p>– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich</p> <p>– przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim</p>
--------------------------	--	---	--	---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg, Perun, Świętowit, plemię, Państwo Wielkomorawskie, Wiślane, Polanie</i> postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody 		<p>się Słowian na ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wierzenia Słowian wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich 			
2. Mieszko I i początki Polski	<ul style="list-style-type: none"> rozwój państwa Polan dynastia Piastów panowanie Mieszka I małżeństwo Mieszka z Dobrawą chrzest Polski i jego skutki konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę, dynastia</i> przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska” 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich
3. Polska Bolesława Chrobrego	<ul style="list-style-type: none"> misja biskupa Wojciecha i jej skutki zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje powstanie niezależnej 	<ul style="list-style-type: none"> przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Milsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego

	<p>organizacji na ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami • koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie • terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Milsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> • postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III 	<p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego</p>	<p>– opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów</p> <p>– wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite</p> <p>– omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.</p>		<p>przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski</p>	
<p>4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego • panowanie Mieszka II • reformy Kazimierza Odnowiciela • Kraków stolicą państwa • polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego • koronacja Bolesława Śmiałego • konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki • terminy: <i>insygnia królewskie</i> • postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></p> <p>– wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</p> <p>– wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.</p>	<p>– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego</p> <p>– ocenia postawę Bezpryma</p> <p>– przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego</p> <p>– charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego</p>	<p>– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego</p> <p>– ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego</p>

	Śmiały, biskup Stanisław					
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	<ul style="list-style-type: none"> • rządy Władysława Hermana i Sieciecha • podział władzy między synów Władysława Hermana • bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem • najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona Głogowa • podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego • testament Krzywoustego i jego założenia • terminy: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> • postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego – opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa – zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.	– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie – przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa – przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego	– ocenia postawę Bolesława wobec brata – wyjaśnia zasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron	– przedstawia postać Galla Anonima – wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza – ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu
6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	<ul style="list-style-type: none"> • grody i ich funkcje • życie w grodzie i na podgrodziu • sposoby uprawy roli na ziemiach polskich • podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów • zakres władzy panującego 	– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i> – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim	– przedstawia charakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludności względem władcy	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych

	<ul style="list-style-type: none"> • powinności poddanych wobec władcy • powstanie rycerstwa w Polsce • terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i> 		– omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów			
* Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?	<ul style="list-style-type: none"> • źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego • obiektywizm i prawda historyczna 	– wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych	– przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymienia przyczyny powstania kronik	– określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku						
I. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> • walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce • utrwalenie rozbicia dzielnicowego • osłabienie Polski na arenie międzynarodowej • sprowadzenie Krzyżaków do Polski • najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą • przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i> – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu	– charakteryzuje sposób walki Mongołów – przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego

	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółwka</i> postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny 		<p>w okresie rozbicia dzielnicowego</p> <p>– omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.</p>			
2. Zjednoczenie Polski	<ul style="list-style-type: none"> koronacja i śmierć Przemysła II panowanie Waclawa II rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja rządy Władysława Łokietka konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Waclaw II, Władysław Łokietek 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i></p> <p>– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemię utracone na rzecz Krzyżaków</p> <p>– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Waclawa II, Władysława Łokietka</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.</p>	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu 	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet,</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle</i>	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez

	<ul style="list-style-type: none"> • przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego • reformy Kazimierza Wielkiego • umocnienie granic polskiego państwa • utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji • zjazd monarchów w Krakowie • uczta u Wierzyńka • terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> • postać historyczna: Kazimierz Wielki 	<p><i>Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”</p> <p>– wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i></p>	<p><i>Gniazda, Akademia Krakowska</i></p> <p>– wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.</p>	<p>– charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa</p>	<p>reformy wewnętrzne państwa</p> <p>– tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka</p>	<p>Kazimierza Wielkiego z Węgrami</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów</p> <p>– przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego</p>
4. Unia polsko-litewska	<ul style="list-style-type: none"> • koniec dynastii Piastów na polskim tronie • rządy Andegawenów w Polsce • unia polsko-litewska w Krewie • wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem • I pokój w Toruniu • unia w Horodle • terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> • postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i></p> <p>– przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę</p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i></p> <p>– wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej</p> <p>– opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem</p> <p>– wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń</p> <p>– opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego</p>	<p>– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę</p> <p>– wymienia postanowienia unii w Krewie</p> <p>– przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu</p> <p>– wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle</p>	<p>– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński</p>	<p>– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj</p>

	Jagięło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen		księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r.			
* Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> • okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> • Jan Matejko jako malarz dziejów Polski • obrazy jako źródło wiedzy historycznej • znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i> 	– przedstawia, kim był Jan Matejko	– wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu	– wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła	– wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>	– wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne – omawia inne dzieło Jana Matejki
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> • okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej • bitwa pod Warną • panowanie Kazimierza Jagiellończyka • wojna trzynastoletnia • II pokój toruński i jego postanowienia • panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech • terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold</i> • postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żold</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka</p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w.</p> <p>– omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r.</p>	<p>– przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej</p> <p>– charakteryzuje rządzącego Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– opisuje przebieg wojny trzynastoletniej</p> <p>– przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiązania Związku Pruskiego</p> <p>– porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego</p> <p>– uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki</p>	<p>– przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo</p>

<p>6. Monarchia stanowa w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> • monarchia patrymonialna i stanowa • wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej • przekształcenie się rycerstwa w szlachtę • przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej • ukształtowanie się sejmu walnego • konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej • terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> 	<p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i></p> <p>– przedstawia sejm walny oraz jego skład</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce</p> <p>– przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie</p> <p>– wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i></p>	<p>– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce</p> <p>– tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową</p> <p>– wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu</p>	<p>– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę</p>
--------------------------------------	---	---	---	--	---	---

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 6 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Narodziny nowożytnego świata						
1. Wielkie odkrycia geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> – średniowieczne wyobrażenia o Ziemi – przyczyny wypraw żeglarskich na przełomie XV i XVI w. – najważniejsze wyprawy przełomu XV i XVI w. oraz ich dowódcy 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Indie, Amerykę – podaje przykłady towarów sprowadzanych z Indii (przyprawy, jedwab) – wymienia Krzysztofa Kolumba jako odkrywcę Ameryki – podaje rok odkrycia Ameryki (1492 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nowości w technice żeglarskiej, które umożliwiły dalekomorskie wyprawy – poprawnie posługuje się terminami: <i>karawela</i>, <i>kompas</i> – podaje lata pierwszej wyprawy dookoła Ziemi (1519–1522 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia – wskazuje Ferdynanda Magellana jako dowódcę wyprawy dookoła świata i przedstawia jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przyczyny wielkich odkryć geograficznych – wskazuje na mapie trasy najważniejszych wypraw przełomu XV i XVI w. oraz wymienia ich dowódców (Krzysztof Kolumb, Ferdynand Magellan, Vasco da Gama, Bartłomiej Diaz) – poprawnie posługuje się terminem: <i>tubylec</i> – wyjaśnia, dlaczego ludność tubylczą Ameryki nazwano Indianami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny poszukiwania morskiej drogi do Indii – podaje i zaznacza na osi czasu daty wypraw Bartłomieja Diaza i Vasco da Gamy – poprawnie posługuje się terminem: <i>astrolabium</i> – wyjaśnia, dlaczego Krzysztof Kolumb i Ferdynand Magellan skierowali swoje wyprawy drogą na zachód 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy pochodzenie nazwy Ameryka – wskazuje związek między wynalazkami z dziedziny żeglugi a podejmowaniem dalekich wypraw morskich

<p>2. Skutki odkryć geograficznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – cywilizacje prekolumbijskie i ich dokonania – podbój Ameryki przez Hiszpanów i Portugalczyków oraz jego następstwa – zmiany w życiu ludzi w wyniku odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy rdzennych ludów Ameryki (Majowie, Aztekowie i Inkowie) – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Stary Świat</i>, <i>Nowy Świat</i> – podaje przykłady towarów, które przewożono między Ameryką a Europą 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>cywilizacje prekolumbijskie</i> – wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Majów, Azteków i Inków – wymienia dokonania rdzennych ludów Ameryki – przedstawia po jednym pozytywnym i negatywnym skutku wielkich odkryć geograficznych – wskazuje odkrycie Ameryki jako początek epoki nowożytnej 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i>, <i>niewolnik</i>, <i>plantacja</i> – przedstawia politykę Hiszpanów i Portugalczyków w Nowym Świecie – tłumaczy przyczyny przewagi Europejczyków nad tubylczą ludnością Ameryki – opowiada o sytuacji niewolników na plantacjach w Ameryce – wyjaśnia, w jaki sposób w Ameryce pojawiła się ludność afrykańska 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia pozytywne i negatywne skutki wielkich odkryć geograficznych – poprawnie posługuje się terminem: <i>konkwistador</i> – opisuje działalność konkwistadorów i wymienia najbardziej znanych konkwistadorów (Hernán Cortez, Francisco Pizarro) – wskazuje na mapie tereny skolonizowane przez Hiszpanów i Portugalczyków 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zmiany w życiu ludzi w wyniku odkryć geograficznych – wymienia na podstawie mapy nazwy współczesnych państw położonych na obszarach dawniej zamieszkiwanych przez cywilizacje prekolumbijskie
<p>3. Renesans – narodziny nowej epoki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – renesans – cechy charakterystyczne epoki – humaniści i ich poglądy – ideał człowieka w dobie renesansu – wynalezienie druku i jego znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – zaznacza na osi czasu epokę renesansu – wymienia Jana Gutenberga jako wynalazcę druku – wskazuje Leonarda da Vinci jako człowieka renesansu i określa dwie–trzy dziedziny jego zainteresowań 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>renesans</i>, – podaje czas trwania epoki renesansu – przedstawia ideał człowieka w epoce odrodzenia i wyjaśnia termin: <i>człowiek renesansu</i> – opisuje dokonania Leonarda da Vinci i uzasadnia słusność twierdzenia, że był on człowiekiem renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>antyk</i>, <i>humanizm</i> – charakteryzuje epokę renesansu – wyjaśnia nazwę nowej epoki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ wynalezienia druku na rozprzestrzenianie się idei renesansu – przedstawia poglądy humanistów 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Erazma z Rotterdamu jako wybitnego humanistę i przedstawia jego poglądy – porównuje pracę kopisty z pracą w średniowiecznej drukarni

4. Kultura renesansu w Europie	<ul style="list-style-type: none"> – renesansowa radość życia – architektura renesansu – wybitni twórcy odrodzenia i ich dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Włochy jako kolebkę renesansu, – wymienia Leonarda da Vinci i Michała Anioła jako wybitnych twórców włoskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w czym przejawiała się renesansowa radość życia – poprawnie posługuje się terminem: <i>mecenat</i> – wymienia wybitnych twórców epoki odrodzenia i podaje przykłady ich dzieł 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje sztukę renesansową, wskazując główne motywy podejmowane przez twórców, – poprawnie posługuje się terminem: <i>fresk</i>, podaje przykład dzieła wykonanego tą techniką 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>attyka</i>, <i>arkada</i>, <i>kopuła</i> do opisu budowli renesansowych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>perspektywa</i> – podaje przykłady dzieł, w których zastosowano perspektywę
5. Reformacja – czas wielkich zmian	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys Kościoła katolickiego – Marcin Luter i jego poglądy – reformacja i jej następstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wystąpienie Marcina Lutra jako początek reformacji – poprawnie posługuje się terminem: <i>odpust</i> – wymienia wyznania protestanckie 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>reformacja</i>, <i>protestanci</i> – określa początek reformacji (1517 r.) i zaznacza tę datę na osi czasu – wskazuje sprzedaż odpustów jako jedną z przyczyn reformacji – charakteryzuje wyznania protestanckie i podaje ich założycieli 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>pastor</i>, <i>celibat</i>, <i>zbór</i> – wskazuje objawy kryzysu w Kościele katolickim jako przyczynę reformacji – opisuje okoliczności powstania anglikanizmu – przedstawia skutki reformacji 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poglądy Marcina Lutra – opisuje postanowienia pokoju w Augsburgu (1555 r.) i wyjaśnia zasadę <i>czyj kraj, tego religia</i> – przedstawia na mapie podział religijny Europy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poglądy głoszone przez Jana Kalwina – wskazuje zmiany wprowadzone w liturgii protestanckiej
6. Kонтреформacja	<ul style="list-style-type: none"> – postanowienia soboru trydenckiego – działalność jezuitów – wojna trzydziestoletnia i jej następstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>sobór</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia przyczyny zwołania soboru w Trydencie – wskazuje zakon jezuitów jako instytucję powołaną do walki z reformacją – oblicza, jak długo obradował sobór trydencki i zaznacza to na osi czasu (daty powinny 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>kontreformacja</i>, <i>seminarium duchowne</i> – przedstawia zadania seminariów duchownych w dobie kontreformacji – wyjaśnia cel założenia zakonu jezuitów – wymienia Ignacego Loyolę jako założyciela zakonu jezuitów 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postanowienia soboru trydenckiego – poprawnie posługuje się terminami: <i>heretyk</i>, <i>inkwizycja</i>, <i>indeks ksiąg zakazanych</i> – wyjaśnia cel utworzenia inkwizycji i indeksu ksiąg zakazanych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działalność zakonu jezuitów – przedstawia zasady obowiązujące jezuitów 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wybuchu wojny trzydziestoletniej – podaje datę podpisania pokoju westfalskiego (1648 r.) i jego najważniejsze postanowienia

		być podane przez nauczyciela)				
Rozdział II. W Rzeczypospolitej szlacheckiej						
1. Demokracja szlachecka	<ul style="list-style-type: none"> – szlachta i jej zajęcia – prawa i obowiązki szlachty – sejm walny i sejmiki ziemskie 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>szlachta, herb, szabla</i> – przedstawia prawa szlachty odziedziczone po rycerskich przodkach – wymienia zajęcia szlachty – wskazuje na ilustracji postać szlachcica 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja szlachecka, przywilej, magnateria, szlachta średnia, szlachta zagrodowa, gołota</i> – wymienia izby sejmu walnego – przedstawia zróżnicowanie stanu szlacheckiego – wyjaśnia funkcjonowanie zasady <i>liberum veto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia prawa i obowiązki szlachty, – poprawnie posługuje się terminem: <i>pospolite ruszenie</i> – wskazuje wpływ przywilejów szlacheckich na pozycję tego stanu – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia – przedstawia prawa otrzymane przez szlachtę na mocy konstytucji <i>Nihil novi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>sejm walny, sejmiki ziemskie</i> – przedstawia decyzje podejmowane na sejmie walnym – charakteryzuje rolę sejmików ziemskich i zakres ich uprawnień – przedstawia skład izb sejmu walnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób doszło do ukształtowania się demokracji szlacheckiej – porównuje parlamentaryzm Rzeczypospolitej XVI–XVII w. z parlamentaryzmem współczesnej Polski – wyjaśnia, kto sprawował władzę w Rzeczypospolitej
2. W folwarku szlacheckim	<ul style="list-style-type: none"> – folwark szlachecki – gospodarcza działalność szlachty – splaw wiślany – statuty piotrkowskie 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>folwark, dwór</i> – na podstawie ilustracji z podręcznika wymienia elementy wchodzące w skład folwarku szlacheckiego – opisuje zajęcia chłopów i mieszczan 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>splaw wiślany, szkuta, spichlerz, pańszczyzna</i> – przedstawia gospodarczą działalność szlachty – wskazuje na mapie Pomorze Gdańskie i najważniejsze porty położone nad Wisłą – wymienia towary wywożone z Polski i sprowadzane do kraju 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze zabudowania folwarku i wskazuje ich funkcje – wyjaśnia przyczyny i sposoby powiększania się majątków szlacheckich – tłumaczy, dlaczego szlachta uchwaliła ustawy antychłopskie i antymieszczańskie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie odzyskania przez Polskę Pomorza Gdańskiego dla rozwoju gospodarki – wymienia najważniejsze ustawy wymierzone przeciw chłopom i mieszczanom – wyjaśnia następstwa ożywienia gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ ustaw antychłopskich i antymieszczańskich na położenie tych grup społecznych i rozwój polskiej gospodarki

3. W czasach ostatnich Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – ostatni Jagiellonowie na tronie Polski – wojna z zakonem krzyżackim 1519–1521 – hołd pruski i jego postanowienia – polityka wschodnia ostatnich Jagiellonów 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia ostatnich władców z dynastii Jagiellonów: Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta – podaje i zaznacza na osi czasu datę hołdu pruskiego (1525 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia – wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Hołd pruski</i> postaci Zygmunta Starego i Albrechta Hohenzollerna 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Prusy Książęce, Prusy Królewskie, Inflanty – opisuje zależność Prus Książęcych od Polski – wyjaśnia przyczyny najazdu Iwana Groźnego na Inflanty 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wojny Polski z zakonem krzyżackim (1519–1521 r.) – wymienia państwa walczące o Inflanty i wskazuje sporne terytorium na mapie – wyjaśnia skutki rywalizacji Polski, Szwecji, Moskwy i Danii o Inflanty 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>hołd lenny</i> – przedstawia postanowienia hołdu pruskiego (1525 r.) i jego skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje korzyści i zagrożenia wynikające z postanowień hołdu pruskiego – charakteryzuje politykę wschodnią ostatnich Jagiellonów i jej następstwa
4. Odrodzenie na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> – idee renesansowe w Polsce – literatura polskiego renesansu i jej twórcy – renesansowy Wawel Jagiellonów – odkrycie Mikołaja Kopernika 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia Mikołaja Kopernika jako twórcę teorii heliocentrycznej – wskazuje Wawel jako przykład budowli renesansowej w Polsce – poprawnie posługuje się terminem: <i>włoszczyzna</i> i wskazuje jego pochodzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego jako twórców literatury renesansowej w Polsce – wyjaśnia przyczyny twórczości literackiej w języku polskim – charakteryzuje odkrycie Mikołaja Kopernika i pokazuje różnice między teorią polskiego astronoma a dotychczas obowiązującą koncepcją budowy wszechświata 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>arras</i>, <i>krużganki</i>, <i>mecenat</i> – charakteryzuje krótko twórczość Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego – opisuje Wawel jako przykład architektury renesansu w Polsce – uzasadnia tezę, że Mikołaj Kopernik był człowiekiem renesansu – przywołuje Galileusza jako zwolennika teorii Kopernika 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>teoria geocentryczna</i>, <i>teoria heliocentryczna</i> – wyjaśnia przyczyny rozwoju kultury renesansowej w Polsce – przedstawia zasługi ostatnich Jagiellonów dla rozwoju renesansu – przedstawia poglądy Andrzeja Frycza Modrzewskiego jako pisarza politycznego doby renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego XVI stulecie nazwano złotym wiekiem w historii Polski – opisuje wybraną budowlę renesansową w swoim regionie
5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> – geneza unii lubelskiej – postanowienia unii lubelskiej – struktura narodowa i wyznaniowa I Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Lublin i Rzeczpospolitą Obojga Narodów – wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Unia lubelska</i> postać Zygmunta II Augusta jako autora i pomysłodawcę unii 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna</i>, <i>unia realna</i> – wyjaśnia nazwę Rzeczpospolita Obojga Narodów 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postanowienia unii lubelskiej – charakteryzuje strukturę narodową i wyznaniową I Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skutki utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów – wyjaśnia korzyści płynące z wielokulturowości 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów

		– podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania unii lubelskiej (1569 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia	– wskazuje na mapie Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie	– analizuje wygląd herbu I Rzeczypospolitej i porównuje go z herbem Królestwa Polskiego	– wskazuje na mapie Wołyń, Podole i Ukrainę	
6. „Państwo bez stosów”	– Rzeczpospolita państwem wielowyznaniowym – <i>Akt konfederacji warszawskiej</i> – reformacja w Polsce	– wskazuje wielowyznaniowość I Rzeczypospolitej – poprawnie posługuje się terminem: <i>tolerancja</i> – zauważa potrzebę poszanowania odmienności religijnej i kulturowej	– wymienia wyznania zamieszkujące Rzeczpospolitą Obojga Narodów – wskazuje cel podpisania konfederacji warszawskiej – podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania konfederacji warszawskiej (1573 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia – wyjaśnia, co oznacza, że Polska była nazywana „państwem bez stosów”	– przedstawia postanowienia konfederacji warszawskiej – poprawnie posługuje się terminem: <i>innowierca</i> – nazywa świątynie różnych wyznań – wskazuje na mapie Raków i Pińczów jako ważne ośrodki reformacji w Polsce – omawia wkład innych wyznań w rozwój szkolnictwa I Rzeczypospolitej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>katolicyzm, judaizm, luteranizm, prawosławie</i> – charakteryzuje strukturę wyznaniową I Rzeczypospolitej – wyjaśnia, kim byli arianie i przedstawia zasady ich religii – tłumaczy przyczyny niechęci szlachty polskiej wobec arian	– nazywa i wskazuje na mapie ziemie zamieszkałe przez przedstawicieli poszczególnych wyznań – wyjaśnia związek między narodowością a wyznawaną religią wśród mieszkańców I Rzeczypospolitej
7. Pierwsza wolna elekcja	– przyczyny elekcyjności tronu polskiego – przebieg pierwszej wolnej elekcji – <i>Artykuły henrykowskie i pacta conventa</i> – następstwa wolnych elekcji	– poprawnie posługuje się terminem: <i>elekcja</i> – krótko opisuje, dlaczego polskich władców zaczęto wybierać drogą wolnej elekcji – wskazuje Henryka Walezego jako pierwszego króla elekcyjnego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>wolna elekcja, bezkrólewie</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszej wolnej elekcji – opisuje przebieg pierwszego bezkrólewia i wyjaśnia, kim był interrex	– przedstawia zasady wyboru monarchy – na podstawie obrazu Canaletta opisuje miejsce i przebieg wolnej elekcji – wyjaśnia skutki wolnych elekcji	– wymienia warunki, które musieli spełnić królowie elekcyjni – poprawnie posługuje się terminami: <i>Artykuły henrykowskie, pacta conventa</i>	– wyjaśnia wpływ <i>Artykułów henrykowskich i pacta conventa</i> na pozycję monarchy w Rzeczypospolitej

Rozdział III. W obronie granic Rzeczypospolitej

<p>1. Wojny z Rosją</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wojny Stefana Batorego o Inflanty – dymitriada i polska interwencja w Rosji – pokój w Polanowie 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Inflanty i Carstwo Rosyjskie – wymienia Stefana Batorego jako kolejnego po Henryku Walezym władcę Polski – poprawnie posługuje się terminem: <i>hetman</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje, w jakim celu została utworzona piechota wybraniecka – przedstawia, jak zakończyły się wojny o Inflanty prowadzone przez Stefana Batorego – podaje i zaznacza na osi czasu datę bitwy pod Kłuszynem (1610 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia – opowiada o znaczeniu bitwy pod Kłuszynem – przywołuje Stanisława Żółkiewskiego jako dowódcę bitwy pod Kłuszynem – wskazuje na mapie Moskwę i Kłuszyn 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny najazdu Iwana Groźnego na Inflanty – poprawnie posługuje się terminami: <i>piechota wybraniecka</i>, <i>dymitriada</i>, <i>Kreml</i>, <i>bojar</i> – opisuje następstwa dymitriady – wskazuje na mapie tereny przyłączone przez Polskę w wyniku interwencji w Rosji (po pokoju w Polanowie i Jamie Zapolskim) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przyczyny poparcia Dymitra Samozwańca przez magnatów i duchowieństwo – wskazuje przyczyny obalenia Dymitra Samozwańca – wyjaśnia cel polskiej interwencji w Rosji – podaje datę podpisania pokoju w Polanowie (1634 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę Zygmunta III wobec Rosji – przedstawia postanowienia pokoju w Polanowie
<p>2. Początek wojen ze Szwecją</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Wazowie na tronie Polski – przyczyny wojen ze Szwecją – wojna o Inflanty – walka o ujście Wisły – skutki wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w. – Warszawa stolicą Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia elementy uzbrojenia husarza i pokazuje je na ilustracji – wskazuje na mapie Szwecję, Inflanty i Wisłę – wymienia stolice Polski (Gniezno, Kraków, Warszawa) 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Kircholm i Pomorze Gdańskie – podaje datę bitwy pod Kircholmem (1605 r.) i nazwisko dowódcy polskich wojsk (Jan Karol Chodkiewicz) – wyjaśnia, dlaczego przeniesiono stolicę z Krakowa do Warszawy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyczyny wojen polsko-szwedzkich w XVII w. – poprawnie posługuje się terminem: <i>clo</i> – opowiada przebieg wojny o Inflanty – wskazuje na mapie Oliwę – podaje datę bitwy pod Oliwą (1627 r.) i wyjaśnia znaczenie tego starcia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Zygmunt III Waza utracił tron Szwecji – przedstawia przyczyny zablokowania ujścia Wisły przez Szwedów – tłumaczy, dlaczego Polska często nie wykorzystywała swoich sukcesów militarnych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postanowienia i podaje daty podpisania rozejmu w Starym Targu (1629 r.) i Sztumskiej Wsi (1635 r.)
<p>3. Powstanie Chmielnickiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja Kozaków zaporoskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Bohdana Chmielnickiego jako 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, kim byli Kozacy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, kim byli Kozacy rejestrowi 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wybuchu powstania na Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia skutki powstania Chmielnickiego

	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie Kozaków na Ukrainie – ugodą w Perejaślawiu 	<p>przywódcę powstania Kozaków na Ukrainie</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia elementy uzbrojenia Kozaków i pokazuje je na ilustracji – rozpoznaje na ilustracji Kozaka wśród przedstawicieli innych grup społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>Zaporoże</i> – wskazuje na mapie Ukrainę, Zaporoże i Dzikie Pola – podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu powstania kozackiego (1648 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zajęcia i sytuację Kozaków – wskazuje na mapie najważniejsze bitwy powstania (Żółte Wody, Korsuń, Beresteczko) – uzasadnia tezę, że powstanie Chmielnickiego było wojną domową 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia główne etapy powstania – wyjaśnia, dlaczego powstanie Chmielnickiego przerodziło się w wojnę polsko-rosyjską – wskazuje na mapie Perejaśław – podaje i zaznacza na osi czasu datę ugody w Perejaślawiu (1654 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje rozejm w Andruszowie jako moment zakończenia powstania i wojny polsko-rosyjskiej (1667 r.) – ocenia politykę szlachty wobec Kozaków
4. Potop szwedzki	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją – najazd Szwedów na Polskę w latach 1655–1660 – postawa społeczeństwa polskiego wobec najeźdźcy – skutki potopu 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>potop szwedzki</i> – wskazuje Stefana Czarnieckiego jako bohatera walk ze Szwedami – wymienia obronę Jasnej Góry jako przełomowy moment potopu szwedzkiego – wskazuje na mapie Częstochowę i Inflanty – wyjaśnia, dlaczego najazd Szwedów nazwano potopem – przedstawia na ilustracji uzbrojenie piechoty szwedzkiej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postaci Stefana Czarnieckiego i Augustyna Kordeckiego – uzasadnia znaczenie bohaterskiej obrony Częstochowy dla prowadzenia dalszej walki z najeźdźcą – podaje i zaznacza na osi czasu daty potopu szwedzkiego (1655–1660 r.) oraz pokoju w Oliwie (1660 r.) – charakteryzuje postępowanie Szwedów wobec ludności polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa</i> – wyjaśnia przyczyny prowadzenia wojny podjazdowej przez Polskę – wskazuje na mapie Lwów i Prusy Książęce – przedstawia zobowiązania Jana Kazimierza złożone podczas ślubów lwowskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny wojen polsko-szwedzkich – wyjaśnia przyczyny początkowych niepowodzeń Rzeczypospolitej w czasie potopu szwedzkiego – wymienia postanowienia pokoju w Oliwie 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia skutki potopu szwedzkiego – wskazuje zagrożenie płynące dla Rzeczypospolitej z powodu utraty lenna pruskiego

<p>5. Wojny z Turcją</p>	<ul style="list-style-type: none"> – imperium osmańskie – przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Turcją w XVII w. – wojna o Mołdawię – najazd Turków na Polskę w II poł. XVIII w. i jego skutki – odsiecz wiedeńska Jana III Sobieskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>sultan, husarz, janczar</i> – podaje przyczyny wyprawy Jana III Sobieskiego pod Wiedeń – wskazuje na mapie Wiedeń 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>islam, wezyr</i> – charakteryzuje postaci Jana III Sobieskiego i Kara Mustafy – podaje i zaznacza na osi czasu daty bitwy pod Chocimiem (1673 r.) oraz odsieczy wiedeńskiej (1683 r.) – wymienia skutki wojen z Turcją – wskazuje na mapie Podole, Chocim i Kamieniec Podolski 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>haracz, ekspansja</i> – podaje i zaznacza na osi czasu daty najazdu tureckiego i oblężenia Kamieńca Podolskiego (1672 r.) – wskazuje na mapie tereny, na których toczyła się wojna (Podole) oraz miejsca najważniejszych wydarzeń (Cecora Kamieniec Podolski, Chocim) – wymienia przyczyny początkowych niepowodzeń wojsk polskich w walce z Turkami w II poł. XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny wojen polsko-tureckich w XVII w. – przedstawia walkę Rzeczypospolitej o Mołdawię – wymienia hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza oraz bitwy z Turcją, w których dowodzili (Cecora 1620 r., obrona Chocimia 1621 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje postanowienia traktatu w Buczaczu – przedstawia następstwa wojen polsko-tureckich w XVII w.
<p>6. Kryzys Rzeczypospolitej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – skutki wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII w. – sytuacja polityczno-gospodarcza kraju na przełomie XVII i XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje XVII stulecie jako czas wielu konfliktów wojennych prowadzonych przez Rzeczpospolitą – wskazuje na mapie państwa, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny w XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia skutki wojen toczonych przez Rzeczpospolitą w XVII w., w tym m.in. wyniszczenie kraju i straty terytorialne 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>liberum veto</i> – wskazuje na mapie tereny utracone przez Rzeczpospolitą (Inflanty, Podole, Prusy Książęce, część Ukrainy) – wymienia przyczyny uzależnienia Polski od obcych państw 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje funkcjonowanie aparatu władzy na przełomie XVII i XVIII w., zwracając uwagę na słabość władzy królewskiej, zrywanie sejmów i wzrost znaczenia magnaterii – wskazuje objawy kryzysu państwa – podaje przyczyny i objawy kryzysu gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny rokoszu Lubomirskiego – wyjaśnia, dlaczego w Rzeczypospolitej coraz większą rolę zaczęli odgrywać magnaci – wskazuje postać Władysława Sicińskiego, który w 1652 r. doprowadził do pierwszego w historii zerwania sejmku

7. Barok i sarmatyzm	<ul style="list-style-type: none"> – barok – epoka kontrastów – cechy charakterystyczne stylu barokowego – architektura i sztuka barokowa – Sarmaci i ich obyczaje 	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada o sposobach spędzania czasu wolnego przez szlachtę na przełomie XVII i XVIII w. – wskazuje pozytywne i negatywne cechy szlachty polskiej tego okresu – wymienia najwybitniejsze dzieła sztuki barokowej w Polsce i Europie (np. Wersal, pałac w Wilanowie) 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>barok</i> – zaznacza na osi czasu epokę baroku – wymienia dwie–trzy cechy charakterystyczne architektury barokowej – z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu barokowym – wyjaśnia, czym były kalwarie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje malarstwo i rzeźbę epoki baroku – charakteryzuje ideologię sarmatyzmu – wyjaśnia pochodzenie terminu <i>sarmatyzm</i> – wyjaśnia znaczenie określenia „złota wolność szlachecka” – opisuje strój sarmacki na podstawie ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>putto</i>, <i>ornament</i> – wyjaśnia genezę epoki baroku – wskazuje wpływ rosnącej pobożności na architekturę i sztukę epoki – wskazuje następstwa bezkrytycznego stosunku szlachty do ustroju państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega związek kultury barokowej z ruchem kontrreformacyjnym – charakteryzuje barok jako epokę kontrastów
----------------------	--	---	---	--	--	--

Rozdział IV. Od absolutyzmu do republiki

1. Monarchia absolutna we Francji	<ul style="list-style-type: none"> – Edykt nantejski i jego skutki – umacnianie władzy monarchy we Francji – rządy absolutne Ludwika XIV – Francja potęgą militarną i gospodarczą 	<ul style="list-style-type: none"> – krótko opisuje zakres władzy króla w monarchii absolutnej – przywołuje postać Ludwika XIV jako władcy absolutnego – wskazuje na mapie Francję 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia absolutna</i> – wymienia uprawnienia monarchy absolutnego – wyjaśnia, dlaczego Ludwika XIV określano mianem Króla Słońce – wskazuje czas panowania Ludwika XIV (XVII w.) – opisuje życie w Wersalu w czasach Ludwika XIV 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>manufaktura</i>, <i>clo</i>, <i>import</i>, <i>eksport</i> – wyjaśnia, dlaczego Francja była europejską potęgą – przedstawia, w jaki sposób doszło do wzmocnienia władzy królewskiej we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>hugenoci</i> – opisuje, jak zakończyły się wojny religijne we Francji (przywołuje Edykt nantejski) – omawia politykę gospodarczą ministra Colberta – opowiada o twórczości Moliera 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia działania kardynała Richelieu zmierzające do wzmocnienia pozycji monarchy – wskazuje pozytywne i negatywne strony panowania Ludwika XIV
-----------------------------------	---	---	---	---	--	--

<p>2. Monarchia parlamentarna w Anglii</p>	<ul style="list-style-type: none"> – absolutyzm angielski – konflikt Karola I z parlamentem – dyktatura Olivera Cromwella – ukształtowanie się monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Anglię i Londyn – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>parlament</i> – wskazuje organy władzy w monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia parlamentarna</i> – wskazuje Anglię jako kraj o ustroju monarchii parlamentarnej – wymienia i krótko charakteryzuje postaci Karola I Stuarta, Olivera Cromwella i Wilhelma Orańskiego – przedstawia zakres władzy dyktatora 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny konfliktu Karola I z parlamentem – przedstawia Deklarację praw narodu angielskiego – charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>purytanie, nowa szlachta, rojaliści</i> – przedstawia postać Olivera Cromwella i jego dokonania – wskazuje 1689 r. jako czas ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne etapy kształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii – porównuje ustrój monarchii parlamentarnej i monarchii absolutnej
<p>3. Oświecenie w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ideologia oświecenia – wybitni myśliciele doby oświecenia – trójpodział władzy według Monteskiusza – najważniejsze dokonania naukowe oświecenia – architektura oświeceniowa 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>oświecenie</i> – zaznacza na osi czasu epokę oświecenia – podaje przykład dokonania naukowego lub technicznego epoki oświecenia (np. termometr lekarski, maszyna parowa) 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>klasycyzm</i> – wymienia przykłady budowli klasycystycznych w Polsce i Europie – charakteryzuje styl klasycystyczny – z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu klasycystycznym – wymienia najważniejsze dokonania naukowe i techniczne epoki oświecenia – tłumaczy, dlaczego nowa epoka w kulturze europejskiej została nazwana oświeceniem 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje ideologię oświecenia – przedstawia postać Monteskiusza i wyjaśnia, na czym polegała opracowana przez niego koncepcja trójpodziału władzy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postaci Woltera i Jana Jakuba Rousseau – poprawnie posługuje się terminem: <i>ateizm</i> – omawia koncepcję umowy społecznej zaproponowaną przez Jana Jakuba Rousseau – wyjaśnia przyczyny krytyki absolutyzmu i Kościoła przez filozofów doby oświecenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wpływ dokonań naukowych i technicznych na zmiany w życiu ludzi – przedstawia zasługi Denisa Diderota dla powstania <i>Wielkiej encyklopedii francuskiej</i>

4. Nowe potęgi europejskie	<ul style="list-style-type: none"> – absolutyzm oświecony – narodziny potęgi Prus – monarchia austriackich Habsburgów – Cesarstwo Rosyjskie w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Rosję, Austrię i Prusy w XVIII w. – wymienia Marię Teresę, Józefa II, Piotra I i Fryderyka Wielkiego jako władców Austrii, Rosji i Prus – wskazuje Rosję, Austrię i Prusy jako potęgi europejskie XVIII stulecia 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>absolutyzm</i>, <i>absolutyzm oświecony</i> – podaje przykłady reform w monarchiach absolutyzmu oświeconego – wskazuje wpływ ideologii oświecenia na reformy w krajach absolutyzmu oświeconego – wskazuje na mapie Petersburg jako nową stolicę Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach – wyjaśnia, dlaczego monarchowie absolutyzmu oświeconego nazywali siebie „sługami ludu” – wyjaśnia związki między pojawieniem się nowych potęg w Europie Środkowej a sytuacją w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach – wyjaśnia wpływ reform na wzrost znaczenia tych państw – opisuje skutki uzyskania przez Rosję dostępu do Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje monarchię absolutną z monarchią absolutyzmu oświeconego – podaje daty powstania Królestwa Pruskiego (1701 r.) i Cesarstwa Rosyjskiego (1721 r.)
5. Stany Zjednoczone Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> – kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej – konflikt kolonistów z rządem brytyjskim – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych – ustrój polityczny USA 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Stany Zjednoczone – określa czas powstania Stanów Zjednoczonych – wymienia Tadeusza Kościuszkę i Kazimierza Pułaskiego jako polskich bohaterów walki o niepodległość USA – przywołuje postać Jerzego Waszyngtona jako pierwszego prezydenta USA 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i>, <i>konstytucja</i> – wskazuje na mapie kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej – wymienia strony konfliktu w wojnie o niepodległość Stanów – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji USA – pierwszej takiej ustawy na świecie (1787 r.) – wyjaśnia, dlaczego Amerykanie mówią w języku angielskim – porównuje pierwszą flagę USA z flagą współczesną, wskazując zauważone podobieństwa i różnice 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wybuchu wojny między kolonistami a rządem brytyjskim – opisuje wydarzenie zwane bostońskim picciem herbaty – poprawnie posługuje się terminem: <i>bojkot</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę powstania Stanów Zjednoczonych (4 lipca 1776 r.) – charakteryzuje znaczenie Deklaracji niepodległości – przedstawia udział Polaków w walce o niepodległość USA 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia najważniejsze etapy walki o niepodległość USA – wskazuje na mapie Boston, Filadelfię i Yorktown – omawia zasługi Jerzego Waszyngtona dla powstania USA – opisuje idee oświeceniowe zapisane w konstytucji USA – wymienia miejsca związane z udziałem Polaków w wojnie o niepodległość USA 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>Kongres</i>, <i>Izba Reprezentantów</i> – charakteryzuje ustrój polityczny USA

Rozdział V. Upadek Rzeczypospolitej

<p>1. Rzeczpospolita pod rządami Wettinów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – unia personalna z Saksonią – początek ingerencji Rosji w sprawy Polski – podwójna elekcja w 1733 r. – rządy Augusta III – projekty reform Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia Augusta II Mocnego i Augusta III Sasa jako monarchów sprawujących władzę w Polsce na początku XVIII w. – opisuje konsekwencje wyboru dwóch władców jednocześnie 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna, anarchia</i> – wskazuje na mapie Saksonię – wymienia przyczyny anarchii w Polsce – przedstawia Stanisława Konarskiego jako reformatora Rzeczypospolitej i krótko opisuje propozycje jego reform 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>konfederacja, liberum veto, wolna elekcja, przywileje, złota wolność szlachecka</i> – wyjaśnia sens powiedzeń: <i>Od Sasa do Lasa i Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa</i> – przedstawia postać Stanisława Leszczyńskiego – charakteryzuje projekty reform w I poł. XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę i postanowienia sejmu niemego – podaje i zaznacza na osi czasu datę obrad sejmu niemego (1717 r.) – wyjaśnia przyczynę ingerencji Rosji w sprawy Polski – opisuje pozytywne i negatywne skutki rządów Augusta III 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje okres rządów Augusta II Mocnego – wskazuje reformy niezbędne dla wzmocnienia Rzeczypospolitej
<p>2. Pierwszy rozbiór Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Stanisław August Poniatowski królem Polski – pierwsze reformy nowego władcy – konfederacja barska – I rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>rozbiory Polski</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszego rozbioru Polski (1772 r.) – wymienia państwa, które dokonały pierwszego rozbioru Polski i wskazuje je na mapie – przywołuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego jako ostatniego króla Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego – wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas pierwszego rozbioru – przedstawia przyczyny pierwszego rozbioru Polski – ocenia postawę Tadeusza Rejtana – poprawnie posługuje się terminami: <i>ambasador, emigracja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje okoliczności wyboru Stanisława Augusta na króla Polski – wymienia reformy Stanisława Augusta w celu naprawy oświaty i gospodarki w II poł. XVIII w. – wskazuje następstwa konfederacji barskiej – porównuje postawy rodaków wobec rozbioru państwa na podstawie analizy obrazu Jana Matejki <i>Rejtan – Upadek Polski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>prawa kardynalne</i> – podaje datę zawiązania konfederacji barskiej (1768 r.) – przedstawia cel walki konfederatów barskich – opowiada o przebiegu i decyzjach sejmu rozbiorowego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny zawiązania konfederacji barskiej

<p>3. Kultura polskiego oświecenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – literatura okresu oświecenia – Teatr Narodowego i jego zadania – mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego – architektura i sztuka klasycystyczna w Polsce – reforma szkolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Stanisława Augusta jako oświeceniowego mecenasa sztuki – podaje przykład zasług ostatniego króla dla rozwoju kultury polskiej – poprawnie posługuje się terminem: <i>szkoła parafialna</i> – podaje przykłady przedmiotów nauczanych w szkołach parafialnych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>obiady czwartkowe</i> – przedstawia przyczyny powołania Komisji Edukacji Narodowej – wskazuje cel wychowania i edukacji młodzieży w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje architekturę i sztukę klasycystyczną – podaje przykłady budowli klasycystycznych – charakteryzuje twórczość Ignacego Krasickiego – przedstawia zadania Teatru Narodowego i czasopisma „Monitor” – omawia zmiany wprowadzone w polskim szkolnictwie przez KEN 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia pisarzy politycznych II poł. XVIII w. (Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic) oraz ich propozycje reform – przedstawia zasługi Stanisława Augusta dla rozwoju kultury i sztuki oświecenia – wymienia malarzy tworzących w Polsce (Canaletto, Marcello Bacciarelli) – wyjaśnia, dlaczego obrazy Canaletta są ważnym źródłem wiedzy historycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje twórczość Juliana Ursyna Niemcewicza i Wojciecha Bogusławskiego – podaje przykłady budowli klasycystycznych w swoim regionie
<p>4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja</p>	<ul style="list-style-type: none"> – reformy Sejmu Wielkiego – Konstytucja 3 Maja – wojna polsko-rosyjska w 1792 r. – drugi rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>konstytucja</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia Konstytucji 3 maja (1791 r.) – wymienia państwa, które dokonały drugiego rozbioru Polski – na obrazie Jana Matejki <i>Konstytucja 3 maja 1791 roku</i> wskazuje współtwórców konstytucji: Stanisława Augusta Poniatowskiego i Stanisława Małachowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje i zaznacza na osi czasu daty obrad Sejmu Wielkiego (1788–1792 r.) i drugiego rozbioru (1793 r.) – wymienia najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego – wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja (zniesienie <i>liberum veto</i> i wolnej elekcji) – wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas drugiego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Stanisława Małachowskiego – opisuje sytuację w Polsce po pierwszym rozbiorze – podaje cel obrad Sejmu Wielkiego – przedstawia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i podaje jej datę (1792 r.) – wskazuje na mapie Targowicę, Dubienkę i Zieleńce 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego – charakteryzuje ustrój polityczny wprowadzony przez Konstytucję 3 maja – przedstawia genezę ustanowienia Orderu <i>Virtuti Militari</i> – opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej (1792 r.), – przedstawia postanowienia sejmu w Grodnie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zmiany wprowadzone przez Konstytucję 3 maja i wskazuje ich skutki

5. Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski	<ul style="list-style-type: none"> – wybuch powstania kościuszkowskiego – Uniwersał połaniecki – przebieg powstania – trzeci rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>naczelnik</i>, <i>kosynierzy</i>, <i>zaborcy</i> – wskazuje Tadeusza Kościuszkę jako naczelnika powstania – wymienia państwa, które dokonały trzeciego rozbioru Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Tadeusza Kościuszki – poprawnie posługuje się terminem: <i>insurekcja</i> – podaje i zaznacza na osi czasu daty insurekcji kościuszkowskiej (1794 r.) oraz trzeciego rozbioru Polski (1795 r.) – wymienia przyczyny wybuchu i upadku powstania kościuszkowskiego – wskazuje na mapie Kraków i tereny utracone przez Polskę podczas trzeciego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Wojciecha Bartosa – opowiada o bitwie pod Raclawicami i przedstawia jej znaczenie – wskazuje na mapie Raclawice i Połaniec – wyjaśnia, dlaczego Kościuszek zdecydował się wydać Uniwersał połaniecki – wskazuje następstwa upadku powstania kościuszkowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>uniwersał</i> – przedstawia zapisy Uniwersału połanieckiego – opisuje przebieg powstania kościuszkowskiego i podaje jego najważniejsze wydarzenia w kolejności chronologicznej – wskazuje na mapie Maciejowice i przedstawia znaczenie tej bitwy dla losów powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.
Rozdział VI. Rewolucja francuska i okres napoleoński						
1. Rewolucja francuska	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja we Francji przed wybuchem rewolucji burżuazyjnej – stany społeczne we Francji – wybuch rewolucji francuskiej – uchwalenie Deklaracji praw człowieka i obywatela – Francja monarchią konstytucyjną 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Francję i Paryż – poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja</i>, <i>rewolucja</i>, <i>Bastylia</i> – podaje wydarzenie, które rozpoczęło rewolucję francuską – wyjaśnia, dlaczego Francuzi obchodzą swoje święto narodowe 14 lipca 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>burżuazja</i>, <i>Stany Generalne</i> – wymienia i charakteryzuje stany społeczne we Francji – podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu rewolucji burżuazyjnej we Francji (14 lipca 1789 r.) – charakteryzuje postać Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wybuchu rewolucji burżuazyjnej – opisuje położenie stanów społecznych we Francji – wyjaśnia zadania Konstytuanty – przedstawia najważniejsze zapisy Deklaracji praw człowieka i obywatela – poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia konstytucyjna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia sytuację we Francji przez wybuchem rewolucji – opisuje decyzje Konstytuanty podjęte po wybuchu rewolucji i wskazuje ich przyczyny – podaje datę uchwalenia konstytucji francuskiej (1791 r.) – charakteryzuje ustrój Francji po wprowadzeniu konstytucji 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności i cel powstania Zgromadzenia Narodowego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie Deklaracji praw człowieka i obywatela
2. Republika Francuska	<ul style="list-style-type: none"> – Francja republiką – terror jakobinów 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>gilotyna</i>, <i>terror</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny obalenia władzy Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>jakobini</i>, <i>dyrektoriat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>radikalizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego jakobini przejęli rządy we Francji

	<ul style="list-style-type: none"> – upadek rządów jakobinów 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności stracenia Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>republika</i> – charakteryzuje postać Maksymiliana Robespierre’a – wskazuje na mapie państwa, z którymi walczyła rewolucyjna Francja 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rządy jakobinów – wyjaśnia, dlaczego rządy jakobinów nazwano Wielkim Terrorem – przedstawia, w jaki sposób jakobinów odsunięto od władzy – charakteryzuje rządy dyktatoratu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia na przykładzie postaci Maksymiliana Robespierre’a sens powiedzenia: <i>Rewolucja pożera własne dzieci</i> – przedstawia skutki rządów jakobinów – wyjaśnia przyczyny upadku rządów jakobinów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia terror jako narzędzie walki politycznej
3. Epoka Napoleona Bonapartego	<ul style="list-style-type: none"> – obalenie rządów dyktatoratu – Napoleon Bonaparte cesarzem Francuzów – Kodeks Napoleona – Napoleon u szczytu potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje krótko postać Napoleona Bonapartego jako cesarza Francuzów i wybitnego dowódcę – określa I poł. XIX w. jako epokę napoleońską – przedstawia na infografice uzbrojenie żołnierzy epoki napoleońskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa, z którymi toczyła wojny napoleońska Francja – podaje datę decydującej bitwy pod Austerlitz i wskazuje tę miejscowość na mapie – poprawnie posługuje się terminem: <i>zamach stanu</i> – przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Napoleona – wskazuje na mapie tereny zależne od Francji 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia położenie Francji w Europie podczas rządów dyktatoratu – poprawnie posługuje się terminem: <i>blokada kontynentalna</i> – wyjaśnia przyczyny wprowadzenia blokady kontynentalnej przeciw Anglii – charakteryzuje Kodeks Napoleona i podaje datę jego uchwalenia (1804 r.) – wymienia reformy wprowadzone przez Napoleona 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny niezadowolenia społecznego podczas rządów dyktatoratu – przedstawia etapy kariery Napoleona – podaje datę koronacji cesarskiej Napoleona (1804 r.) – wyjaśnia, dlaczego Napoleon koronował się na cesarza Francuzów – podaje datę pokoju w Tylży (1807 r.) i przedstawia jego postanowienia 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje okoliczności powstania i charakter Związku Reńskiego
4. Upadek Napoleona	<ul style="list-style-type: none"> – wyprawa na Rosję – odwrót Wielkiej Armii – bitwa pod Lipskiem i klęska cesarza 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem: <i>Wielka Armia</i> – wskazuje na mapie Rosję i Moskwę – opisuje, jak zakończyła się wyprawa Napoleona na Rosję 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wyprawy Napoleona na Rosję – opisuje, w jakich warunkach atmosferycznych wycofywała się Wielka Armia 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>taktyka spalanej ziemi, wojna podjazdowa, abdykacja</i> – przedstawia strategię obronną Rosji – opisuje skutki wyprawy Napoleona na Rosję 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg kampanii rosyjskiej Napoleona – podaje datę bitwy pod Borodino (1812 r.) – wskazuje na mapie Borodino – omawia, jak przebiegał odwrót Wielkiej Armii 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny klęski Napoleona

			<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego bitwa pod Lipskiem została nazwana „bitwą narodów” – wskazuje na mapie państwa koalicji antyfrancuskiej, Elbę i Lipsk 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje datę bitwy pod Lipskiem (1813 r.) – przedstawia skutki klęski Napoleona pod Lipskiem 		
5. Legiony Polskie we Włoszech	<ul style="list-style-type: none"> – Polacy po utracie niepodległości – utworzenie Legionów Polskich we Włoszech – organizacja i zasady życia legionowego – udział legionistów w wojnach napoleońskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia państwa zaborcze – wyjaśnia, kim byli Jan Henryk Dąbrowski i Józef Wybicki – podaje nazwę hymnu Polski i wskazuje jego związek z Legionami Polskimi we Włoszech 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>legiony</i>, <i>emigracja</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę utworzenia Legionów Polskich we Włoszech (1797 r.) – wskazuje na mapie Włochy, Francję i San Domingo – przedstawia cel utworzenia Legionów Polskich i opisuje walki z ich udziałem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Polacy wzięli nadzieję na niepodległość z Napoleonem – opisuje udział legionistów w wojnach napoleońskich – przedstawia powody wysłania legionistów na San Domingo 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie ludności polskiej po utracie niepodległości – charakteryzuje zasady obowiązujące w Legionach Polskich – wyjaśnia, dlaczego Legiony były szkołą patriotyzmu i demokracji 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, w jaki sposób i skąd rekrutowano żołnierzy do polskich oddziałów wojskowych
6. Księstwo Warszawskie	<ul style="list-style-type: none"> – utworzenie Księstwa Warszawskiego – konstytucja Księstwa Warszawskiego – Polacy pod rozkazami Napoleona – upadek Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie – podaje przyczyny likwidacji Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności utworzenia Księstwa Warszawskiego, – wskazuje na mapie Tylżę – podaje i zaznacza na osi czasu daty utworzenia i likwidacji Księstwa Warszawskiego (1807 r., 1815 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać księcia Józefa Poniatowskiego – przedstawia okoliczności powiększenia terytorium Księstwa Warszawskiego – wskazuje na mapie Raszyn – wyjaśnia znaczenie mitu napoleońskiego dla podtrzymania pamięci o Legionach 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zapisy konstytucji Księstwa Warszawskiego – wskazuje związek między zapisami konstytucji Księstwa Warszawskiego a ideami rewolucji francuskiej – wskazuje na mapie Somosierrę – opowiada o szarży polskich szwoleżerów pod Somosierrą i wskazuje jej znaczenie dla toczonych walk 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia bitwy stoczone przez napoleońską Francję z udziałem Polaków – podaje datę bitwy pod Raszynem (1809 r.)

Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 7 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”- NOWA EDYCJA

Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I: Europa po kongresie wiedeńskim							
1. Kongres wiedeński	<ul style="list-style-type: none"> – okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego – uczestnicy kongresu wiedeńskiego i ich rola w podejmowaniu decyzji – „sto dni” Napoleona, jego klęska pod Waterloo i ostateczny upadek cesarza Francuzów – postanowienia kongresu wiedeńskiego – zmiany ustrojowe i terytorialne – Święte Przymierze – jego cele i uczestnicy – znaczenie terminów: <i>restauracja</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy, w tym do ziem polskich (XIX.1) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>restauracja</i>, <i>legitymizm</i>, <i>równowaga europejska</i>; – zna daty obrad kongresu wiedeńskiego (1814–1815); – wskazuje na mapie państwa decydujące na kongresie wiedeńskim; – podaje przyczyny zwołania kongresu wiedeńskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: abdykacja, Święte Przymierze; – zna daty: bitwy pod Waterloo (18 VI 1815), podpisania aktu Świętego Przymierza (IX 1815); – prezentuje główne założenia ładu wiedeńskiego; – przedstawia decyzje kongresu dotyczące ziem polskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Związek Niemiecki; – zna datę „stu dni” Napoleona (III–VI 1815); – identyfikuje postać Aleksandra I; – przedstawia i wskazuje na mapie zmiany terytorialne w Europie po kongresie wiedeńskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „sto dni”; – identyfikuje postacie: Franciszka I, Fryderyka Wilhelma III, Aleksandra I; – omawia przebieg „stu dni” Napoleona; – ocenia zasady, na których podstawie stworzono ład wiedeński; – przedstawia działalność Świętego Przymierza. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Napoleona i Francuzów w okresie jego powrotu do kraju; – ocenia zasady, w oparciu o które stworzono ład wiedeński; – ocenia działalność Świętego Przymierza; - wyjaśnia, dlaczego Turcja nie przystąpiła do Świętego Przymierza.

	<i>legitymizm, równowaga europejska</i>						
2. Rewolucja przemysłowa	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny rewolucji przemysłowej – uwarunkowania i kierunki rozwoju przemysłu w Europie – pierwsze wielkie ośrodki przemysłowe w Europie – rozwój transportu – skutki gospodarcze rewolucji przemysłowej – wynalazki XIX w. – elektryczność i początki telekomunikacji – znaczenie terminów: <i>fabryka, industrializacja, urbanizacja, kapitaliści, kapitalizm</i> – postacie historyczne: James Watt, Michael Faraday, Samuel Morse 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktury społecznej i warunków życia) (XIX.2) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja przemysłowa, maszyna parowa, manufaktura;</i> – zna datę udoskonalenia maszyny parowej (1763); – identyfikuje postać Jamesa Watta; – wymienia przyczyny rewolucji przemysłowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: industrializacja, urbanizacja, kapitalizm; – identyfikuje postacie: Samuela Morse’a; – wymienia gałęzie przemysłu, które rozwinęły się dzięki zastosowaniu maszyny parowej; – omawia wpływ zastosowania maszyny parowej na rozwój komunikacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: skonstruowania telegrafu (1837); – identyfikuje postać Michaela Faradaya jako konstruktora silnika elektrycznego; – zna zasady kapitalizmu; – wskazuje na mapie państwa, na których terenie rozwinęły się w XIX w. najważniejsze zagłębia przemysłowe Europy; – przedstawia konsekwencje zastosowania maszyny parowej dla rozwoju przemysłu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: cywilizacja przemysłowa, metropolia; – przedstawia gospodarcze i społeczne skutki industrializacji; – wyjaśnia znaczenie wynależenia elektryczności dla rozwoju przemysłu i komunikacji; – opisuje sposób działania maszyny parowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności narodzin przemysłu w XIX w.; – ocenia gospodarcze i społeczne skutki rozwoju przemysłu w XIX w.

<p>3. Nowe idee polityczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – nowe ideologie: liberalizm, konserwatyzm, socjalizm i komunizm – teoretycy nowych ideologii – aspekty gospodarcze i społeczno-polityczne nowych ideologii – narodziny ruchu robotniczego – związki zawodowe – znaczenie terminów: <i>ideologia, wolna konkurencja, strajk, związek zawodowy</i> – postacie historyczne: Adam Smith, Edmund Burke, Robert Owen, Karol Marks 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia narodziny i pierwsze lata istnienia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIV.4) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ideologia, proletariat, strajk, fabrykanci;</i> – wymienia ideologie społeczno- polityczne w XIX wieku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm, komunizm, związek zawodowy;</i> – identyfikuje postacie: Edmunda Burke’a, Karola Marksa, Adama Smitha; – charakteryzuje założenia liberalizmu, konserwatyizmu, socjalizmu i komunizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Henriego de Saint-Simona, Roberta Owena, Fryderyka Engelsa; – przedstawia warunki pracy dzieci w XIX wiecznych fabrykach; – przedstawia okoliczności narodzin liberalizmu, konserwatyizmu i ruchu robotniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wolna konkurencja, liberalizm ekonomiczny, <i>manifest komunistyczny;</i> – zna datę wydania <i>Manifestu komunistycznego</i> (1848); – wyjaśnia różnice między socjalistami i komunistami; – wyjaśnia rolę związków zawodowych w rozwoju ruchu robotniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ nowych ideologii na życie społeczne i polityczne w pierwszej połowie XIX w.;
<p>4. Przeciwno Świątemu Przymierzu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie dekabrystów w Rosji – rewolucja lipcowa we Francji – przyczyny Wiosny Ludów 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wydarzenia związane z walką z porządkiem wiedeńskim, charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie (XXI.1) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wiosna Ludów, uwłaszczenie;</i> – zna datę Wiosny Ludów (1848–1849); – wskazuje na mapie państwa, w których 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>burżuazja;</i> – zna datę wybuchu Wiosny Ludów we Francji (II 1848); 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja lipcowa, rewolucja lutowa, dekabryści; – zna daty: dekabrystów (XII 1825), wojny 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa zaangażowane w wojnę krymską; – opisuje przebieg Wiosny Ludów we Francji, Prusach, Austrii, na Węgrzech i w 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Karola X, Ludwika Filipa, Lajosa Kossutha; – ocenia znaczenie Wiosny Ludów dla państw i narodów europejskich.

	<ul style="list-style-type: none"> – przebieg i skutki rewolucji lutowej we Francji – Wiosna Ludów w Europie na przykładzie Prus, Austrii, Węgier i Włoch – wojna krymska – przyczyny, przebieg i skutki – znaczenie terminów: <i>uwłaszczenie chłopów</i> – postacie historyczne: Ludwik Napoleona Bonaparte 		<ul style="list-style-type: none"> wybuchła Wiosna Ludów; – wymienia przyczyny Wiosny Ludów. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Ludwika Napoleona Bonapartego; – przedstawia przyczyny Wiosny Ludów; – przedstawia cele, przebieg i skutki powstania dekabrystów; – przedstawia skutki Wiosny Ludów w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> krymskiej (1853–1856); – identyfikuje postacie: Mikołaja I; Aleksandra II; – wskazuje na mapie państwa, w których w latach 1815–1847 wybuchły rewolucje i powstania; – omawia przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lipcowej we Francji; – przedstawia skutki Wiosny Ludów we Francji, Prusach, Austrii, na Węgrzech i w państwach włoskich. 	<ul style="list-style-type: none"> państwach włoskich; – wymienia przyczyny i skutki wojny krymskiej. 	
Rozdział II: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim							
1. Po upadku Księstwa Warszawskiego	<ul style="list-style-type: none"> – podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim – podstawowe zasady ustrojowe w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie podział polityczny ziem polskich po kongresie wiedeńskim (XX.1) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>uwłaszczenie</i>; – zna datę powstania Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Poznańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>autonomia, Galicja, unia personalna</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: namiestnik, protektorat; – identyfikuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: nadania wolności osobistej chłopom w zaborze pruskim (1807), zniesienia pańszczyzny w 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki reformy uwłaszczeniowej w zaborze pruskim;

	<p>Poznańskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej</p> <p>– sytuacja społeczno-gospodarcza Polaków w zaborach pruskim, austriackim i w Królestwie Polskim</p> <p>– reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w Królestwie Polskim</p> <p>– reformy uwłaszczeniowe w zaborze pruskim i austriackim</p> <p>– znaczenie terminu: <i>autonomia, protektorat</i></p> <p>– znaczenie terminu: <i>ziemie zabrane</i></p>	<p>– charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego</p> <p>– ustroj, osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji (XX.2)</p> <p>– omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej (XX.4)</p>	<p>i Wolnego Miasta Krakowa (1815);</p> <p>– wymienia ustalenia kongresu wiedeńskiego w sprawie ziem polskich.</p>	<p>– charakteryzuje ustroj Królestwa Polskiego;</p> <p>– wymienia organy władzy określone w konstytucji Królestwa Polskiego;</p> <p>– wymienia reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego;</p> <p>– wymienia ośrodki przemysłowe w Królestwie Polskim;</p> <p>– wskazuje na mapie podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim.</p>	<p>Aleksandra I, Wielkiego księcia Konstantego;</p> <p>– charakteryzuje ustroj Wielkiego Księstwa Poznańskiego;</p> <p>– opisuje ustroj Rzeczypospolitej Krakowskiej;</p> <p>– charakteryzuje rozwój gospodarczy zaboru pruskiego i zaboru austriackiego oraz Królestwa Polskiego;</p> <p>– omawia proces uwłaszczania chłopów w zaborze pruskim i austriackim.</p>	<p>zaborze austriackim (1848);</p> <p>– wskazuje na mapie najważniejsze okręgi przemysłowe w Królestwie Polskim;</p> <p>– porównuje sytuację gospodarczą ziem polskich pod zaborami.</p>	<p>– ocenia rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego;</p> <p>– wymienia wady i zalety ustroju Królestwa Polskiego.</p>
--	---	---	--	---	---	--	--

<p>2. Powstanie listopadowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – działalność opozycyjna i spiskowa (Towarzystwo Filomatów, Towarzystwo Filaretów, Towarzystwo Patriotyczne, Sprzysiężenie Podchorążych) – znaczenie terminów: <i>cenzura, konspiracja, kalizanie</i> – przyczyny wybuchu powstania listopadowego – przebieg powstania i charakterystyka władz powstańczych – wojna polsko-rosyjska – wielkie bitwy powstania listopadowego – walki powstańcze poza Królestwem Polskim 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach (XX.3) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu noc listopadowa; – zna daty: wybuchu powstania listopadowego (29/30 XI 1830); – identyfikuje postać Piotra Wysockiego; – wymienia przyczyny powstania listopadowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cenzura, kalizanie, konspiracja, dyktator</i>; – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Józefa Chłopickiego, Mikołaja I, Waleriana Łukasińskiego; – wymienia przykłady organizacji spiskowych i ich cele; – wymieni miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; – omawia przyczyny klęski powstania listopadowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Olszynką Grochowską (II 1831), wojny polsko-rosyjskiej (II–X 1831), bitwy pod Ostrołką (V 1831), bitwy o Warszawę (6–7 IX 1831); – identyfikuje postacie: Ignacego Prądzyńskiego, Emilii Plater; – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla powstania listopadowego miała detronizacja cara Mikołaja I; – opisuje przebieg nocy listopadowej – charakteryzuje poczynania władz powstańczych do 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Stoczkim (II 1831), bitew pod Wawrem i Dębem Wielkim (III 1831), bitew pod Iganiami i Boremlem (IV 1831); – identyfikuje postacie: Józefa Sowińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego, Tomasza Zana; – wyjaśnia, jaką rolę w życiu Królestwa Polskiego pełnił wielki książę Konstanty; – opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej;– przedstawia okoliczności powstania opozycji legalnej i cele jej działalności; – opisuje okoliczności powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia różnice pomiędzy opozycją legalną i nielegalną w Królestwie Polskim; – ocenia stosunek władz carskich do opozycji legalnej i nielegalnej; – ocenia, czy powstanie listopadowe miało szanse powodzenia.
---------------------------------	--	--	--	---	---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny klęski powstania listopadowego – znaczenie terminów: <i>noc listopadowa, detronizacja, dyktator</i> – postacie historyczne: Piotr Wysocki, Emilia Plater, Józef Sowiński, car Mikołaj I 				wybuchy wojny polsko-rosyjskiej;	organizacji spiskowych; <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg walk powstańczych poza Królestwem Polskim. 	
3. Polacy po powstaniu listopadowym	<ul style="list-style-type: none"> – rozmiary i znaczenie Wielkiej Emigracji – stronnictwa polityczne polskiej emigracji i ich programy polityczno-społeczne (Komitet Narodowy Polski, Towarzystwo Demokratyczne Polskie, Hôtel Lambert, Gromady Ludu Polskiego) – skutki powstania listopadowego w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych – represje popowstaniowe 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje główne nurty oraz postacie Wielkiej Emigracji [...] (XX.5) – przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach (XX.3) – charakteryzuje [...] ruch spiskowy w kraju (XX.5); 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Wielka Emigracja;</i> – identyfikuje postacie: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego; – wymienia przyczyny Wielkiej Emigracji; – wymienia główne kraje, do których emigrowali Polacy po upadku powstania listopadowego; – wymienia główne obozy polityczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zsyłka, represja, emisariusz;</i> – identyfikuje postacie: Zygmunta Krasińskiego, Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego; – wymienia formy działalności Polaków na emigracji; – omawia przykłady polityki władz rosyjskich wobec Królestwa Polskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja;</i> – identyfikuje postacie: Szymona Konarskiego, Piotra Ściegiennego; – zna daty: powstania Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (1832) i Hôtelu Lambert (1833); – charakteryzuje program Towarzystwa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Komitetu Narodowego Polskiego (1831), Gromad Ludu Polskiego (1835), wprowadzenia Statutu organicznego (1832); – identyfikuje postacie: Stanisława Worcella, Wiktora Heltmana; – przedstawia program Komitetu Narodowego Polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wprowadzenia rosyjskiego kodeksu karnego w Królestwie Polskim (1847); – opisuje działalność kulturalną Polaków na emigracji; – ocenia politykę władz zaborczych wobec Polaków po upadku powstania listopadowego.

	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany ustrojowe w Królestwie Polskim – początki rusyfikacji – represje w zaborze pruskim – działalność spiskowa po powstaniu listopadowym – znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja, Kościół greckokatolicki, rusyfikacja, katorga</i> – postacie historyczne: Szymon Konarski, Piotr Ściegienny 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny i skutki powstania krakowskiego [...] (XXI.2) 	<ul style="list-style-type: none"> powstałe na emigracji; – wskazuje przykłady polityki rusyfikacji w Królestwie Polskim po upadku powstania listopadowego. 		<ul style="list-style-type: none"> Demokratycznego Polskiego; – przedstawia poglądy środowisk konserwatywnych z Hôtel Lambert. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia poglądy Gromad Ludu Polskiego; – omawia represje popowstaniowe w zaborze pruskim; 	
4. Wiosna Ludów na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> – próba wzniesienia powstania narodowego w 1846 r. w zaborze pruskim, powstanie krakowskie – rabacja galicyjska i jej następstwa – przebieg i skutki Wiosny Ludów w Wielkopolsce – początki działalności polskich działaczy 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny i skutki [...] Wiosny Ludów na ziemiach polskich (XXI.2) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>uwłaszczenie</i>; – zna datę: wybuchu powstania krakowskiego (21/21 II 1846); – wymienia tereny objęte powstaniem krakowskim; – wskazuje na mapie zabory, w których 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rabacja galicyjska</i>; – zna datę: powstania wielkopolskiego (IV–V 1848); – identyfikuje postacie: Edwarda Dembowskiego, Jakuba Szeli; – wyjaśnia przyczyny wybuchu Wiosny 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę: likwidacji Rzeczypospolitej Krakowskiej (XI 1846), uwłaszczenia chłopów w Galicji (1848); – identyfikuje postać Ludwika Mierosławskiego ; – opisuje przebieg Wiosny Ludów w 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy pod Miłosławiem (IV 1848); – identyfikuje postacie: Józefa Lompy, Emanuela Smotki; – przedstawia przyczyny niepowodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę chłopów galicyjskich wobec szlachty i powstania krakowskiego; – ocenia skutki Wiosny Ludów na ziemiach polskich – ocenia decyzję władz austriackich

	<p>narodowych na Mazurach i Śląsku</p> <ul style="list-style-type: none"> – przebieg i skutki Wiosny Ludów w Galicji – znaczenie hasła <i>Za wolność waszą i naszą</i> – udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów – znaczenie terminu <i>rabacja</i> – postacie historyczne: Jakub Szela, Edward Dembowski, Ludwik Mierosławski, Józef Lompa, Józef Bem 		<p>doszło do wystąpień w 1848 r.</p>	<p>Ludów na ziemiach polskich pod zaborami;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg i skutki powstania krakowskiego; – omawia przebieg i skutki rabacji galicyjskiej; 	<p>Wielkim Księstwie Poznańskim;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg Wiosny Ludów w Galicji; 	<p>powstania krakowskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia działalność polskich społeczników na Warmii, Mazurach i Śląsku. 	<p>o uwłaszczeniu chłopów.</p>
<p>5. Kultura polska pod zaborami</p>	<ul style="list-style-type: none"> – kultura polska i oświata w zaborach pruskim, austriackim i w Rzeczypospolitej Krakowskiej – kultura polska po rozbiorach – idee romantyzmu – osiągnięcia kultury polskiej doby romantyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje główne nurty oraz postacie Wielkiej Emigracji [...] (XX.5) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu romantyzm; – identyfikuje postacie: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Fryderyka Chopina; – wymienia poglądy romantyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>racjonalizm, mesjanizm</i>; – identyfikuje postacie: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego; 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać: Joachima Lelewela, Artura Grottgera; – charakteryzuje warunki, w jakich ukształtował się polski romantyzm; – wyjaśnia, na czym polegał konflikt 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Andrzeja Towiańskiego, Artura Grottgera, Antoniego Malczewskiego; – przedstawia sytuację kultury polskiej po utracie niepodległości. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę: otwarcia Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (1817), otwarcia Uniwersytetu Warszawskiego (1816); – ocenia wpływ romantyzmu na niepodległościowe postawy Polaków

	<ul style="list-style-type: none"> – polski mesjanizm – początki badań historii Polski – znaczenie terminów: <i>racjonalizm, romantyzm, mesjanizm</i> – postacie historyczne: Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Andrzej Towiański, Artur Grottger, Joachim Lelewel 			<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przykłady dzieł polskich romantyków; – wymienia przykłady szkół działających w Królestwie Polskim. 	romantyków z klasykami.		
--	--	--	--	--	-------------------------	--	--

Rozdział III: Europa i świat po Wiośnie Ludów

1. Stany Zjednoczone w XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych – rozwój demograficzny, napływ imigrantów, osadnictwo i los rdzennych mieszkańców Ameryki Północnej – dualizm gospodarczy i polityczny Stanów Zjednoczonych w połowie XIX w. 	– prezentuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych (XXIII.2)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja, Północ, Południe, dyskryminacja</i>; – zna datę wojny secesyjnej (1861–1865); – identyfikuje postać Abrahama Lincolna; – wymienia przyczyny i skutki wojny secesyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna secesyjna, Konfederacja, Unia</i>; – zna datę wydania dekretu o zniesieniu niewolnictwa (1863); – identyfikuje postacie: Roberta Lee, Ulyssesa Granta; – charakteryzuje sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną Północy i Południa; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taktyka spalonej ziemi, abolicjonizm, demokraci, republikanie</i>; – zna daty: wyboru Abrahama Lincolna na prezydenta USA (1860), secesji Karoliny Południowej (1860), powstania Skonfederowanych 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Gettysburgiem (VII 1863), kapitulacji wojsk Konfederacji (VI 1865), ataku na Fort Sumter (IV 1861); – wskazuje na mapie etapy rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych w XIX w.; – porównuje sytuację gospodarczą, 	– ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych.
----------------------------------	---	--	--	---	--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – problem niewolnictwa i ruch abolicjonistyczny – przyczyny i przebieg wojny secesyjnej – skutki wojny domowej – znaczenie terminów: <i>abolicjonizm, secesja, Unia, Konfederacja, dyskryminacja</i> – postać historyczna: Abraham Lincoln 			<ul style="list-style-type: none"> – wymienia skutki wojny secesyjnej. 	<p>Stanów Ameryki (1861);</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg wojny secesyjnej; – wyjaśnia, jakie konsekwencje dla dalszego przebiegu wojny miał dekret o zniesieniu niewolnictwa; – dzieli skutki wojny secesyjnej na: społeczne, polityczne i gospodarcze. 	<p>społeczną i polityczną Północy i Południa.</p>	
2. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	<ul style="list-style-type: none"> – rola Piemontu w procesie jednoczenia Włoch – przebieg wojny z Austrią i rola Francji w procesie jednoczenia Włoch – wyprawa „tysiąca czerwonych koszul” – zjednoczenie Włoch i powstanie Królestwa Włoch 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sytuację polityczną w Europie w drugiej połowie XIX wieku, w tym procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec (XXIII.1) 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Królestwa Włoch (1861), ogłoszenia powstania II Rzeszy Niemieckiej (18I 1871); – identyfikuje postać Giuseppe Garibaldi;go; – wymienia, jakie wojny stoczono podczas jednoczenia Niemiec; – wymienia wydarzenia, które 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>wyprawa „tysiąca czerwonych koszul”</i>; – zna daty: wojny Prus z Austrią (1866), wojny francusko-pruskiej (1870-1871); – identyfikuje postacie: Wilhelma I, Wiktora Emanuela II, Ottona von Bismarcka; – wyjaśnia, jaką rolę w jednoczeniu Włoch 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitew pod Magentą i Solferino (1859), wojny Prus i Austrii z Danią (1864), bitwy pod Sadową (1866), bitwy pod Sedanem (1870); – przedstawia skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec dla Europy; – opisuje przebieg procesu jednoczenia Niemiec; 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojny Piemontu z Austrią (1859), wybuchu powstania w Królestwie Obojga Sycylii (1860), zajęcia Wenecji przez Królestwo Włoch (1866), zajęcia Państwa Kościelnego przez Królestwo Włoskie (1870); – identyfikuje postacie: Henriego Dunant’a; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia metody stosowane przez Ottona Bismarcka i Giuseppe Garibaldi;go w procesie jednoczenia swoich państw.

	<ul style="list-style-type: none"> – koncepcje zjednoczenia Niemiec – rola Prus w procesie jednoczenia Niemiec – polityka Ottona von Bismarcka – wojny Prus z Danią, Austrią i Francją oraz ich znaczenie dla poszerzania wpływów pruskich w Niemczech – proklamacja Cesarstwa Niemieckiego – znaczenie terminów: „<i>czerwone koszule</i>” – postacie historyczne: Wiktor Emanuel II, Giuseppe Garibaldi, Otto von Bismarck, Wilhelm I 		doprowadziły do zjednoczenia Włoch.	odegrał Giuseppe Garibaldi;	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Piemont stał się ośrodkiem jednoczenia Włoch; – omawia skutki wojen Prus z Danią i Austrią dla procesu jednoczenia Niemiec; – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny francusko-pruskiej. 	– wskazuje na mapie etapy jednoczenia Włoch i Niemiec.		
3. Kolonializm w XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny ekspansji kolonialnej w XIX w. – kolonizacja Afryki – polityka kolonialna w Azji 	– wyjaśnia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX wieku (XXIII.3)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolonializm, metropolia</i>; – identyfikuje postać królowej Wiktorii; – wymienia państwa, które uczestniczyły 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kompania handlowa</i> – wskazuje państwa, które posiadały najwięcej kolonii; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspansja, eksterminacja, Kompania Wschodnioindyjska</i>; – wskazuje na mapie tereny świata, które 	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powstanie sipajów, wojny opiumowe, wojny burskie, powstanie bokserów</i> ;	– porównuje proces	– ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw.

	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarcza i społeczna rola kolonii w XIX w. – konflikty kolonialne – imperium kolonialne Wielkiej Brytanii – znaczenie terminu <i>kolonializm, wojny burskie</i> – postacie historyczne: królowa Wiktorja 		w kolonizacji Afryki i Azji.	– wymienia przyczyny i skutki ekspansji kolonialnej.	<p>podlegały kolonizacji pod koniec XIX w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny konfliktów kolonialnych; – przedstawia skutki ekspansji kolonialnej dla państw europejskich i mieszkańców terenów podbitych; – przedstawia proces kolonizacji Afryki i Azji; – wskazuje przykłady konfliktów kolonialnych. 	kolonizacji Afryki i Azji.	
4. Przemiany polityczno-społeczne w Europie	<ul style="list-style-type: none"> – demokratyzacja życia politycznego – rozwój ruchu robotniczego – narodziny nurtu socjaldemokratycznego – ideologia anarchistyczna 	– wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXIII.4)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system republikański, monarchia parlamentarna, demokratyzacja</i>; – wyjaśnia, na czym polegał proces demokratyzacji; 	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja (chadecja), emancypantki, sufrażystki</i> ;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nacjonalizm, szowinizm, syjonizm</i> ;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>solidaryzm społeczny, społeczeństwo industrialne, Międzynarodówka, encyklika</i> ;	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę ustanowienia 1 maja Świętem Pracy (1889); – porównuje systemy ustrojowe w XIX-wiecznej Europie.

	<ul style="list-style-type: none"> – początki chrześcijańskiej demokracji – rozwój ideologii nacjonalistycznych – wpływ przemian cywilizacyjnych na proces emancypacji kobiet – znaczenie terminów: <i>społeczeństwo industrialne, anarchizm, nacjonalizm, syjonizm, emancypacja, sufrażystki</i> – postać historyczna: papież Leon XIII 		<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nowe ruchy polityczne w Europie drugiej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia postulaty emancypantek i sufrażystek. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje założenia programowe chrześcijańskiej demokracji; – przedstawia cele i metody działania anarchistów; – omawia różnice między zwolennikami socjaldemokracji a komunistami; – wyjaśnia, jakie okoliczności wpłynęły na narodziny ruchu emancypacji kobiet. 	<p><i>Rerum novarum</i> (1891);</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wpływ ideologii nacjonalizmu na kształtowanie się różnych postaw wobec narodu i mniejszości narodowych; – przedstawia okoliczności kształtowania się syjonizmu i jego założenia. 	
<p>5. Postęp techniczny i kultura przełomu XIX i XX wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – teoria ewolucji i jej znaczenie dla rozwoju nauki – rozwój nauk przyrodniczych oraz medycyny i higieny w drugiej połowie XIX w. – odkrycia z dziedziny fizyki – promieniotwórczość pierwiastków 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXIII.4) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria ewolucji, promieniowanie X, kultura masowa</i>; – identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>pasteryzacja</i>; – zna datę ogłoszenia teorii ewolucji przez Karola Darwina (1859), – identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja, realizm, impresjonizm, naturalizm, kubizm</i>; – identyfikuje postacie: Dmitrija Mendelejewa, Wilhelma Roentgena, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>historyzm, symbolizm, futurizm, ekspresjonizm</i>; – zna datę pierwszych igrzysk olimpijskich (1896); – identyfikuje postacie: Émile’a 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu; – ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji; – wyjaśnia, w jaki sposób podglądy pozytywistów

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój komunikacji i środków transportu – budowa wielkich kanałów morskich i ich znaczenie (Kanał Sueski i Panamski) – nowe nurty w literaturze, malarstwie, muzyce i architekturze drugiej połowy XIX w. (impresjonizm, secesja) – postacie historyczne: Karol Darwin, Maria Skłodowska-Curie, Ludwik Pasteur, bracia Wright, bracia Lumière – narodziny kultury masowej (radio, kino) – upowszechnienie sportu i kultury fizycznej – znaczenie terminów: <i>realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja</i> 		<ul style="list-style-type: none"> – wymienia odkrycia naukowe, przełomu XIX i XX wieku; – przedstawia cechy charakterystyczne kultury masowej; – wymienia nowe kierunki w sztuce i architekturze. 	<p>Auguste’a i Louisa Lumière, Claude Moneta, Rudolfa Diesela;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia założenia teorii ewolucji; – wskazuje wynalazki, które miały wpływ na życie codzienne; – wymienia wynalazki, które miały wpływ na rozwój medycyny i higieny. 	<p>Charelsa Dickensa, Pierre’a Curie;</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rozwój komunikacji i transportu; – charakteryzuje nowe kierunki w sztuce i architekturze; – wyjaśnia, czym charakteryzowało się malarstwo impresjonistów; – wyjaśnia, w jaki sposób wynalazki zmieniły życie codzienne w XIX w.; – przedstawia okoliczności upowszechnienia sportu w drugiej połowie XIX w. 	<p>Zoli, Roberta Kocha, Karla Benza, Gottlieba Daimlera,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w.; 	<p>wpłynęły na literaturę i sztukę przełomu XIX i XX w.</p>
--	---	--	---	---	--	---	---

Rozdział IV: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów

<p>1. Powstanie styczniowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – początki idei pracy organicznej na ziemiach polskich – odwilż posewastopolska w Rosji i Królestwie Polskim – manifestacje patriotyczne i „rewolucja moralna” – wzrost aktywności politycznej polskiego społeczeństwa – stronnictwa polityczne w Królestwie Polskim – „biali” i „czerwoni” – polityka A. Wielopolskiego i jego reformy – bezpośrednie przyczyny i okoliczności wybuchu powstania styczniowego – wymowa i znaczenie manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego – przebieg i charakter walk powstańczych w 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, w tym „rewolucję moralną” 1861–1862 (XXII.1) – dokonuje charakterystyki działań powstańczych z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie (XXII.2) – omawia uwłaszczenie chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach (XXII.3) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>praca organiczna, branka, dyktator</i>; – zna daty: wybuchu powstania (22 I 1863), ukazu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim (III 1864); – identyfikuje postać Romualda Traugutta; – wymienia założenia pracy organicznej; – określa przyczyny powstania styczniowego; – wskazuje przyczyny upadku powstania styczniowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>czerwoni</i>”, „<i>biali</i>”, <i>wojna partyzancka, ukaz</i>; – identyfikuje postacie: Aleksandra Wielopolskiego Ludwika Mierostawskiego, Mariana Langiewicza; – wymienia przykłady realizacji programu pracy organicznej; – przedstawia programy polityczne „białych” i „czerwonych”; – przedstawia reformy Aleksandra Wielopolskiego; – wskaże na mapie miejsca walk powstańczych; – omawia okoliczności i skutki wprowadzenia dekretu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>odwilż (wiosna) posewastopolska</i>; – identyfikuje postacie: Jarosława Dąbrowskiego, Leopolda Kronenberga; – zna datę ogłoszenia manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego (22 I 1863); – charakteryzuje odwilż posewastopolską w Królestwie Polskim; – wskazuje różnicę w stosunku do powstania zbrojnego między „czerwonymi” i „białymi”; – omawia cele manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>rewolucja moralna</i>”; – zna daty: aresztowania Romualda Traugutta (IV 1864), objęcia dyktatury przez Mariana Langiewicza (III 1863); – identyfikuje postacie: Andrzeja Zamoyskiego, Józefa Hauke-Bosaka; – wyjaśnia, jaką rolę pełniły manifestacje patriotyczne w przededniu wybuchu powstania; – porównuje programy polityczne „czerwonych” i „białych”. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę Aleksandra Wielopolskiego; – ocenia postawy dyktatorów powstania styczniowego.
--------------------------------	---	--	---	---	--	---	---

	<p>Królestwie Polskim i na Litwie</p> <p>– rola dyktatorów i Rządu Narodowego</p> <p>– kwestia chłopska podczas powstania styczniowego – dekret cara o uwłaszczeniu</p> <p>– znaczenie terminów: „rewolucja moralna”, biali, czerwoni, branka, dyktator, państwo podziemne, wojna partyzancka</p> <p>– postacie historyczne: Aleksander Wielopolski, Romuald Traugutt, Ludwik Mierosławski</p>				– wyjaśnia, jaką rolę w upadku powstania odegrała kwestia chłopska.		
2. Po powstaniu styczniowym	<p>– represje wobec uczestników powstania styczniowego</p> <p>– likwidacja odrębności Królestwa Polskiego i polityka Rosji na ziemiach zabranych</p> <p>– polityka rusyfikacji urzędów i szkolnictwa</p>	<p>– wylicza formy represji popowstaniowych (XXII.4)</p> <p>– wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej –</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, germanizacja</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Michała Drzymały;</p> <p>– wymienia bezpośrednie represje wobec uczestników</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójjoloizm, Kraj Przywiślański, autonomia, kulturkampf, strajk szkolny, rugi pruskie</i>;</p> <p>– zna datę protestu dzieci we Wrześni (1901);</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kibitka, tajne komplety, Komisja Kolonizacyjna, Hakata</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Ottona von Bismarcka, Mieczysława</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Uniwersytet Latający, Towarzystwo Czytelni Oświatowych, nowela osadnicza, ustawa kagańcowa</i>;</p> <p>– zna datę ogłoszenia tzw. noweli osadniczej (1904),</p>	<p>– ocenia politykę caratu wobec ludności polskiej na ziemiach zabranych;</p> <p>– ocenia postawy Polaków w Królestwie Polskim wobec rusyfikacji i germanizacji;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – represje wobec Kościoła katolickiego i unickiego – sposoby oporu Polaków przed polityką rusyfikacji – znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Uniwersytet Latający, tajne komplety, kibitka, trójjocalizm</i> – polityka germanizacji w zaborze pruskim – rugi pruskie, Kulturkampf – autonomia Galicji i jej przejawy – polonizacja oświaty i rozwój kultury – postawy Polaków wobec polityki zaborców w zaborze pruskim i austriackim – świadomość narodowa Polaków pod zaborami i proces powstawania nowoczesnego narodu polskiego 	<p>[...] germanizacja (Kulturkampf), autonomia galicyjska (XXIV.1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójjocalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy (XXIV.2) – opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIV.3) 	<p>powstania styczniowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje politykę germanizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Marii Konopnickiej; – wymienia postawy Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji; – przedstawia przykłady rusyfikacji i germanizacji ziem zabranych; – wyjaśnia, na czym polegała polityka kulturkampfu; – wymienia instytucje autonomiczne w Galicji. 	<p>Ledóchowskiego, Piotra Wawrzyniaka;</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: rozpoczęcia rugów pruskich (1885), powstania Komisji Kolonizacyjnej (1886); – omawia walkę władz carskich z polskim Kościołem; – omawia postawę Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności nadania Galicji autonomii przez władze austriackie; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie autonomii galicyjskiej dla rozwoju polskiego życia narodowego.
--	---	---	--	---	--	--	---

	<p>– znaczenie terminów: <i>rugi pruskie, Komisja Kolonizacyjna, Kulturkampf, ustawa kagańcowa, strajk szkolny, germanizacja, rusyfikacja</i></p> <p>– postacie historyczne: Mieczysław Ledóchowski, Michał Drzymała</p>						
3. Zmiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich	<p>– przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w.</p> <p>– specyfika sytuacji gospodarczej poszczególnych zaborów.</p> <p>– inne narodowości na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej</p> <p>– postęp cywilizacyjny na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w.</p>	<p>– opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójjlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy (XXIV.2)</p> <p>– opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIV.3)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>emigracja zarobkowa, robotnicy</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Hipolita Cegielskiego;</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i wskazuje kierunki emigracji zarobkowej Polaków pod koniec XIX w.;</p> <p>– wymienia grupy społeczne, które wykształciły się w społeczeństwie polskim w XIX w.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>burżuazja, inteligencja, ziemiaństwo</i>;</p> <p>– zna datę uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim (1864);</p> <p>– wymienia przykłady przedsiębiorczości Polaków w zaborze pruskim i wymienia jej przykłady;</p> <p>– charakteryzuje rozwój gospodarczy Galicji;</p> <p>– omawia przykłady przemian cywilizacyjnych</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja, spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe</i>;</p> <p>– zna datę zniesienia granicy celnej z Rosją (1851);</p> <p>– identyfikuje postać Franciszka Stefczyka;</p> <p>– przedstawia rozwój i rolnictwa w zaborze rosyjskim;</p>	<p>– porównuje rozwój gospodarczy ziem polskich trzech zaborów;</p> <p>– zna datę zakończenia budowy kolei warszawsko-wiedeńskiej (1848);</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał proces asymilacji Żydów i jakie były jego skutki;</p> <p>– opisuje przykłady przedsiębiorczości w zaborze</p>	<p>– ocenia postawy Polaków wobec różnych problemów związanych z rozwojem gospodarczym ziem polskich pod zaborami;</p>

	<p>– znaczenie terminów: <i>emigracja zarobkowa, ziemiaństwo</i></p> <p>– postacie historyczne: Hipolit Cegielski, Ignacy Łukasiewicz, Franciszek Stefczyk</p>			na ziemiach polskich w XIX w.	<p>– omawia rozwój Łodzi jako miasta przemysłowego;</p> <p>– omawia rozwój spółdzielczości w Galicji;</p> <p>– charakteryzuje przemiany społeczne na ziemiach polskich.</p>	rosyjskim, pruskim i austriackim;	
4. Działalność polityczna na ziemiach polskich	<p>– okoliczności narodzin nowych ruchów politycznych na ziemiach polskich</p> <p>– założenia programowe i działalność partii socjalistycznych, nacjonalistycznych i ludowych,</p> <p>– podziały na polskiej scenie politycznej na przełomie XIX i XX w.</p> <p>– przyczyny rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich oraz jej kontekst narodowy i społeczny</p>	<p>– omawia narodziny i pierwsze lata istnienia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIV.4)</p> <p>– wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905–1907 (XXIV.5)</p> <p>– charakteryzuje spór orientacyjny w latach 1908–1914 (XXIV.6)</p>	<p>– zna datę rewolucji 1905–1907;</p> <p>– rozwinie skrót: SDKP, SDKPiL, PPS, PSL;</p> <p>– identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa;</p> <p>– wskazuje partie należące do ruchu socjalistycznego, narodowego i ludowego;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka, krwawa niedziela, solidaryzm narodowy</i>;</p> <p>– zna datę krwawej niedzieli (22 I 1905);</p> <p>– identyfikuje postacie: Ludwika Waryńskiego, Róży Luksemburg, Ignacego Daszyńskiego;</p> <p>– wymienia skutki rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich;</p> <p>– charakteryzuje orientację</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>endecja</i>;</p> <p>– zna daty: powstania Wielkiego Proletariatu (1882), Polskiej Partii Socjalistycznej (1892), Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego (1897), Polskiego Stronnictwa Ludowego (1903);</p> <p>– wymienia założenia programowe SDKPiL i PPS;</p> <p>– przedstawia założenia ruchu</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Duma Państwowa, Macierz Szkolna</i>;</p> <p>– zna daty: powstania Socjaldemokracji Królestwa Polskiego (1893), Socjaldemokracji Królestwa i Litwy (1900), Stronnictwa Ludowego (1895), Polskiej Partii Socjaldemokratycznej w Galicji i Śląska (1897);</p> <p>– identyfikuje postacie:</p>	<p>– wyjaśnia, jaki wpływ miała działalność partii politycznych na postawy Polaków pod zaborami;</p> <p>– ocenia skalę realizacji haseł polskich partii politycznych w XIX i na początku XX w.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – przebieg rewolucji lat 1905–1907 – orientacja proaustriacka i prorosyjska – ich oczekiwania polityczne i najważniejsi działacze – powstanie organizacji niepodległościowych (Związek Walki Czynnej, Związek Strzelecki) – znaczenie terminów: <i>solidaryzm narodowy</i>, <i>antysemityzm</i> – postacie historyczne: Ludwik Waryński, Józef Piłsudski, Roman Dmowski – znaczenie terminu: <i>organizacja paramilitarna</i> – postacie historyczne: Józef Mirecki, Stefan Okrzeja 			<ul style="list-style-type: none"> proaustriacką i prorosyjską; – wymienia przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim; – wymienia polskie organizacje niepodległościowe działające pod zaborami. 	<ul style="list-style-type: none"> robotniczego i ruchu narodowego; – przedstawia okoliczności ukształtowania się orientacji politycznych Polaków na początku XX w. 	<ul style="list-style-type: none"> Stanisława Wojciechowskiego, Stanisława Stojałowskiego, Franciszka Stefczyka, Marii i Bolesława Wystouchów; – omawia okoliczności narodzin ruchu robotniczego na ziemiach polskich; – wyjaśnia, dlaczego polski ruch ludowy powstał i rozwinął się w Galicji; – porównuje założenia programowe PPS i SDKPiL; – porównuje założenia programowe orientacji niepodległościowych do 1914 r. 	
5. Kultura polska na przełomie	– program polskiego pozytywizmu i jego teoretycy	– opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pozytywizm</i> , <i>praca organiczna</i> ,	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>modernizm</i> ; – wyjaśnia, dlaczego Galicja stała się	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>literatura</i>	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>ogródki jordanowskie</i> ,	– ocenia skuteczność tworzenia literatury i malarstwa ku pokrzepieniu serc.

<p>XIX i XX wieku</p>	<p>– znaczenie pracy organicznej i pracy u podstaw dla społeczeństwa polskiego</p> <p>– wzrost popularności powieści i malarstwa historycznego</p> <p>– Młoda Polska i jej wkład w rozwój kultury polskiej przełomu wieków</p> <p>– początki kultury masowej na ziemiach polskich</p> <p>– znaczenie terminów: <i>modernizm, Młoda Polska, realizm,</i></p> <p>– postacie historyczne: Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański, Helena Modrzejewska</p>	<p>narodowej Polaków (XXIV.3)</p>	<p><i>praca u podstaw, Młoda Polska;</i></p> <p>– identyfikuje postacie: Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Władysława Reymonta, Elizy Orzeszkowej, Jana Matejki, Marii Konopnickiej, Stanisława Wyspiańskiego, Stefana Żeromskiego;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała literatura i malarstwo tworzone ku pokrzepieniu serc;</p> <p>– podaje przykłady literatury i malarstwa tworzonego ku pokrzepieniu serc.</p>	<p>centrum polskiej nauki i kultury;</p> <p>– charakteryzuje kulturę Młodej Polski;</p> <p>– wymienia cechy kultury masowej na ziemiach polskich przełomu XIX i XX w.</p>	<p><i>postyczniowa, skauting;</i></p> <p>– wyjaśnia wpływ poglądów pozytywistycznych na rozwój literatury;</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę miało popularyzowanie historii wśród Polaków pod zaborami.</p>	<p>– identyfikuje postacie: Henryka Jordana, Heleny Modrzejewskiej, Andrzeja Małkowskiego, Kazimierza Prószyńskiego;</p> <p>– wyjaśnia, jaki wpływ na przemiany światopoglądowe miała klęska powstania styczniowego;</p> <p>– charakteryzuje sztukę polską przełomu XIX i XX w.</p>	
Rozdział V: I wojna światowa							
<p>1. Świat na drodze ku wojnie</p>	<p>– rola nowych mocarstw (Stany Zjednoczone, Niemcy i</p>	<p>– omawia najważniejsze konflikty pomiędzy mocarstwami</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójprzymierze/państwa centralne,</i></p>	<p>– zna daty: zawarcia trójprzymierza (1882), powstania</p>	<p>– wyjaśnia, jaki wpływ na ład światowy miało powstanie nowych</p>	<p>– zna daty: I wojny bałkańskiej (1912), II wojny bałkańskiej (1913), wojny</p>	<p>– ocenia wpływ konfliktów bałkańskich na zaostrzenie sytuacji</p>

	<p>Japonia) w zmianie układu sił na świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> – wojna rosyjsko-japońska i jej znaczenie – wyścig zbrojeń – nowe rozwiązania techniczne w służbie armii – narastanie konfliktów politycznych, gospodarczych i militarnych między mocarstwami europejskimi – powstanie trójprzymierza i trójporozumienia – wojny bałkańskie i ich skutki – znaczenie terminów: <i>trójprzymierze, trójporozumienie, kocioł bałkański</i> 	<p>europejskimi na przełomie XIX i XX wieku (XXV.1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne przyczyny wojny: polityczne i gospodarcze, pośrednie i bezpośrednie (XXV.2) 	<p><i>trójporozumienie/ententa, aneksja;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa należące do trójprzymierza i trójporozumienia; – wskazuje cele trójprzymierza i trójporozumienia; – wyjaśnia, na czym polegał wyścig zbrojeń. 	<p>trójporozumienia (1907);</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kocioł bałkański;</i> – wymienia przyczyny narastania konfliktów między europejskimi mocarstwami; – przedstawia przykłady rywalizacji mocarstw na morzach i oceanach; – wyjaśnia, jak doszło do wybuchu wojny rosyjsko-japońskiej. 	<p>mocarstw w drugiej połowie XIX i na początku XX w.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje okoliczności powstania trójprzymierza i trójporozumienia; – omawia przebieg wojny rosyjsko-japońskiej i jej skutki. 	<p>rosyjsko-japońskiej (1904–1905), bitwy pod Cuszimą (1905);</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wpływ konfliktów kolonialnych na sytuację w Europie; – przedstawia przyczyny i skutki wojen bałkańskich. 	<p>międzynarodowej w Europie.</p>
2. Na frontach I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> – rola zamachu w Sarajewie dla losów Europy 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne przyczyny wojny – polityczne i gospodarcze, pośrednie i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Wojna, front;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ultimatum, wojna błyskawiczna, wojna pozycyjna, wojna manewrowa,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>U–boot, ofensywa;</i> – identyfikuje postacie: Karola I Habsburga, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: przyłączenia się Włoch do ententy (1915), bitwy nad Marną (IX 1914), bitwy pod Verdun (1916), bitwy pod 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki ogłoszenia przez Niemcy nieograniczonej wojny podwodnej;

	<ul style="list-style-type: none"> – działania na froncie zachodnim (bitwy nad Marną, pod Verdun) – przebieg walk na froncie wschodnim (bitwy pod Tannenbergiem i Gorlicami) – działania wojenne na morzach i ich znaczenie dla przebiegu wojny – okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych do wojny – zakończenie działań wojennych – traktat brzeski, rozejm w Compiègne – znaczenie terminów: <i>wojna błyskawiczna, wojna pozycyjna, państwa centralne</i> – postać historyczna: arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg 	<p>bezpośrednie (XXV.2)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia specyfikę działań wojennych: wojna pozycyjna, manewrowa, działania powietrzne i morskie (XXV.3) – charakteryzuje postęp techniczny w okresie I wojny światowej (XXV.4) 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Franciszka Ferdynanda Habsburga; – zna daty: zamachu w Sarajewie (28 VI 1914), wypowiedzenia wojny Serbii przez Austro-Węgry (28 VII 1914), I wojny światowej (1914–1918), podpisania kapitulacji przez Niemcy w Compiègne (11 XI 1918); – wymienia przyczynę bezpośrednią wybuchu Wielkiej Wojny; – wymienia cechy charakterystyczne prowadzenia i przebiegu działań wojennych w czasie I wojny światowej. 	<p><i>nieograniczona wojna podwodna;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wypowiedzenia wojny Niemcom przez Stany Zjednoczone (IV 1917), podpisania traktatu brzeskiego (3 III 1918); – wskazuje na mapie państwa europejskie walczące w Wielkiej Wojnie po stronie ententy i państw centralnych; – wymienia przyczyny pośrednie wybuchu Wielkiej Wojny; – wyjaśnia, jaki wpływ na przebieg wojny miało wprowadzenie nowych rodzajów broni; – wskazuje przyczyny klęski państw centralnych. 	<p>Wilhelma II, Gawriło Principa;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia proces kształtowania się bloku państw centralnych i państw ententy; – przedstawia okoliczności kapitulacji państw centralnych. 	<p>Ypres (1915), bitwy nad Sommą (1916), bitwy pod Tannenbergiem (VIII 1914), ogłoszenia nieograniczonej wojny podwodnej (1917);</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaki wpływ na losy wojny miała sytuacja wewnętrzna w Niemczech i Austro-Węgrzech; – opisuje przebieg walk na froncie zachodnim i wschodnim; – przedstawia przebieg walk na Bałkanach i we Włoszech. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki zastosowania nowych rodzajów broni; – porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim.
3. Rewolucje w Rosji	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lutowej w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rewolucję i wojnę domową w Rosji (XXV.5) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bolszewicy</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Komisarzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki przewrotu

	<ul style="list-style-type: none"> – konflikt wewnętrzny w okresie dwuwładzy (działalność Lenina, ogłoszenie tzw. tez kwietniowych) – rewolucja październikowa i jej skutki – wojna domowa i interwencje sił ententy – następstwa polityczne i międzynarodowe rewolucji bolszewickiej i wojny domowej – znaczenie terminów: <i>mienszewicy, bolszewicy, Biała Gwardia, Armia Czerwona, Czeka</i> – postacie historyczne: Aleksander Kiereński, Włodzimierz Lenin, Feliks Dzierżyński 		<p><i>Armia Czerwona, łagry;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wybuchu rewolucji lutowej (III 1917), wybuchu rewolucji październikowej (XI 1917); – identyfikuje postać Włodzimierza Lenina; – rozwinie skrót ZSRS. 	<p><i>lutowa, rewolucja październikowa;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojny domowej w Rosji (1919–1922), powstania ZSRS (XII 1922); – identyfikuje postać Mikołaja II; – wskazuje na mapie miejsce wybuchu rewolucji lutowej oraz rewolucji październikowej; – wymienia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej; – wymienia, kto sprawuje władzę w Rosji po rewolucji październikowej. 	<p><i>Ludowych, dwuwładza, Rząd Tymczasowy, biała gwardia, Czeka, tezy kwietniowe;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę obalenia caratu przez Rząd Tymczasowy (15 III 1917); – identyfikuje postacie: Lwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego; – omawia sytuację wewnętrzną w Rosji w czasie I wojny światowej; – określa przyczyny, omawia przebieg i skutki wojny domowej w Rosji. 	<p><i>eserowcy, mienszewicy;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę powstania Rady Komisarzy Ludowych (XI 1917); – identyfikuje postacie: Aleksandra Kiereńskiego, Grigorij Rasputin; – wymienia założenia programowe rosyjskich stronnictw politycznych; – omawia przebieg rewolucji lutowej; – charakteryzuje okres dwuwładzy w Rosji. 	<p>bolszewickiego dla Rosji i Europy.</p>
4. Sprawa polska podczas I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> – postawy Polaków w sytuacji nadchodzącej wojny 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Legiony Polskie;</i> – zna datę sformowania Legionów Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kryzys przysięgowy, Błękitna Armia;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akt 5 listopada (manifest dwóch cesarzy), Rada Regencyjna;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Kompania Kadrowa, Legion Puławski, I II</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim; – ocenia wkład Legionów Polskich

<ul style="list-style-type: none"> – działania Kompanii Kadrowej i Legionów Polskich – kryzys przysięgowy i jego znaczenie – działalność polskich formacji zbrojnych u boku Rosji – powstanie Błękitnej Armii – postawa państw zaborczych wobec sprawy polskiej – Akt 5 listopada i jego znaczenie dla sprawy polskiej – stanowisko państw ententy w sprawie polskiej – znaczenie orędzie prezydenta T.W. Wilsona dla sprawy polskiej – udział Polaków w obradach konferencji pokojowej w Paryżu i jej decyzje w kwestii ziem polskich 	<p>wybuchu wojny (XXVI.1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia umiędzynarodowie nie sprawy polskiej: akt 5 listopada 1916 roku, rolę USA i rewolucji rosyjskich, deklarację z 3 czerwca 1918 roku (XXVI.2) – ocenia polski wysiłek zbrojny i dyplomatyczny, wymienia prace państwotwórcze podczas wojny (XXVI.3) 	<p>(1914), podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919);</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego; – wymienia postanowienia konferencji wersalskiej w sprawie polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę kryzysu przysięgowego (VII 1917); – omawia udział polskich formacji zbrojnych u boku państw centralnych i u boku ententy. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wydania manifestu dwóch cesarzy (5 XI 1916), programu pokojowego prezydenta Wilsona (8 I 1918); – wskazuje na mapie podział ziem polskich w 1915 r.; – przedstawia okoliczności, w jakich powstały Legiony Polskie i wskazuje cele ich działalności. 	<p><i>Brygada Legionów Polskich;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: odezwy cara Mikołaja II (1916), powstania Rady Regencyjnej (1917), wkroczenia Kompanii Kadrowej do Królestwa Polskiego (6 VIII 1914), powstania Legionu Puławskiego (1914); – przedstawia okoliczności utworzenia wojska polskiego we Francji. 	<p>w odzyskanie niepodległości przez Polaków.</p>
---	---	---	---	--	--	---

	<p>– znaczenie terminów: <i>Legiony Polskie, kryzys przysięgowy, Akt 5 listopada, Rada Regencyjna, linia Curzona</i></p> <p>– postacie historyczne: Józef Haller, Ignacy Jan Paderewski, Thomas Woodrow Wilson, Roman Dmowski, Władysław Grabski</p>						
Rozdział VI: Świat w okresie międzywojennym							
1. Świat po I wojnie światowej	<p>– skutki społeczne, ekonomiczne i polityczne I wojny światowej</p> <p>– traktat wersalski i traktaty pokojowe z państwami centralnymi oraz ich postanowienia</p> <p>– powstanie Ligi Narodów i jej znaczenie w okresie międzywojennym</p> <p>– powstanie nowych lub odzyskanie niepodległości przez narody europejskie (Polska,</p>	<p>– charakteryzuje postanowienia konferencji paryskiej oraz traktatu w Locarno; ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i ładu wersalski (XXVII.2)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Liga Narodów, wielki kryzys gospodarczy</i>;</p> <p>– zna daty: podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919);</p> <p>– wymienia państwa europejskie decydujące o ładzie wersalskim;</p> <p>– wymienia postanowienia traktatu wersalskiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Czwórka, demilitaryzacja, ład wersalski, czarny czwartek, New Deal</i>;</p> <p>– zna daty: obrad konferencji paryskiej (XI 1918–VI 1919), powstania Ligi Narodów (1920), układu w Locarno (1925), czarnego czwartku (24 X 1929), wprowadzenia <i>New Deal</i> (1933);</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plebiscyt, wolne miasto, mały traktat wersalski</i>;</p> <p>– charakteryzuje postanowienia małego traktatu wersalskiego;</p> <p>– charakteryzuje działalność Ligi Narodów;</p> <p>– charakteryzuje przejawy wielkiego kryzysu gospodarczego i</p>	<p>– zna daty: wstąpienia Niemiec do Ligi Narodów (1926), wstąpienia ZSRS do Ligi Narodów (1934)</p> <p>– identyfikuje postacie: Davida Lloyd George’a, Thomasa Wilsona, Vittorio Orlando;</p> <p>– omawia postanowienia pokójów podpisanych z dawnymi sojusznikami Niemiec;</p>	<p>– ocenia skuteczność funkcjonowania ładu wersalskiego;</p> <p>– ocenia wpływ wielkiego kryzysu gospodarczego na sytuację polityczną w Europie;</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę w podważeniu ładu wersalskiego odegrał układ w Locarno.</p>

	<p>Czechosłowacja, Królestwo SHS, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Irlandia)</p> <p>– konferencja w Locarno i jej postanowienia</p> <p>– wielki kryzys gospodarczy – przyczyny i jego skutki polityczne</p> <p>– znaczenie terminów: <i>ład wersalski, mały traktat wersalski, demilitaryzacja, państwo monoetniczne, Liga Narodów, czarny czwartek, New Deal</i></p> <p>– postacie historyczne: Franklin Delano Roosevelt</p>		<p>– przedstawia zniszczenia i straty po I wojnie światowej;</p>	<p>– identyfikuje postać Franklina Delano Roosevelta;</p> <p>– wskazuje na mapie państwa powstałe po I wojnie światowej;</p> <p>– wyjaśnia cel powstania Ligi Narodów.</p>	<p>sposoby radzenia sobie z nim;</p> <p>– charakteryzuje postanowienia konferencji w Locarno.</p>		
2. Narodziny faszystów	<p>– przyczyny powojennego kryzysu demokracji</p> <p>– narodziny i rozwój włoskiego faszystów (ideologia, działalność partii faszystowskiej)</p>	<p>– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu (włoskiego faszystów, niemieckiego narodowego socjalizmu [...]):</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faszystów, narodowy socjalizm (nazizm), obóz koncentracyjny, führer</i>;</p> <p>– zna daty: marszu na Rzym (1922),</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marsz na Rzym, antysemityzm, „czarne koszule”, ustawy norymberskie, totalitaryzm, Gestapo</i>;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>noc długich noży, ustawy norymberskie, noc kryształowa, totalitaryzm</i>;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>korporacja, pucz, indoktrynacja, pakty laterańskie</i>;</p> <p>– zna daty: powstania</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego w Europie zyskały popularność rządy totalitarne;</p> <p>– ocenia zbrodniczą politykę nazistów do 1939 r.;</p>

	<p>– okoliczności przejścia władzy przez B. Mussoliniego i budowa państwa totalitarnego</p> <p>– powstanie i rozwój niemieckiego narodowego socjalizmu (ideologia, działalność partii narodowosocjalistycznej)</p> <p>– okoliczności przejścia władzy przez A. Hitlera, budowa państwa i społeczeństwa totalitarnego w Niemczech</p> <p>– represje i zbrodnie nazistów w pierwszych latach sprawowania władzy w Niemczech</p> <p>– znaczenie terminów: <i>faszyzm, marsz na Rzym, narodowy socjalizm (nazizm), system monopartyjny, propaganda, totalitaryzm, autorytaryzm, antysemityzm, ustawy norymberskie, „noc</i></p>	<p>ideologię i praktykę (XXVII.3)</p>	<p>przejęcia przez Adolfa Hitlera funkcji kanclerza (I 1933);</p> <p>– identyfikuje postacie: Benita Mussoliniego, Adolfa Hitlera;</p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne faszyzmu i nazizmu.</p>	<p>– zna datę przyjęcia ustaw norymberskich (1935), nocy kryształowej (1938);</p> <p>– identyfikuje postać Josefa Goebbelsa, Heinricha Himmlera;</p> <p>– opisuje okoliczności przejścia władzy przez Benita Mussoliniego i Adolfa Hitlera;</p> <p>– charakteryzuje politykę nazistów wobec Żydów.</p>	<p>– zna daty: przejścia przez Benita Mussoliniego funkcji premiera (1922), funkcjonowania Republiki Weimarskiej (1919–1933), przejścia pełnej władzy w Niemczech przez Adolfa Hitlera (VIII 1934);</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób naziści kontrolowali życie obywateli.</p>	<p>Związków Włoskich Kombatantów (1919), puczu monachijskiego (1923), powstania Narodowej Partii Faszystowskiej (1921), podpalenia Reichstagu (II 1933);</p> <p>– przedstawia sytuację Włoch i Niemiec po zakończeniu I wojny światowej;</p> <p>– omawia przyczyny popularności faszystów we Włoszech i nazistów w Niemczech.</p>	<p>– ocenia wpływ polityki prowadzonej przez Benita Mussoliniego i Adolfa Hitlera na życie obywateli.</p>
--	---	---------------------------------------	--	--	--	---	---

	<p><i>długich noży”, obóz koncentracyjny, „noc kryształowa”, hitlerjugend</i></p> <p>– postacie historyczne: Benito Mussolini, Adolf Hitler, Josef Goebbels, Heinrich Himmler</p>						
<p>3. ZSRS – imperium komunistyczne</p>	<p>– ekspansja terytorialna Rosji Radzieckiej</p> <p>– utworzenie ZSRS</p> <p>– okoliczności przejęcia władzy przez J. Stalina i metody jej sprawowania</p> <p>– funkcjonowanie gospodarki w ZSRS w okresie międzywojennym</p> <p>– terror komunistyczny i wielka czystka</p> <p>– propaganda komunistyczna</p> <p>– stosunki sowiecko-niemieckie w okresie międzywojennym i</p>	<p>– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu ([...] systemu sowieckiego): ideologię i praktykę (XXVII.3)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stalinizm, kult jednostki, łagier</i>;</p> <p>– zna daty: utworzenia ZSRS (30 XII 1922), paktu Ribbentrop-Mołotow (23 VIII 1939);</p> <p>- rozwinię skrótu NEP;</p> <p>– identyfikuje postać Józefa Stalina;</p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne państwa stalinowskiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nowa Ekonomiczna Polityka, wielka czystka, NKWD, Gułag</i>;</p> <p>– zna datę układu w Rapallo (1922);</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób w ZSRS realizowano kult jednostki;</p> <p>- rozwinię skrótu NKWD;</p> <p>– wymienia metody stosowane przez Józefa Stalina w celu umocnienia swoich wpływów.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kołchoz, kolektywizacja rolnictwa, gospodarka planowa, czystka</i>;</p> <p>– zna daty: ogłoszenia NEP (1921), wielkiej czystki (1936–1938), kolektywizacji rolnictwa (1928), głodu na Ukrainie (1932–1933);</p> <p>- rozwinię skróty: WKP(b);</p> <p>– identyfikuje postacie: Władysława Mołotowa, Joachima Ribbentropa;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komunizm wojenny</i>;</p> <p>– wskazuje na mapie największe skupiska łagrów;</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego system komunistyczny w ZSRS jest oceniany jako zbrodniczy;</p> <p>– charakteryzuje reformy gospodarcze Józefa Stalina.</p>	<p>– ocenia politykę Stalina wobec przeciwników;</p> <p>– ocenia skutki reform gospodarczych wprowadzonych w ZSRS przez Stalina.</p>

	<p>znaczenie współpracy tych państw</p> <p>– powstanie, cele i działalność Kominternu</p> <p>– znaczenie terminów: <i>stalinizm, NKWD, kultura jednostki, wielka czystka, komunizm wojenny, Nowa Ekonomiczna Polityka, kolektywizacja, gospodarka planowa, Gułag, łagry</i></p> <p>– postać historyczna: Józef Stalin</p>				– omawia relacje między ZSRS a Niemcami do 1939 r.		
4. Kultura i zmiany społeczne w okresie międzywojennym	<p>– przemiany społeczne i obyczajowe po I wojnie światowej</p> <p>– przemiany w modzie i życiu codziennym</p> <p>– rozwój nauki i techniki (wynałazki, środki transportu publicznego, motoryzacja, kino, radio, telewizja)</p> <p>– kultura masowa i jej wpływ na społeczeństwo</p>	– opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny (XXVII.1)	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mass media, emancypacja, prawa wyborcze</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Charliego Chaplina;</p> <p>– wymienia rodzaje mass mediów;</p> <p>– wymienia nowe nurty w architekturze i sztuce;</p>	<p>– przedstawia rozwój środków komunikacji i mass mediów w okresie międzywojennym;</p> <p>– charakteryzuje zmiany społeczne w dwudziestoleciu międzywojennym.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>modernizm, dadaizm, surrealizm, futurizm</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Orsona Wellesa;</p> <p>– wyjaśnia, jakie cele przyświecały nowym trendom w architekturze i sztuce.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>funkcjonalizm, socrealizm, indoktrynacja</i>;</p> <p>– identyfikuje postać Rudolfa Valentino ;</p> <p>– zna datę przyznania prawa wyborczego kobietom w Polsce (1918);</p>	– ocenia zmiany, jakie zaszły w społeczeństwie po zakończeniu I wojny światowej.

	<ul style="list-style-type: none"> – nowe kierunki w architekturze i sztuce – znaczenie terminów: <i>emancypacja, kultura masowa, mass media, produkcja taśmowa, indoktrynacja, funkcjonalizm</i> – postacie historyczne: Orson Wells, Charlie Chaplin 		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia społeczne skutki I wojny światowej. 			<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia i ocenia wpływ mass mediów na społeczeństwo w dwudziestoleciu międzywojennym. 	
5. Świat na drodze ku II wojnie światowej	<ul style="list-style-type: none"> – militaryzacja Niemiec i jej konsekwencje – wojna domowa w Hiszpanii i jej kontekst międzynarodowy – znaczenie zbliżenia politycznego Włoch, Niemiec i Japonii – okoliczności <i>Anschlusu</i> Austrii – polityka ustępstw Zachodu wobec Niemiec – konferencja w Monachium i jej następstwa – Europa w przededniu wojny – aneksja Czechosłowacji, zajęcie 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia japońską agresję na Dalekim Wschodzie (XXXI.1) – przedstawia ekspansję Włoch i wojnę domową w Hiszpanii (XXXI.2) – opisuje politykę hitlerowskich Niemiec: rozbijanie systemu wersalsko-łokarneńskiego (od remilitaryzacji Nadrenii do układu w Monachium) (XXXI.3) – charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>aneksja, Anschluss, oś Berlin-Rzym-Tokio (państwa osi)</i>; – identyfikuje postacie: Benita Mussoliniego, Adolfa Hitlera; – wskazuje na mapie państwa europejskie, które padły ofiarą agresji Niemiec i Włoch; – podaje przykłady łamania postanowień traktatu wersalskiego przez Hitlera; – wymienia strony walczące ze sobą 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>appeasement</i>; – zna daty: <i>Anschlusu</i> Austrii (III 1938), konferencji w Monachium (29–30 IX 1938); – identyfikuje postać Francisco Franco; – przedstawia przyczyny i skutki wojny domowej w Hiszpanii; – wymienia postanowienia konferencji w Monachium. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>państwo marionetkowe, remilitaryzacja</i>; – zna daty: remilitaryzacji Nadrenii (1936), aneksji Czech i Moraw przez III Rzeszę (III 1939); – przedstawia przyczyny <i>Anschlusu</i> Austrii; – identyfikuje postać Neville’a Chamberlaina; 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojny domowej w Hiszpanii (1936-1939), ataku Japonii na Chiny (1937), proklamowania niepodległości Słowacji (III 1939), zajęcia przez Niemcy Okręgu Kłajpedy (III 1939); – przedstawia skutki decyzji podjętych na konferencji monachijskiej; – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji Japonii na 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę polityków państw zachodnich na konferencji w Monachium; – ocenia skutki polityki <i>appeasementu</i> dla Europy.

	<p>Kłajpedy przez III Rzeszę</p> <p>– ekspansja Japonii na Dalekim Wschodzie</p> <p>– znaczenie terminów: <i>remilitaryzacja, Anschluss, państwa osi, polityka ustępstw</i></p> <p>– postacie historyczne: Francisco Franco, Neville Chamberlain</p>	Niemiec Hitlera (XXXI.4)	w hiszpańskiej wojnie domowej.		<p>– przedstawia proces militaryzacji Niemiec;</p> <p>– omawia okoliczności zwołania konferencji monachijskiej.</p>	Dalekim Wschodzie.	
Rozdział VII: Polska w okresie międzywojennym							
1. Odrodzenie Rzeczypospolitej	<p>– sytuacja ziem polskich pod koniec I wojny światowej</p> <p>– powstanie lokalnych ośrodków polskiej władzy: Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie</p> <p>– powrót J. Piłsudskiego z</p>	<p>– omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej – od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do „Małej Konstytucji” (XXVIII.1)</p> <p>– charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń oraz dziedzictwa</p>	<p>– zna daty: przekazania władzy wojskowej Józefowi Piłsudskiemu przez Radę Regencyjną (11 XI 1918);</p> <p>– identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego;</p> <p>– wymienia pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich;</p> <p>– wie, dlaczego 11 listopada stał się symboliczną datą odzyskania przez</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Tymczasowy Naczelnik Państwa</i>;</p> <p>– identyfikuje postacie: Ignacego Daszyńskiego, Jędrzeja Moraczewskiego, Ignacego Jana Paderewskiego;</p> <p>– omawia okoliczności przejścia władzy przez Józefa Piłsudskiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>nacjonalizacja</i>;</p> <p>– umiejscawia w czasie powołanie rządu Moraczewskiego (18 XI 1918) oraz rządu Ignacego Jana Paderewskiego (I 1919);</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja międzynarodowa, która zaistniała pod koniec 1918 r., wpłynęła na</p>	<p>– przedstawia założenia programowe tymczasowych ośrodków władzy;</p> <p>– przedstawia założenia programowe rządu Jędrzeja Moraczewskiego.</p>	<p>– charakteryzuje sytuację polityczną na ziemiach polskich w pierwszym roku niepodległości;</p> <p>– ocenia polityczne starania Polaków w przededniu odzyskania niepodległości;</p> <p>– ocenia rolę, jaką odegrał Józef Piłsudski w momencie odzyskania niepodległości.</p>

	<p>Magdeburga i przejęcie władzy</p> <p>– powołanie i pierwsze reformy rządów J. Moraczewskiego i I.J. Paderewskiego</p> <p>– znaczenie terminów: <i>Naczelnik Państwa</i></p> <p>– postacie historyczne: Ignacy Daszyński, Jędrzej Moraczewski</p>	zaborowego (XXIX.1)	Polskę niepodległości.		odzyskanie niepodległości przez Polskę.		
2. Kształtowanie się granic odrodzonej Polski	<p>– spór o kształt odrodzonej Polski – koncepcje granic i koncepcje państwa R. Dmowskiego i J. Piłsudskiego</p> <p>– konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią</p> <p>– przebieg i skutki powstania wielkopolskiego</p> <p>– zaślubiny z morzem i odzyskanie Pomorza przez Polskę</p>	<p>– przedstawia proces wykuwania granic: wersalskie decyzje a fenomen Powstania Wielkopolskiego i powstań śląskich (zachód) – federacyjny dylemat a inkorporacyjny rezultat (wschód) (XXVIII.2)</p> <p>– opisuje wojnę polsko-bolszewicką i jej skutki (pokój ryski) (XXVIII.3)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>plebiscyt</i>;</p> <p>– zna daty: Bitwy Warszawskiej (15 VIII 1920), pokoju w Rydze (18 III 1921);</p> <p>– identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego;</p> <p>– wymienia postanowienia pokoju ryskiego;</p> <p>– wymienia wydarzenia, które miały wpływ na kształt granic państwa polskiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Orlęta lwowskie</i>;</p> <p>– zna daty: wybuchu powstania wielkopolskiego (27 XII 1918), plebiscytu na Górnym Śląsku (20 III 1921), pierwszego powstania śląskiego (1919), drugiego powstania śląskiego (1920), trzeciego powstania śląskiego (1921);</p> <p>– identyfikuje postacie: Lucjana Żeligowskiego, Wincentego Witosa,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>linia Curzona</i>, „<i>cud nad Wisłą</i>”, <i>koncepcja inkorporacyjna</i>, <i>koncepcja federacyjna</i>, „<i>bunt</i>” <i>Żeligowskiego</i>;</p> <p>– zna daty: włączenia Litwy Środkowej do Polski (III 1922), plebiscytu na Warmii, Mazurach i Powiślu (11 VII 1920),</p> <p>– identyfikuje postacie:</p>	<p>– zna daty: zaślubin Polski z morzem (10 II 1920), podziału Śląska Cieszyńskiego (VII 1920);</p> <p>– identyfikuje postać Józefa Hallera;</p> <p>– charakteryzuje kształtowanie się granic odrodzonej Polski z wykorzystaniem mapy;</p> <p>– przedstawia przyczyny i przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego pod</p>	<p>– ocenia postawę Polaków wobec ekspansji ukraińskiej w Galicji Wschodniej;</p> <p>– ocenia przyczyny klęski Polski w plebiscycie na Warmii, Mazurach i Powiślu;</p> <p>– ocenia postawę Polaków wobec walki o polskość Śląska;</p> <p>– omawia okoliczności zaślubin Polski z morzem.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – wyniki plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu – wojna polsko-bolszewicka (wyprawa na Kijów, Bitwa Warszawska, pokój w Rydze i jego postanowienia) – problem Litwy Środkowej, „bunt” gen. L. Żeligowskiego i jego skutki – przyczyny wybuchu III powstania śląskiego oraz jego skutki – konflikt z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński – znaczenie terminów: <i>koncepcja inkorporacyjna, koncepcja federacyjna, Orłęta Lwowskie, „cud nad Wisłą”, linia Curzona, bunt Żeligowskiego, plebiscyt</i> – postacie historyczne: Symon Petlura, Lucjan 			<p>Ignacego Jana Paderewskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszar Wolnego Miasta Gdańska, obszar powstania wielkopolskiego; – omawia koncepcje polskiej granicy wschodniej; – przedstawia, w jaki sposób Polska przyłączyła ziemię wileńską; – omawia przebieg i skutki powstania wielkopolskiego; – omawia okoliczności plebiscytów Warmii, Mazurach i Powiślu oraz na Górnym Śląsku. 	<p>Wojciecha Korfanteo, Symona Petlury, Tadeusza Rozwadowskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie granicę wschodnią ustaloną w pokoju ryskim; – porównuje koncepcję inkorporacyjną i federacyjną; – charakteryzuje przebieg wojny polsko-bolszewickiej; – wskazuje na mapie obszary plebiscytowe, zasięg powstań śląskich, – przedstawia przyczyny i skutki powstań śląskich. 	<p>koniec 1918 i 1 1919 r.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności podjęcia przez wojska polskie wyprawy kijowskiej i jej skutki; – opisuje konflikt polsko-czechosłowacki i jego skutki. 	
--	---	--	--	---	--	---	--

	Żeligowski, Wojciech Korfanty						
3. Rządy parlamentarne	<ul style="list-style-type: none"> – początki odbudowy państwowości polskiej – trudności w unifikacji państwa – postanowienia małej konstytucji z 1919 r. – ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji marcowej z 1921 r. – sytuacja międzynarodowa odrodzonego państwa na początku lat dwudziestych – sojusze z Francją i Rumunią – elekcja G. Narutowicza na prezydenta i jego zabójstwo – rząd W. Grabskiego i jego reformy – charakterystyka rządów parlamentarnych w latach 1919–1926 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej: od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do „Małej Konstytucji” (XXVIII.1) – charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku (XXIX.2) – przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi) (XXIX.5) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Naczelnik Państwa</i>; – zna daty: uchwalenia konstytucji marcowej (17 III 1921), wyboru Gabriela Narutowicza na prezydenta (XII 1922), układu polsko-francuskiego (II 1921),; – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego; – wymienia partie polityczne II Rzeczypospolitej; – wymienia państwa , z którymi II Rzeczypospolita zawarła sojusze. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mała konstytucja, konstytucja marcowa, hiperinflacja</i>; – zna daty: pierwszych wyborów do sejmu ustawodawczego (I 1919), uchwalenia małej konstytucji (20 II 1919), zabójstwa prezydenta Gabriela Narutowicza (16 XII 1922); – wymienia postanowienia konstytucji marcowej; – wymienia postanowienia sojuszy Polski z Francją i Rumunią; – identyfikuje postacie: Wincentego Witosa, Wojciecha Korfantego, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna celna, system parlamentarny, Kresy Wschodnie</i>; – wymienia postanowienia małej konstytucji; – omawia okoliczności i skutki zamachu na prezydenta Gabriela Narutowicza; – charakteryzuje rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm ustawodawczy, Zgromadzenie Narodowe, kontrasygnata, dywersja</i>; – identyfikuje postacie: Romana Rybarskiego, Ignacego Daszyńskiego, Maurycygo Zamoyskiego, Jana Baudouin de Courtenaya; – charakteryzuje scenę polityczną II Rzeczypospolitej; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926; – charakteryzuje wpływ słabości politycznej rządów parlamentarnych na pozycję międzynarodową II Rzeczypospolitej.

	<p>– znaczenie terminów: <i>mała konstytucja, konstytucja marcowa, kontrasygnata, Kresy Wschodnie, dywersja, Korpus Ochrony Pogranicza</i></p> <p>– postacie historyczne: Wincenty Witos, Wojciech Korfanty, Roman Rybarski, Gabriel Narutowicz, Stanisław Wojciechowski</p>			Władysława Grabskiego.			
4. Zamach majowy i rządy sanacji	<p>– przyczyny i przejawy kryzysu rządów parlamentarnych w II Rzeczypospolitej</p> <p>– przebieg i skutki zamachu majowego</p> <p>– wybór I. Mościckiego na prezydenta</p> <p>– wzmocnienie władzy wykonawczej poprzez wprowadzenie noweli sierpniowej i konstytucji kwietniowej z 1935 r.</p> <p>– stosunek rządów sanacyjnych do</p>	<p>– omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce</p> <p>– przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego (XXIX.3)</p> <p>– opisuje polski autorytaryzm – rządy sanacji, zmiany ustrojowe (konstytucja</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zamach majowy, sanacja</i>;</p> <p>– zna daty: początku zamachu majowego (12 V 1926), uchwalenia konstytucji kwietniowej (23 IV 1935);</p> <p>– identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Mościckiego, Stanisława Wojciechowskiego;</p> <p>– wymienia nazwy traktatu z ZSRS i układu z Niemcami z</p>	<p>– zna daty: traktatu polsko-radzieckiego o nieagresji (1932), polsko-niemieckiej deklaracji o niestosowaniu przemocy (1934);</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: nowela sierpniowa, autorytaryzm, konstytucja kwietniowa, polityka równowagi;</p> <p>– identyfikuje postać Józefa Becka;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, Centrolew, wybory brzeskie</i>;</p> <p>– zna datę dymisji rządu i prezydenta Stanisława Wojciechowskiego (14 V 1926), wyborów brzeskich (XI 1930);</p> <p>– identyfikuje postacie: Macieja Rataja, Walerego</p>	<p>– zna datę procesu brzeskiego (1932);</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>partyjniactwo „cuda nad urną”, grupa pułkowników</i>;</p> <p>– porównuje pozycję prezydenta w konstytucjach marcowej i kwietniowej;</p> <p>– charakteryzuje rządy sanacyjne;</p>	<p>– charakteryzuje polski autorytaryzm na tle przemian politycznych w Europie;</p> <p>– ocenia zamach majowy i jego wpływ na losy II Rzeczypospolitej i jej obywateli.</p>

	<p>opozycji politycznej (proces brzeski, wybory brzeskie)</p> <p>– stosunki międzynarodowe władz sanacyjnych – koncepcja Międzymorza, polityka równowagi</p> <p>– relacje Polski z Niemcami i ZSRR (traktat o nieagresji z ZSRR, deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami)</p> <p>– śmierć J. Piłsudskiego i rywalizacja o władzę w obozie sanacji</p> <p>– polski autorytaryzm na tle europejskim</p> <p>– znaczenie terminów: <i>przewrót majowy, piłsudczycy, sanacja, autorytaryzm, nowela sierpniowa, BBWR, Centrolew, wybory brzeskie, proces brzeski, konstytucja kwietniowa, Bereza Kartuska</i></p>	<p>kwietniowa z 1935 roku) (XXIX.4)</p> <p>– przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi) (XXIX.5)</p>	<p>okresu polityki równowagi;</p>	<p>– wymienia przyczyny zamachu majowego;</p> <p>– charakteryzuje przebieg zamachu majowego;</p> <p>– przedstawia postanowienia konstytucji kwietniowej.</p>	<p>Sławka, Edwarda Rydza- Śmigłego;</p> <p>– opisuje skutki polityczne i ustrojowe zamachu majowego;</p>	<p>– przedstawia politykę sanacji wobec opozycji;</p> <p>– omawia rządy sanacyjne po śmierci Józefa Piłsudskiego.</p>	
--	--	---	-----------------------------------	--	--	---	--

	– postacie historyczne: Ignacy Mościcki, Walery Sławek, Józef Beck, Edward Rydz-Śmigły						
5. Osiągnięcia II Rzeczypospolitej	<p>– problemy gospodarki II RP (różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, trudności w ich integracji, podział na Polskę A i B)</p> <p>– reformy gospodarcze dwudziestolecia międzywojennego – reformy W. Grabskiego (walutowa) i E. Kwiatkowskiego (budowa Gdyni oraz COP)</p> <p>– wielki kryzys gospodarczy w Polsce</p> <p>– struktura społeczna, narodowościowa i wyznaniowa II Rzeczypospolitej</p> <p>– polityka II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych</p>	<p>– ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego (XXX.3)</p> <p>– omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich (XXX.2)</p> <p>– charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego (XXX.1)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Polska A i Polska B, Centralny Okręg Przemysłowy</i>;</p> <p>– wskazuje na mapie obszar Polski A i Polski B, obszar COP-u, Gdynię;</p> <p>– wymienia różnice między Polską A i Polską B;</p> <p>- rozwinie skrót COP;</p> <p>– charakteryzuje społeczeństwo II Rzeczypospolitej pod względem narodowościowym;</p> <p>– przedstawia strukturę społeczną II Rzeczypospolitej.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reforma rolna, reforma walutowa, hiperinflacja, magistrala węglowa</i>;</p> <p>– identyfikuje postacie: Eugeniusza Kwiatkowskiego, Władysława Grabskiego;</p> <p>– na podstawie mapy wymienia okręgi przemysłowe II Rzeczypospolitej;</p> <p>– omawia strukturę narodowościową i wyznaniową II Rzeczypospolitej;</p> <p>– wymienia reformy rządu Władysława Grabskiego;</p> <p>– przedstawia przyczyny budowy portu w Gdyni;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja narodowa, getto ławkowe, hiperinflacja</i>;</p> <p>– zna daty: reformy walutowej Władysława Grabskiego (1924), rozpoczęcia budowy Gdyni (1921), rozpoczęcia budowy COP-u (1937);</p> <p>– wskazuje na mapie przebieg magistrali węglowej;</p> <p>– przedstawia problemy gospodarcze, z jakimi borykała się Polska po odzyskaniu niepodległości;</p>	<p>– zna daty: ustawy o reformie rolnej (1920 i 1925), przeprowadzenia spisów powszechnych w II Rzeczypospolitej (1921 i 1931);</p> <p>– opisuje sposoby przewyższania trudności gospodarczych przez władze II Rzeczypospolitej;</p> <p>– charakteryzuje politykę władz II Rzeczypospolitej wobec Ukraińców.</p>	<p>– ocenia wpływ reform Władysława Grabskiego na sytuację gospodarczą II Rzeczypospolitej;</p> <p>– ocenia znaczenie portu gdyńskiego dla gospodarki II Rzeczypospolitej;</p> <p>– ocenia gospodarczą działalność Eugeniusza Kwiatkowskiego;</p> <p>– ocenia politykę władz II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych.</p>

	<p>– znaczenie terminów: <i>magistrala węglowa,</i> <i>reforma walutowa,</i> <i>Centralny Okręg Przemysłowy,</i> asymilacja narodowa, getto ławkowe, <i>numerus clausus</i></p> <p>– postać historyczna: Eugeniusz Kwiatkowski, Władysław Grabski</p>				<p>– omawia założenia i realizację reformy rolnej;</p> <p>– omawia stosunki polsko– żydowskie;</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegać miała asymilacja narodowa i państwowa;</p>		
6. Kultura i nauka II RP	<p>– rozwój szkolnictwa w II Rzeczypospolitej</p> <p>– osiągnięcia polskiej nauki (filozofia, matematyka, chemia)</p> <p>– dorobek i twórcy polskiej kultury w dwudziestoleciu międzywojennym (literatura, poezja, malarstwo, architektura)</p> <p>– rozwój polskiej kinematografii</p> <p>– postacie historyczne: Stefan Banach, Władysław Reymont, Stefan Żeromski,</p>	<p>– podaje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Polski w okresie międzywojennym (XXX.4)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>analfabetyzm</i>;</p> <p>– identyfikuje postacie: Władysława Reymonta, Stefana Żeromskiego;</p> <p>– wymienia przedstawicieli polskiej literatury w dwudziestoleciu międzywojennym i ich dzieła;</p> <p>– wymienia nurty, które powstały w malarstwie i architekturze.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspresjonizm,</i> <i>impresjonizm</i>;</p> <p>– identyfikuje postacie: Zofii Nałkowskiej, Marii Dąbrowskiej, Witolda Gombrowicza, Juliana Tuwima;</p> <p>– omawia rozwój edukacji w II Rzeczypospolitej</p> <p>– wymienia osiągnięcia polskich naukowców w dziedzinie nauk matematycznych.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>formizm,</i> <i>modernizm,</i> <i>funkcjonalizm</i>;</p> <p>– identyfikuje postacie: Franciszka Żwirki, Stanisława Wigury;</p> <p>– wymienia przykłady wyższych uczelni funkcjonujących w II RP;</p> <p>– wymienia przedstawicieli nauk matematycznych, twórców filmu</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skamandryci,</i> <i>awangarda</i>;</p> <p>– zna datę reformy szkolnictwa (1932);</p> <p>– identyfikuje postacie: Brunona Schulza, Tadeusza Dołęgi-Mostowicza, Hanki Ordonówny;</p> <p>– wymienia architektów tworzących w okresie II</p>	<p>– ocenia dorobek kultury i nauki polskiej w okresie międzywojennym.</p>

	<p>Witold Gombrowicz, Bruno Schulz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Tuwim, Zofia Nałkowska, Maria Dąbrowska, Franciszek Żwirko, Stanisław Wigura</p> <p>– znaczenie terminów: <i>analfabetyzm,</i> <i>awangarda, Enigma,</i> <i>Luxtorpeda</i></p>				<p>i sztuki w Polsce międzywojennej;</p>	<p>Rzeczypospolitej i ich osiągnięcia;</p> <p>– charakteryzuje kierunki w sztuce i architekturze i literaturze II Rzeczypospolitej.</p>	
<p>7. Schyłek niepodległości</p>	<p>– postawa Polski wobec decyzji konferencji monachijskiej</p> <p>– zajęcie Zaolzia przez Polskę</p> <p>– niemieckie żądania wobec Polski</p> <p>– stanowisko władz polskich wobec roszczeń Hitlera</p> <p>– zacieśnienie współpracy Polski z Francją i Wielką Brytanią</p>	<p>– przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi) (XXIX.5)</p> <p>– charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera (XXXI.4)</p> <p>– wymienia konsekwencje paktu Ribbentrop– Mołotow (XXXI.5)</p>	<p>– zna datę paktu Ribbentrop–Mołotow (23 VIII 1939);</p> <p>– wymienia sojusze, jakie zawarła Polska w dwudziestoleciu międzywojennym;</p> <p>– przedstawia żądania, jakie III Rzesza wysunęła wobec Polski w 1938 r.;</p> <p>– wymienia postanowienia paktu Ribbentrop– Mołotow.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Zaolzie,</i> <i>eksterytorialność</i>;</p> <p>– zna datę zajęcia Zaolzia przez Polskę (2 X 1938);</p> <p>– identyfikuje postacie: Joachima von Ribbentropa, Wiaczesława Mołotowa, Józefa Becka;</p> <p>– wskazuje na mapie: Zaolzie, obszary, które na mocy paktu Ribbentrop–Mołotow</p>	<p>– charakteryzuje stosunki polsko- -radzieckie i polsko- -niemieckie w dwudziestoleciu międzywojennym;</p> <p>– wyjaśnia, w jakich okolicznościach nastąpiło włączenie Zaolzia do II Rzeczypospolitej;</p> <p>– wyjaśnia, jakie cele przyświecały polityce zagranicznej Wielkiej Brytanii i Francji wobec Polski w 1939 r.</p>	<p>– zna datę przemówienia sejmowego Józefa Becka (5 V 1939);</p> <p>– przedstawia przyczyny konfliktu polsko- czechosłowackiego o Zaolzie;</p> <p>– charakteryzuje relacje polsko- brytyjskie i polsko- francuskie w przededniu II wojny światowej;</p> <p>– wyjaśnia, jaki wpływ miały brytyjskie i</p>	<p>– ocenia pozycję II Rzeczypospolitej na arenie międzynarodowej;</p> <p>– ocenia postawę rządu polskiego wobec problemu Zaolzia.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – pakt Ribbentrop–Mołotow i jego konsekwencje – postawa społeczeństwa polskiego wobec zagrożenia wybuchem wojny – postacie historyczne: Joachim von Ribbentrop, Władysław Mołotow 			<p>miały przypaść III Rzeszy i ZSRS;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia postawę władz II Rzeczypospolitej wobec żądań niemieckich; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop– Mołotow. 		<p>francuskie gwarancje dla Polski na politykę Adolfa Hitlera;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop-Mołotow. 	
--	---	--	--	--	--	--	--

Rozkład opracowany przez p. Lidę Leszczyńską, oparty na programie nauczania *Wczoraj i dziś* autorstwa Tomasza Maćkowskiego

**Wymagania na poszczególne oceny z historii dla klasy 8 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”
EDYCJA 2021–2023**

Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I: II wojna światowa							
1. Napaść na Polskę	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowania Niemiec do wojny 2. Polski plan obrony 3. Wybuch II wojny światowej 4. Wojna obronna w 1939 r. 5. Napaść sowiecka 6. Ewakuacja polskich władz 7. Bilans wojny obronnej 	<p>XXXII.1 XXXII.2 XXXII.3</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna błyskawiczna (Blitzkrieg), „dziwna wojna”, internowanie</p> <p>– zna daty: agresji Niemiec na Polskę (1 IX 1939), wkroczenia Armii Czerwonej do Polski (17 IX 1939)</p> <p>– identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Józefa Stalina</p>	<p>– identyfikuje postacie: Henryka Sucharskiego, Edwarda Rydza-Śmigłego, Stefana Starzyńskiego</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki uderzeń armii niemieckiej i sowieckiej</p> <p>– podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków, np. obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, bitwa nad Bzurą, obrona Warszawy, obrona Grodna, bitwa pod Kockiem, obrona Helu</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny klęski Polski we wrześniu 1939 r.</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: prowokacja gliwicka, bitwa graniczna, „polskie Termopile”</p> <p>– zna daty: bitwy o Westerplatte (1–7 IX 1939), wypowiedzenia wojny Niemcom przez Francję i Wielką Brytanię (3 IX 1939), internowania władz polskich w Rumunii (17/18 IX 1939), kapitulacja Warszawy (28 IX 1939), kapitulacji</p>	<p>– identyfikuje postacie: Władysława Raginisa, Franciszka Kleeberga, Tadeusza Kutrzeby</p> <p>– przedstawia polityczne i militarne założenia planu obrony Polski w 1939 r.</p> <p>– omawia okoliczności wkroczenia wojsk sowieckich na terytorium Polski w kontekście paktu Ribbentrop–Mołotow</p> <p>– wymienia i charakteryzuje etapy wojny obronnej Polski</p>	<p>– ocenia postawę aliantów zachodnich wobec Polski we wrześniu 1939 r.</p> <p>– ocenia postawę władz polskich we wrześniu 1939 r.</p>

					<p>pod Kockiem (6 X 1939)</p> <p>– przedstawia stosunek sił ZSRS, Niemiec i Polski</p> <p>– wymienia miejsca kluczowych bitew wojny obronnej Polski stoczonych z wojskami niemieckimi i sowieckimi</p>		
<p>2. Podbój Europy przez Hitlera i Stalina (1939–1941)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wojna zimowa 2. Agresja Niemiec na Danię i Norwegię 3. Atak III Rzeszy na Francję 4. Państwo Vichy 5. Bitwa o Anglię 6. Wojna na Bałkanach 	XXXIII.1	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: alianci, bitwa o Anglię</p> <p>– identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Charles’a de Gaulle’a</p> <p>– wskazuje na mapie obszary zagarnięte przez ZSRS i III Rzeszę do 1941 r.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: linia Maginota, kolaboracja</p> <p>– zna daty: napaści niemieckiej na Danię i Norwegię (IV 1940), ataku III Rzeszy na Francję (V–VI 1940), bitwy o Anglię (VII–X 1940)</p> <p>– wymienia państwa, które padły ofiarą agresji sowieckiej oraz niemieckiej do 1941 r.</p>	<p>– identyfikuje postacie: Vidkuna Quislinga, Philippe’a Pétaina</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna zimowa, państwo marionetkowe, państwo Vichy, Komitet Wolnej Francji</p> <p>– opisuje skutki bitwy o Anglię oraz omawia jej polityczne i militarne znaczenie</p>	<p>– zna daty: wojny sowiecko-fińskiej (XI 1939 – III 1940), zajęcia republik bałtyckich przez ZSRS (VI 1940), ataku Niemiec na Jugosławię i Grecję (IV 1941)</p> <p>– przedstawia cele polityki Hitlera i Stalina w Europie w latach 1939–1941</p> <p>– przedstawia ekspansję ZSRS w latach 1939–1940</p>	<p>– opisuje kolejne etapy agresji Niemiec w latach 1940–1941</p>
<p>TSW – Dlaczego Niemcy nie zdobyli Anglii?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak pokonać flotę brytyjską? 2. Bitwa o Anglię 3. Pierwsza porażka Hitlera 	XXXIII.1	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Enigma</p> <p>– zna datę: bitwy o Anglię (lato–jesień 1940)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu operacja „Lew morski”</p> <p>– wymienia cele niemieckich ataków</p>	<p>– zna datę największego nalotu niemieckiego na Wielką Brytanię (15 IX 1940)</p>	<p>– zna datę nalotu na Coventry (XI 1940)</p> <p>– identyfikuje postacie: Mariana Rejewskiego,</p>	<p>– wyjaśnia, jakie były przyczyny klęski Niemiec w bitwie o Anglię</p> <p>– ocenia wkład polskich lotników</p>

			– identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Winstona Churchilla	lotniczych na Wielką Brytanię	– wskazuje wynalazki techniczne, które pomogły Brytyjczykom w walce z Niemcami – przedstawia militarny wkład Polaków w obronę Wielkiej Brytanii	Jerzego Różyckiego, Henryka Zygałskiego – omawia założenia niemieckiego planu inwazji na Wielką Brytanię – porównuje potencjał militarny wojsk niemieckich i brytyjskich w czasie bitwy o Anglię	w walki o Wielką Brytanię
3. Wojna III Rzeszy z ZSRS	1. Atak niemiecki na ZSRS 2. Wielka Wojna Ojczyźniana 3. Bitwa o Moskwę 4. Przełomowe wydarzenia na froncie wschodnim 5. Losy jeńców sowieckich	XXXIII.1 XXXIII.3	– wyjaśnia znaczenie terminów: plan „Barbarossa”, Wielka Wojna Ojczyźniana – zna datę agresji Niemiec na ZSRS (22 VI 1941) – omawia przełomowe znaczenie bitwy stalingradzkiej dla przebiegu II wojny światowej	– wskazuje na mapie przełomowe bitwy wojny Niemiec i ZSRS: pod Moskwą i pod Stalingradem – wyjaśnia przyczyny ataku III Rzeszy na Związek Sowiecki	– wyjaśnia znaczenie terminu blokada Leningradu – identyfikuje postać Gieorgija Żukowa – wyjaśnia, jakie czynniki spowodowały klęskę ofensywy niemieckiej na Moskwę w 1941 r. – przedstawia etapy wojny niemiecko-sowieckiej	– zna daty: blokady Leningradu (1941–1944), bitwy o Moskwę (XI–XII 1941), bitwy pod Stalingradem (VIII 1942 – II 1943), bitwy na Łuku Kurskim (VII 1943) – przedstawia przebieg działań wojennych na froncie wschodnim w latach 1941–1943 – przedstawia, w jaki sposób Niemcy traktowali jeńców sowieckich	– wyjaśnia przyczyny i okoliczności zdobycia przewagi militarnej przez ZSRS – wskazuje powody zbliżenia Wielkiej Brytanii i USA do ZSRS
4. Polityka okupacyjna III Rzeszy	1. Polityka niemiecka wobec ziem okupowanych	XXXIII.2	– wyjaśnia znaczenie terminów: ruch oporu, getto, Holokaust, obóz	– przedstawia założenia polityki rasowej hitlerowców oraz metody jej	– wyjaśnia znaczenie terminów: „przestrzeń	– wyjaśnia znaczenie terminów:	– omawia postawy ludności ziem okupowanych wobec Holokaustu

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ruch oporu w okupowanej Europie 3. Polityka niemiecka wobec Żydów 4. Holokaust 5. Niemieckie obozy koncentracyjne i obozy zagłady 6. Postawy wobec Holokaustu 		<p>koncentracyjny, pacyfikacja, gwiazda Dawida, obóz zagłady – identyfikuje postacie: Adolfa Eichmanna, Ireny Sendlerowej</p>	<p>realizacji, szczególnie wobec Żydów – omawia bilans Holokaustu</p>	<p>życiowa” (Lebensraum), Generalny Plan Wschodni, „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”, Szoa, „Żegota” – charakteryzuje politykę okupacyjną Niemiec – wymienia kraje, w których powstały rządy kolaborujące z Niemcami, oraz kraje, gdzie rozwinął się ruch oporu – wyjaśnia, jakimi sposobami ludność obszarów okupowanych przez Niemców niosła pomoc Żydom</p>	<p>szmalcownicy, Babi Jar, Ponary – zna datę konferencji w Wannsee (I 1942) – identyfikuje postacie: Heinricha Himmlera, Josipa Broza-Tity – wskazuje na mapie obozy koncentracyjne i obozy zagłady w Europie – porównuje sytuację ludności na terytoriach okupowanych przez Niemców – przedstawia przebieg zagłady europejskich Żydów</p>	<p>i niemieckich agresorów – ocenia postawy wobec Holokaustu</p>
5. Wojna poza Europą	<ol style="list-style-type: none"> 1. Walki w Afryce Północnej 2. Wojna na Atlantyku 3. Przystąpienie Japonii i USA do wojny 4. Ofensywa japońska w Azji 	<p>XXXIII.1 XXXIII.3</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: U-Boot, konwój, Enigma, lotniskowiec, pancernik – zna datę ataku Japonii na USA (7 XII 1941)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa o Atlantyk, wilcze stada – identyfikuje postacie: Franklina Delano Roosevelta, Erwina Rommla</p>	<p>– wymienia główne strony konfliktu w Afryce i w rejonie Pacyfiku oraz ich najważniejsze cele strategiczne – wyjaśnia, na czym polegało strategiczne znaczenie bitew pod El Alamein i pod Midway, oraz</p>	<p>– zna daty: bitwy pod El Alamein (X–XI 1942), bitwy o Midway (VI 1942), walk o Guadalcanal (VIII 1942 – II 1943) – identyfikuje postacie: Bernarda Montgomery’ego, Dwighta Eisenhowera</p>	<p>– omawia działania wojenne na morzach i oceanach – ocenia konsekwencje włączenia się USA do wojny – przedstawia rozwiązania militarne, które obie strony stosowały podczas zmagania na morzach i oceanach</p>

					<p>lokalizuje je na mapie</p> <p>– wyjaśnia znaczenie bitwy o Atlantyk dla losów II wojny światowej</p>	<p>– wskazuje na mapie obszary opanowane przez Japończyków do końca 1942 r.</p> <p>– przedstawia przebieg walk w Afryce</p> <p>– charakteryzuje ekspansję japońską w Azji</p>	
6. Droga do zwycięstwa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Początek Wielkiej Koalicji 2. Walki na Sycylii i we Włoszech 3. Konferencja Wielkiej Trójki 4. Otwarcie drugiego frontu w Europie 5. Koniec wojny w Europie 6. Walki na Dalekim Wschodzie 	<p>XXXIII.1</p> <p>XXXIII.3</p> <p>XXXIII.4</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: izolacjonizm, Karta atlantycka, Wielka Koalicja, Wielka Trójka, konferencja w Teheranie</p> <p>– zna daty: konferencji w Teheranie (XI–XII 1943), desantu aliantów w Normandii (VI 1944), konferencji jałtańskiej (II 1945), bezwarunkowej kapitulacji III Rzeszy (8/9 V 1945), zrzućenia bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki (VIII 1945), bezwarunkowej kapitulacji Japonii (2 IX 1945)</p>	<p>– wyjaśnia genezę i cele Wielkiej Koalicji</p>	<p>– przedstawia decyzje podjęte podczas obrad Wielkiej Trójki w Teheranie i Jałcie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Lend-Lease Act</i>, operacja „Market Garden”, operacja „Bagration”, taktyka żabich skoków, kamikadze</p> <p>– zna daty: podpisania Karty atlantyckiej (VIII 1941 r.), lądowania wojsk alianckich na Sycylii (VII 1943), ofensywy Armii Czerwonej na froncie wschodnim (VI 1944 i I 1945), zdobycia Berlina (2 V 1945)</p> <p>– identyfikuje postacie: Dwighta Eisenhowera, Douglasa MacArthura,</p>	<p>– przedstawia etapy formowania się Wielkiej Koalicji antyhitlerowskiej</p> <p>– ocenia decyzję Amerykanów o użyciu bomby atomowej przeciwko Japonii</p>

			– identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Franklina Delano Roosevelta, Winstona Churchilla, Harry’ego Trumana			Bernarda Montgomery’ego – charakteryzuje założenia polityki zagranicznej wielkich mocarstw w czasie II wojny światowej – charakteryzuje działania na frontach w latach 1944–1945	
Rozdział II: Polacy podczas II wojny światowej							
1. Dwie okupacje	1. Podział ziem polskich 2. Okupacja niemiecka 3. Terror hitlerowski 4. Okupacja sowiecka 5. Deportacje w głąb ZSRS 6. Zbrodnia katyńska	XXXIV.1 XXXIV.2	– wyjaśnia znaczenie terminów: Generalne Gubernatorstwo, sowietyzacja, łapanka, wysiedlenia, deportacja, akcja „AB” – zna datę zbrodni katyńskiej (IV–V 1940)	– wskazuje na mapie tereny pod okupacją niemiecką i sowiecką, miejsca masowych egzekucji Polaków pod okupacją niemiecką oraz zsyłek i kaźni ludności polskiej w ZSRS – charakteryzuje główne cele niemieckiej i sowieckiej polityki okupacyjnej	– zna datę podpisania traktatu o granicach i przyjaźni (28 IX 1939) – podaje przykłady terroru niemieckiego i sowieckiego (Palmiry, kaźń profesorów krakowskich i lwowskich, Katyń) – omawia okoliczności i przebieg zbrodni katyńskiej	– wyjaśnia znaczenie terminów: volksdeutsch, volkslista, gadzinówka, Akcja Specjalna „Kraków”, „granatowa” policja, Pawiak – identyfikuje postać Hansa Franka – przedstawia zmiany terytorialne na ziemiach polskich pod okupacją – przedstawia i porównuje politykę okupanta niemieckiego na ziemiach	– porównuje i ocenia okupacyjną politykę władz niemieckich i sowieckich wobec społeczeństwa polskiego

						wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie – przedstawia cele deportacji Polaków w głąb ZSRS	
2. Władze polskie na uchodźstwie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powstanie polskiego rządu na emigracji 2. Armia Polska na Zachodzie 3. Polacy na frontach II wojny światowej 4. Relacje polsko-sowieckie 5. Armia Andersa w ZSRS 6. Sprawa katyńska 7. Śmierć generała Sikorskiego 	XXXIV.2 XXXV.1	– wyjaśnia znaczenie terminów: rząd emigracyjny, układ Sikorski–Majski, armia Andersa, sprawa katyńska – zna daty: powstania rządu emigracyjnego (IX 1939), układu Sikorski–Majski (VII 1941) – identyfikuje postacie: Władysława Sikorskiego, Władysława Andersa – przedstawia okoliczności powstania polskiego rządu emigracyjnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie, katastrofa gibraltarska – wymienia polskie formacje wojskowe uczestniczące w najważniejszych bitwach II wojny światowej – wyjaśnia przyczyny zerwania przez ZSRS stosunków dyplomatycznych z polskim rządem na uchodźstwie	– omawia postanowienia układu Sikorski–Majski – wymienia i wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew II wojny światowej z udziałem Polaków (walki o Narwik, Monte Cassino, Falaise, Arnhem, Berlin, bitwa o Anglię, oblężenie Tobruku)	– zna daty: walk o Narwik (1940), walk o Tobruk (1941), zerwania stosunków rządu emigracyjnego z ZSRS (IV 1943), katastrofy gibraltarskiej (VII 1943) – identyfikuje postacie: Władysława Raczkiewicza, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Stanisława Maczka, Stanisława Sosabowskiego, Zygmunta Berlinga – wyjaśnia, jakie znaczenie miała działalność rządu emigracyjnego dla Polaków w kraju i na uchodźstwie – omawia okoliczności	– omawia polityczne skutki katastrofy gibraltarskiej – omawia losy polskich żołnierzy internowanych po klęsce wrześniowej – przedstawia tworzące się w ZSRS i w kraju pod okupacją ośrodki przyszłych polskich władz komunistycznych

						powstania układu Sikorski–Majski – opisuje okoliczności wyjścia z ZRS armii Andersa – wymienia polskie formacje wojskowe uczestniczące w najważniejszych bitwach II wojny światowej	
TSW – Kim był kapral Wojtek?	1. Jak Wojtek został żołnierzem? 2. Niedźwiedzie zadania bojowe 3. Niedźwiedź cywil	XXXV.2	– wyjaśnia znaczenie terminu żołd – identyfikuje postacie: gen. Władysława Andersa, kaprala Wojtka	– przedstawia okoliczności przygarnięcia niedźwiadka przez polskich żołnierzy – opisuje prace, które pomagał wykonywać niedźwiedź Wojtek	– opisuje trasę, którą przemierzyła armia Andersa	– omawia powojenne losy niedźwiedzia Wojtka – tłumaczy, dlaczego niedźwiedź Wojtek nie trafił po wojnie do Polski	
3. Polskie Państwo Podziemne	1. Początki działalności konspiracyjnej 2. Powstanie Armii Krajowej 3. Działalność polskiego podziemia 4. Polskie Państwo Podziemne	XXIV.4	– wyjaśnia znaczenie terminów: Polskie Państwo Podziemne, Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), Armia Krajowa (AK), Szare Szeregi – zna datę powstania AK (II 1942) – identyfikuje postacie: Stefana Roweckiego „Grota”, Tadeusza Komorowskiego „Bora”	– wskazuje na mapie rejony najintensywniejszej działalności polskiej partyzantki – przedstawia struktury Polskiego Państwa Podziemnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: partyzantka Hubala, Służba Zwycięstwu Polski (SZP), Delegatura Rządu RP na Kraj, sabotaż – wymienia sfery działalności Polskiego Państwa Podziemnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: cichociemni, dywersja, Bataliony Chłopskie, Narodowe Siły Zbrojne, Gwardia Ludowa, Armia Ludowa – zna daty: powstania SZP (IX 1939), ZWZ (XI 1939), akcji pod Arsenalem (1943),	– charakteryzuje działalność partyzantki majora Hubala – wyjaśnia, w jaki sposób rząd emigracyjny utrzymywał kontakty z krajem pod okupacją

					– wyjaśnia, jaką rolę odgrywała Armia Krajowa	zamachu na F. Kutschere (II 1944) – identyfikuje postacie: Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, Jana Bytnara „Rudego”, Jana Karskiego, Jana Nowaka-Jeziorańskiego – wyjaśnia, na czym polegała działalność Delegata Rządu na Kraj – wymienia najważniejsze akcje zbrojne ZWZ/AK	
TSW – Akcje polskiego ruchu oporu	1. Kedyw 2. Akcja pod Arsenalem 3. Akcja „Główki”	XXXIV.4	– wyjaśnia znaczenie terminów: sabotaż, dywersja – identyfikuje postacie: Jana Bytnara „Rudego”, Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”, Franza Kutschery	– wyjaśnia znaczenie terminów: akcja pod Arsenalem, zamach na F. Kutschere, Kedyw – zna daty: akcji pod Arsenalem (III 1943), zamachu na F. Kutschere (II 1944)	– przedstawia przyczyny i skutki zamachu na F. Kutschere – podaje przyczyny i skutki akcji pod Arsenalem – przedstawia metody działania Kedywu	– wyjaśnia znaczenie terminów: akcja pod Arsenalem („Meksyk II”), akcja „Główki” – zna daty: decyzji AK o przejściu od biernego oporu do ograniczonej walki z okupantem (1942) – identyfikuje postać Emila Fieldorfa „Nila”	– omawia przebieg akcji pod Arsenalem oraz zamachu na F. Kutschere – wyjaśnia, jakie represje spotkały Polaków za przeprowadzenie akcji pod Arsenalem – ocenia zaangażowanie młodych ludzi w walce z okupantem
4. Społeczeń-	4. Postawa Polaków wobec okupantów	XXXIV.1 XXXIV.2	– wyjaśnia znaczenie terminów: Rada	– identyfikuje postacie: Ireny	– wymienia znaczenie	– wyjaśnia przyczyny i opisuje	– przedstawia stosunek państw

<p>stwo polskie pod okupacją</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Zagłada polskich Żydów 6. Powstanie w getcie warszawskim 7. Polacy wobec Holokaustu 8. Rzeź wołyńska 	<p>XXXIV.3</p>	<p>Pomocy Żydom „Żegota”, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, rzeź wołyńska – zna daty: wybuchu powstania w getcie warszawskim (IV 1943), rzezi wołyńskiej (1943)</p>	<p>Sendlerowej, Józefa i Wiktorii Ulmów, Witolda Pileckiego – wymienia postawy Polaków wobec polityki okupanta niemieckiego</p>	<p>terminów: szmalcownik, Ukraińska Powstańcza Armia (UPA), czystki etniczne – identyfikuje postacie: Jana Karskiego, Stepana Bandery – omawia wysiedlenia na Zamojszczyźnie i ich skutki</p>	<p>przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego (rzeź wołyńska) na Kresach Wschodnich – charakteryzuje życie codzienne w kraju pod okupacją niemiecką na przykładzie Warszawy – opisuje postawy Polaków wobec Holokaustu – opisuje przebieg powstania w getcie warszawskim</p>	<p>zachodnich do Holokaustu – ocenia postawy Polaków wobec polityki okupantów</p>
<p>5. Akcja „Burza” i powstanie warszawskie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Akcja „Burza” i jej przebieg 2. Przyczyny wybuchu powstania warszawskiego 3. Wybuch powstania 4. Powstanie warszawskie 5. Skutki powstania 	<p>XXXIV.5</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: godzina „W”, plan „Burza”, zrzuty – zna daty wybuchu i upadku powstania warszawskiego (1 VIII–2 X 1944)</p>	<p>– identyfikuje postacie: Tadeusza Komorowskiego „Bora” – przedstawia założenia planu „Burza”</p>	<p>– przedstawia przyczyny i opisuje skutki powstania warszawskiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu operacja „Ostra Brama” – zna datę operacji „Ostra Brama” (VII 1944) – omawia okoliczności polityczne i militarne, które wpłynęły na podjęcie decyzji o wybuchu powstania w Warszawie – charakteryzuje etapy przebiegu</p>	<p>– opisuje realizację planu „Burza” na Kresach Wschodnich – omawia postawę wielkich mocarstw wobec powstania warszawskiego – ocenia decyzję władz polskiego podziemia dotyczącą wybuchu powstania, uwzględniając sytuację międzynarodową i wewnętrzną – ocenia postawę aliantów zachodnich i ZSRS wobec</p>

						powstania warszawskiego	powstania warszawskiego
6. Sprawa polska pod koniec wojny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Polska Lubelska 2. Wielka Trójka a sprawa polska 3. Represje wobec Polskiego Państwa Podziemnego 4. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej 	<p>XXXV.3 XXXVII.1</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Krajowa Rada Narodowa, Manifest PKWN, Polska Lubelska, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN)</p> <p>– zna daty: ogłoszenia Manifestu PKWN (VII 1944), konferencji w Jałcie (II 1945)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu proces szesnastu</p> <p>– identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Leopolda Okulickiego</p> <p>– wymienia postanowienia konferencji w Teheranie oraz w Jałcie dotyczące Polski</p>	<p>– zna daty: rozwiązania AK (I 1945), procesu szesnastu (VI 1945), powstania TRJN (VI 1945)</p> <p>– omawia okoliczności i skutki powstania TRJN</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Niepodległość („NIE”)</p> <p>– identyfikuje postać Edwarda Osóbki-Morawskiego</p> <p>– przedstawia najważniejsze etapy procesu przejmowania władzy w Polsce przez komunistów</p> <p>– podaje przejawy zależności Polski od ZSRS po wojnie</p> <p>– opisuje metody represji zastosowane przez komunistów wobec Polskiego Państwa Podziemnego</p>	<p>– ocenia stosunek wielkich mocarstw do sprawy polskiej</p>
Rozdział III: Świat po II wojnie światowej							
1. Początek zimnej wojny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skutki II wojny światowej 2. Konferencja w Poczdamie i procesy norymberskie 3. Powstanie ONZ 	<p>XXXIII.4 XXXVI.1 XXXVI.2 XXXVI.3 XXXVI.4 XXXVI.7</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Narodów Zjednoczonych, układ dwubiegunowy, Powszechna deklaracja praw człowieka, strefa okupacyjna, żelazna</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: procesy norymberskie, plan Marshalla, doktryna Trumana</p> <p>– zna daty: konferencji założycielskiej ONZ (IV 1945), konferencji</p>	<p>– identyfikuje postacie: George’a Marshalla</p> <p>– wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie</p> <p>– przedstawia przyczyny</p>	<p>– opisuje okoliczności budowy muru berlińskiego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Karta Narodów Zjednoczonych,</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny dominacji USA i ZSRS w powojennym świecie</p> <p>– ocenia znaczenie powstania ONZ</p> <p>– ocenia politykę państw okupacyjnych wobec Niemiec</p>

	<p>4. Ekspansja komunizmu w Europie</p> <p>5. Zimna wojna i doktryna Trumana</p> <p>6. Kryzys berliński</p> <p>7. Powstanie dwóch państw niemieckich</p> <p>8. Powstanie NATO</p>		<p>kurtyna, blokada Berlina Zachodniego, NATO, mur berliński, reparacje wojenne</p> <p>– identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Harry’ego Trumana</p> <p>– wskazuje na mapie podział Europy na blok zachodni i wschodni</p>	<p>poczdamskiej (VII–VIII 1945), uchwalenia Powszechnej deklaracji praw człowieka (1948), powstania RFN i NRD (1949), powstania NATO (1949), budowy muru berlińskiego (1961)</p> <p>– przedstawia bilans II wojny światowej dotyczący strat ludności i zniszczeń</p> <p>– wyjaśnia, czym była zimna wojna</p>	<p>powstania dwóch państw niemieckich</p> <p>– wskazuje okoliczności powstania NATO</p>	<p>Rada Bezpieczeństwa ONZ, Zgromadzenie Ogólne ONZ, sekretarz generalny ONZ, powstanie berlińskie, cztery D: denazyfikacja, demilitaryzacja, dekartelizacja, demokratyzacja</p> <p>– zna daty: podpisania Karty Narodów Zjednoczonych (VI 1945), ogłoszenia planu Marshalla (1947), przemówienia W. Churchilla w Fulton (1946), ogłoszenia doktryny Trumana (1947), blokady Berlina Zachodniego (1948-1949)</p> <p>– przedstawia polityczne skutki II wojny światowej</p> <p>– wyjaśnia genezę blokady Berlina Zachodniego</p>	
TSW – Mur berliński	<p>1. Miasto podzielone żelazną kurtyną</p> <p>2. Ucieczka do lepszego świata</p>	XXXVI.7	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu mur berliński</p> <p>– zna daty: rozpoczęcia budowy</p>	<p>– identyfikuje postać Helmuta Kohla</p> <p>– wymienia przyczyny</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego ludzie uciekali do Berlina Zachodniego</p>	<p>– omawia okoliczności upadku muru berlińskiego</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę w komunistycznej propagandzie</p>

	<p>3. Solidarni z berlińczykami</p> <p>4. Upadek muru</p>		<p>muru berlińskiego (VIII 1961), zjednoczenia Niemiec (1990)</p>	<p>zbudowania muru berlińskiego</p>		<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Checkpoint Charlie</p> <p>– zna datę wydarzeń przy Checkpoint Charlie (1961)</p> <p>– identyfikuje postacie: Johna Fitzgeralda Kennedy’ego, Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa</p> <p>– opisuje, jak budowano mur berliński</p>	<p>odgrywał mur berliński</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób międzynarodowa opinia publiczna zareagowała na budowę muru berlińskiego</p> <p>– ocenia znaczenie, jakie dla podzielonego Berlina miały wizyty prezydentów USA – J.F. Kennedy’ego i R. Reagana</p>
<p>2. Za żelazną kurtyną</p>	<p>1. ZSRS po II wojnie światowej</p> <p>2. Kraje demokracji ludowej</p> <p>3. Odwilż w bloku wschodnim</p> <p>4. Układ Warszawski</p> <p>5. Powstanie węgierskie w 1956 r.</p> <p>6. Polityka odprężenia</p>	<p>XXXVI.4</p> <p>XXXVI.5</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: supermocarstwo, kraje demokracji ludowej, odwilż, tajny referat Chruszczowa, destalinizacja, Układ Warszawski</p> <p>– zna datę śmierci J. Stalina (1953)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu powstanie węgierskie</p> <p>– zna datę powstania węgierskiego (X 1956)</p> <p>– identyfikuje postać Nikity Chruszczowa</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne państw demokracji ludowej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG)</p> <p>– wyjaśnia znaczenie śmierci Stalina dla przemian w ZSRS i krajach demokracji ludowej</p> <p>– omawia okoliczności powstania i znaczenie Układu Warszawskiego</p>	<p>– zna daty: powstania RWPG (1949), powstania Układu Warszawskiego (1955), XX Zjazdu KPZR (1956)</p> <p>– identyfikuje postać Imre Nagya</p> <p>– przedstawia najważniejsze tezy referatu N. Chruszczowa na XX Zjeździe KPZR i konsekwencje wygłoszenia tego przemówienia</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki powstania</p>	<p>– charakteryzuje i porównuje sytuację społeczno-polityczną w ZSRS po zakończeniu II wojny światowej i po śmierci Stalina</p> <p>– charakteryzuje sposób sprawowania władzy i politykę prowadzoną przez N. Chruszczowa</p> <p>– wymienia przejawy odprężenia w relacjach międzynarodowych w latach 1953–1960</p>

						węgierskiego w 1956 r. – przedstawia przebieg powstania węgierskiego z 1956 r.	
3. Rozpad systemu kolonialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wojna domowa w Chinach 2. Polityka wewnętrzna Mao Zedonga 3. Wojna w Korei 4. Rozpad systemu kolonialnego 5. Klęska Francji w Indochinach 6. Powstanie Indii i Pakistanu 7. Upadek kolonializmu w Afryce 8. Kraje Trzeciego Świata 	<p>XXXVI.6 XXXVI.9</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Wielki Skok, rewolucja kulturalna, dekolonizacja, Trzeci Świat, Rok Afryki – zna daty: wojny w Korei (1950–1953), Roku Afryki (1960) – wskazuje przyczyny rozpadu systemu kolonialnego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu metoda biernego oporu – identyfikuje postacie: Mao Zedonga, Kim Ir Sena, Mahatmy Gandhiego – wskazuje na mapie Koreę, Wietnam, Chiny, Indie, Pakistan – przedstawia najważniejsze skutki polityczne i gospodarcze procesu dekolonizacji</p>	<p>– omawia sposoby realizacji i skutki Wielkiego Skoku w Chinach – wyjaśnia, w jaki sposób przebiegała rewolucja kulturalna w Chinach</p>	<p>– zna datę powstania Chińskiej Republiki Ludowej (1949) – wyjaśnia znaczenie terminów: czerwona książeczka, neokolonializm – przedstawia przyczyny i skutki wojny domowej w Chinach po II wojnie światowej – opisuje komunistyczne reżimy w Chinach i Korei Północnej, szczególnie uwzględniając stosunek władzy do jednostki – opisuje skutki polityki gospodarczej i kulturalnej Mao Zedonga – podaje przyczyny konfliktu indyjsko-pakistańskiego</p>	<p>– przedstawia rywalizację USA i ZSRS podczas wojny w Korei – opisuje proces dekolonizacji Indochin – charakteryzuje konflikty zbrojne w Afryce – charakteryzuje problemy państw Trzeciego Świata po uzyskaniu niepodległości – omawia przyczyny i skutki konfliktów w Azji w czasie zimnej wojny – ocenia rolę Mahatmy Gandhiego w procesie dekolonizacji Indii</p>

						– przedstawia skutki rozpadu brytyjskiego imperium kolonialnego w Indiach	
4. Konflikt na Bliskim Wschodzie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powstanie państwa Izrael 2. Kryzys sueski 3. Wojna sześciodniowa i Jom Kippur 4. Konflikt palestyński pod koniec XX w. 5. Rewolucja islamska w Iranie 6. I wojna w Zatoce Perskiej 	XXXVI.8	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Bliski Wschód, syjonizm</p> <p>– zna daty: powstania Izraela (1948), rewolucji islamskiej w Iranie (1979), I wojny w Zatoce Perskiej (1990)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt żydowsko-palestyński, wojna sześciodniowa, wojna Jom Kippur, Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP)</p> <p>– identyfikuje postacie: Dawida Ben Guriona, Jasira Arafata, Ruhollaha Chomejniego</p> <p>– wskazuje na mapie rejon Bliskiego Wschodu i Zatoki Perskiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Autonomia Palestyńska, operacja „Pustynna burza”</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki konfliktów izraelsko-arabskich</p> <p>– przedstawia okoliczności, w jakich powstało państwo Izrael</p>	<p>– zna daty: wojny o niepodległość Izraela (1948–1949), wojny izraelsko-egipskiej (1956), wojny sześciodniowej (1967), wojny Jom Kippur (1973), porozumienia z Oslo (1993)</p> <p>– identyfikuje postacie: Gamala Abdela Nasera, Saddama Husajna</p> <p>– omawia proces powstawania państwa Izrael i jego funkcjonowanie w pierwszych latach niepodległości</p> <p>– opisuje charakter konfliktu bliskowschodniego</p> <p>– omawia konflikt w rejonie Zatoki Perskiej</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki</p>	<p>– ocenia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu</p> <p>– ocenia rolę mocarstw światowych w konflikcie bliskowschodnim</p> <p>– charakteryzuje i ocenia zjawisko terroryzmu palestyńskiego</p>

						rewolucji islamskiej w Iranie	
5. Zimna wojna i wyścig zbrojeń	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rywalizacja Wschód–Zachód 2. Kryzys kubański 3. Wojna w Wietnamie 4. Rywalizacja w kosmosie 5. Rządy Breżniewa 6. Praska Wiosna 1968 r. 	XXXVI.5 XXXVI.7	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wyścig zbrojeń, odprężenie</p> <p>– identyfikuje postacie: Nikity Chruszczowa, Fidela Castro, Johna F. Kennedy’ego, Leonida Breżniewa</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: kryzys kubański, Praska Wiosna</p> <p>– zna daty: wysłania pierwszego człowieka w kosmos (1961), ogłoszenia blokady morskiej Kuby (1962), Praskiej Wiosny (1968)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała rywalizacja (zimna wojna) między USA i ZSRS w dziedzinach: wojskowości i podboju kosmosu</p>	<p>– zna daty: umieszczenia pierwszego sztucznego satelity w kosmosie (1957), lądowania na Księżycu (1969)</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki konfliktu kubańskiego</p> <p>– omawia przyczyny i skutki Praskiej Wiosny</p>	<p>– identyfikuje postacie: Dwighta Eisenhowera, Jurija Gagarina, Neila Armstronga, Aleksandra Dubčeka, Pol Pota</p> <p>– omawia główne założenia polityki zagranicznej ZSRS i USA w latach 60. I 70. XX w.</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki amerykańskiej interwencji w Wietnamie</p> <p>– wyjaśnia okoliczności interwencji sił Układu Warszawskiego w Czechosłowacji</p>	<p>– omawia wpływ ZSRS na świecie i ocenia ich polityczne konsekwencje</p>
6. Droga ku wspólnej Europie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Demokracja Zachodniej Europy 2. Upadek europejskich dyktatur 3. Początek integracji europejskiej 4. Powstanie EWG i Euratomu 5. Powstanie Unii Europejskiej 	XXXVI.12	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Europejska, euro</p> <p>– zna datę powstania Unii Europejskiej w wyniku zawarcia traktatu z Maastricht (1992)</p> <p>– podaje przyczyny integracji europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: traktaty rzymskie, Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Euratom, układ z Schengen, traktat z Maastricht</p>	<p>– zna daty: ogłoszenia planu Schumana (1950), podpisania układu w Schengen (1985)</p> <p>– identyfikuje postacie: Konrada Adenauera, Alcida de Gasperiego</p> <p>– wskazuje na mapie państwa</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: plan Schumana, Komisja Europejska, Parlament Europejski, Rada Europejska, Beneluks, unia celna</p>	<p>– wskazuje na mapie etapy rozszerzania EWG</p> <p>– omawia wpływ integracji europejskiej na rozwój gospodarczy i demokrację państw Europy Zachodniej</p>

			– identyfikuje postać Roberta Schumana	– zna daty: powstania EWWiS (1952), podpisania traktatów rzymskich (1957)	założycielskie EWG oraz państwa należące do UE – wymienia zjawiska, które wpłynęły na umocnienie się demokracji w Europie Zachodniej po II wojnie światowej	– przedstawia etapy tworzenia Unii Europejskiej – wyjaśnia, w jaki sposób doszło do demokratycznych przemian w krajach Europy Zachodniej i Południowej	– ocenia gospodarcze i polityczne skutki integracji europejskiej
7. Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX w.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rewolucja obyczajowa 2. Ruchy kontestatorskie 3. Bunt studentów 4. Prawa kobiet 5. Terroryzm polityczny 6. Walka z segregacją rasową w USA 7. Sobór watykański II 	XXXVI.13	– wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja obyczajowa, ruch kontestatorski, hipisi, pacyfizm, feminizm, segregacja rasowa	– zna datę obrad soboru watykańskiego II (1962–1965) – identyfikuje postacie: Martina Luthera Kinga, Jana XXIII, Pawła VI	– zna datę buntów studenckich we Francji (1968) – przedstawia przyczyny przemian społecznych i kulturowych w drugiej połowie XX w. – omawia cechy charakterystyczne rewolucji obyczajowej i jej skutki	– przedstawia cele buntów studenckich w krajach zachodnich w latach 60. – wymienia hasła ruchów kontestatorskich – wyjaśnia, na czym polegała walka z segregacją rasową w USA – wymienia skutki obrad soboru watykańskiego II – prezentuje poglądy ruchów walczących o prawa kobiet w XX w. – omawia przyczyny, przejawy i skutki buntów studenckich	– wyjaśnia znaczenie terminów: kontrkultura, laicyzacja, Greenpeace, Woodstock, terroryzm polityczny – omawia cechy charakterystyczne ruchów kontestatorskich i pacyfistycznych – wymienia przejawy terrorizmu politycznego – ocenia skutki społeczne, kulturalne i polityczne przemian obyczajowych lat 60. XX w. – ocenia znaczenie reform soboru watykańskiego II

						<ul style="list-style-type: none"> – opisuje walkę o równouprawienie rasowe – wymienia przykłady zespołów rockowych, które miały wpływ na kształtowanie się kultury młodzieżowej lat 60. i 70. 	
Rozdział IV: Polska po II wojnie światowej							
1. Początki władzy komunistów w Polsce	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nowa Polska 2. Polacy wobec komunistów 3. Referendum ludowe w 1946 r. 4. Sfałszowane wybory w 1947 r. 5. Podziemie antykomunistyczne 6. Przemiany gospodarcze 	<p>XXXIII.5</p> <p>XXXVII.1</p> <p>XXXVII.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemie Odzyskane, przesiedlenia ludności, Polska Partia Robotnicza, Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), żołnierze niezłomni (wyklęci) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: akcja „Wisła”, referendum ludowe, demokracja ludowa, reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu – zna daty: referendum ludowego (1946), pierwszych powojennych wyborów parlamentarnych (1947) – identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Witolda Pileckiego, Danuty Siedzikówny „Inki” – wskazuje na mapie granice Polski po II wojnie światowej, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Urząd Bezpieczeństwa (UB), cenzura prewencyjna, Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN), bitwa o handel – identyfikuje postać Józefa Franczaka „Lalusia” – przedstawia przyczyny i skutki migracji ludności na ziemiach polskich po II wojnie światowej – opisuje metody, dzięki którym komuniści zdobyli władzę w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje międzynarodowe uwarunkowania ukształtowania polskiej granicy państwowej po II wojnie światowej – przedstawia okoliczności i skutki przeprowadzenia referendum ludowego – przedstawia realia funkcjonowania podziemia niepodległościowego – przedstawia etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów – przytacza metody terroru stosowane przez komunistów 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę żołnierzy wyklętych – ocenia postawy Polaków wobec nowego reżimu – podaje przejawy zależności Polski od ZSRS po wojnie – omawia przebieg odbudowy Warszawy – określa społeczne i polityczne konsekwencje wprowadzenia dekretów o reformie rolnej oraz nacjonalizacji przemysłu

				<p> kierunki powojennych przesiedleń ludności na ziemiach polskich</p>			
<p>TSW – Jak Polacy zasiedlali Ziemię Odzyskaną?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przejmowanie kontroli 2. Napływ osadników 3. Zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych 4. <i>Sami swoi</i> 	<p>XXXVII.1 XXXVIII.1</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemia Odzyskana, szabrownictwo – zna daty: początku napływu osadników na Ziemię Odzyskaną (1945), akcji „Wisła” (1947)</p>	<p>– omawia proces przejmowania kontroli nad Ziemią Odzyskaną przez Polaków – wymienia, skąd pochodzili osadnicy, którzy znaleźli się na Ziemiach Odzyskanych</p>	<p>– omawia przyczyny napływu osadników na Ziemię Odzyskaną – przedstawia postawy Polaków, którzy znaleźli się na Ziemiach Odzyskanych</p>	<p>– wyjaśnia, jak propaganda komunistyczna propagowała ideę Ziemi Odzyskanych – wyjaśnia, jak władze polskie traktowały Niemców zamieszkujących Ziemię Odzyskaną – przedstawia rolę Kościoła katolickiego w integracji Ziemi Odzyskanych z Polską – wymienia przykłady filmów o losach Ziemi Odzyskanych i ich mieszkańcach</p>	<p>– ocenia politykę władz komunistycznych wobec Ziemi Odzyskanych</p>
<p>2. Polska w czasach stalinizmu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powstanie PZPR 2. Przemiany gospodarczo-społeczne 3. Próba kolektywizacji rolnictwa 4. Okres stalinizmu w Polsce (1948–1956) 	<p>XXXVIII.1 XXXVIII.2</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR), system monopartyjny, Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL), system centralnego sterowania</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: plan sześcioletni, kolektywizacja, stalinizm, socrealizm – zna daty: powstania PZPR (1948), przyjęcia Konstytucji PRL (1952)</p>	<p>– zna datę planu sześcioletniego (1950–1955) – wyjaśnia znaczenie terminów: „wyścig pracy”, przodownik pracy, kułak – podaje główne cechy ustroju</p>	<p>– przedstawia okoliczności powstania PZPR – przedstawia konsekwencje społeczne i ekonomiczne planu sześcioletniego</p>	<p>– ocenia kult jednostki w Polsce w okresie stalinizmu</p>

	<p>5. Socrealizm</p> <p>6. Konstytucja stalinowska 1952 r.</p> <p>7. Walka z Kościołem katolickim</p>		<p>gospodarką, Państwowe Gospodarstwa Rolne – identyfikuje postacie: Władysława Gomułki, Bolesława Bieruta</p>	<p>– podaje założenia planu sześcioletniego</p>	<p>politycznego Polski w okresie stalinowskim – wskazuje cechy charakterystyczne socrealizmu w kulturze polskiej</p>	<p>– omawia cele propagandy komunistycznej w czasach stalinizmu – przedstawia założenia Konstytucji PRL z 1952 r. – opisuje system represji władz komunistycznych wobec Kościoła</p>	
<p>3. Czasy Gomułki (1956–1970)</p>	<p>1. PRL po śmierci Stalina</p> <p>2. Poznański Czerwiec</p> <p>3. Rządy Gomułki – mała stabilizacja</p> <p>4. Spór z Kościołem</p> <p>5. Marzec 1968 r.</p> <p>6. Grudzień 1970 r.</p>	<p>XXXVIII.3</p> <p>XXXIX.1</p> <p>XXXIX.2</p> <p>XXXIX.3</p> <p>XXXIX.4</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Służba Bezpieczeństwa (SB), odwilż październikowa, mała stabilizacja, obchody Tysiąclecia Chrztu Polski – zna daty: śmierci J. Stalina (1953), obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski (1966) – identyfikuje postacie: Władysława Gomułki, kardynała Stefana Wyszyńskiego – prezentuje okoliczności dojścia W. Gomułki do władzy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: poznański Czerwiec „polska droga do socjalizmu”, Marzec 1968 r., Grudzień 1970 r. – zna daty: wydarzeń poznańskich (VI 1956), polskiego Października (X 1956), wydarzeń marcowych (III 1968), wydarzeń grudniowych na Wybrzeżu (XII 1970) – charakteryzuje okres rządów W. Gomułki, w tym politykę zagraniczną PRL</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki oraz opisuje przebieg wydarzeń poznańskiego Czerwca i polskiego Października w 1956 r. – omawia przejawy odwilży październikowej w Polsce – przedstawia przebieg obchodów milenijnych</p>	<p>– zna datę wystosowania listu episkopatu polskiego do episkopatu niemieckiego (1965) – identyfikuje postać Romka Strzałkowskiego – omawia proces odwilży – charakteryzuje przyczyny i narastanie konfliktu władz z Kościołem katolickim – wyjaśnia przyczyny i skutki kampanii antysemickiej w Polsce w 1968 r.</p>	<p>– ocenia postawę W. Gomułki wobec wydarzeń poznańskich – ocenia zachowanie władz PRL w obliczu wydarzeń na Wybrzeżu w 1970 r. – ocenia rolę Kościoła katolickiego i środowisk studenckich w kształtowaniu opozycji wobec władz PRL – wymienia przedstawicieli polskiej szkoły filmowej – opisuje normalizację stosunków między Polską a Republiką Federalną Niemiec</p>

						<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>List 34</i>, Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej (ZOMO)</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń z Marca 1968 r. i Grudnia 1970 r.</p>	
4. Polska w czasach Gierka	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Druga Polska” Edwarda Gierka 2. Życie na kredyt 3. Życie codzienne w PRL 4. Propaganda sukcesu 5. Nowelizacja konstytucji 	<p>XXXIX.2</p> <p>XXXIX.3</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: „druga Polska”, propaganda sukcesu</p> <p>– identyfikuje postać Edwarda Gierka</p> <p>– przedstawia przemiany w życiu codziennym Polaków za rządów E. Gierka</p>	<p>– wymienia cechy charakterystyczne rządów E. Gierka</p> <p>– opisuje życie codzienne w czasach PRL</p>	<p>– zna datę nowelizacji Konstytucji PRL (1976)</p> <p>– omawia wpływ zagranicznych kredytów na rozwój przemysłu ciężkiego i górnictwa</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała propaganda sukcesu w czasie rządów E. Gierka</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: ukryte bezrobocie, kino moralnego niepokoju</p> <p>– identyfikuje postacie: Andrzeja Wajdy, Krzysztofa Zanussiego, Kazimierza Górskiego, Huberta Wagnera</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego polityka gospodarcza E. Gierka nie przyniosła spodziewanych rezultatów</p> <p>– przedstawia okoliczności i skutki nowelizacji konstytucji w 1976 r.</p>	– ocenia okres rządów E. Gierka

						– przedstawia wpływ kina moralnego niepokoju na kształtowanie postaw Polaków	
Rozdział V: Upadek komunizmu							
1. Początki opozycji demokratycznej w Polsce	1. Czerwiec 1976 r. 2. Powstanie opozycji antykomunistycznej 3. Rozwój opozycji 4. Papież Polak	XXXIX.4 XXXIX.5 XXXIX.6	– wyjaśnia znaczenie terminu Komitet Obrony Robotników (KOR) – identyfikuje postacie: Jana Pawła II, Jacka Kuronia	– wyjaśnia znaczenie terminu Czerwiec 1976 r. – zna daty: wydarzeń czerwcowych (1976), powstania KOR (1976), wyboru Karola Wojtyły na papieża (16 X 1978), pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (1979)	– opisuje genezę, przebieg i skutki wydarzeń czerwcowych w 1976 r. – określa cele i opisuje działalność KOR-u – wyjaśnia wpływ wyboru Karola Wojtyły na papieża na sytuację w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: drugi obieg, Wolne Związki Zawodowe (WZZ) – identyfikuje postacie: Stanisława Pyjasa, Jana Józefa Lipskiego, Antoniego Macierewicza, Zbigniewa i Zofii Romaszewskich, Leszka Moczulskiego – przedstawia okoliczności narodzin opozycji demokratycznej w Polsce – charakteryzuje rozwój organizacji opozycyjnych w latach 70. XX w.	– wyjaśnia, dlaczego władze komunistyczne w mniejszym stopniu niż dotąd represjonowały ugrupowania opozycyjne
2. Powstanie „Solidarności”	1. Strajki sierpniowe w 1980 r.	XXXIX.7 XXXIX.8	– wyjaśnia znaczenie terminów: strajk okupacyjny, 21	– wyjaśnia znaczenie terminów: wydarzenia	– wyjaśnia znaczenie terminów:	– zna daty: powstania NSZZ „Solidarność” (IX	– wyjaśnia, w jaki sposób władze komunistyczne

	<p>2. Utworzenie NSZZ „Solidarność”</p> <p>3. Na drodze do konfrontacji</p>		<p>postulatów „Solidarności”, NSZZ „Solidarność”</p> <p>– zna datę strajków sierpniowych (VIII 1980), porozumień sierpniowych z Gdańska (31 VIII 1980)</p> <p>– identyfikuje postacie: Lecha Wałęsy, Anny Walentynowicz</p>	<p>sierpniowe, porozumienia sierpniowe</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki strajków sierpniowych w 1980 r.</p>	<p>Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), karnawał „Solidarności”</p> <p>– omawia przebieg wydarzeń sierpniowych</p>	<p>1980), zamachu na Jana Pawła II (V 1981)</p> <p>– identyfikuje postacie: Bogdana Borusewicza, Andrzeja Gwiazdy, Mehmeta Alego Ağcy</p> <p>– omawia działalność NSZZ „Solidarność” w okresie tzw. karnawału „Solidarności”</p> <p>– przedstawia reakcję ZSRS na wydarzenia w Polsce w 1980 r.</p>	<p>w Polsce przygotowywały się do konfrontacji siłowej z opozycją</p>
<p>3. Stan wojenny w Polsce</p>	<p>1. Wprowadzenie stanu wojennego</p> <p>2. Internowanie opozycjonistów</p> <p>3. Reakcja społeczeństwa</p> <p>4. Ostatnie lata PRL</p>	<p>XL.1</p> <p>XL.2</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: stan wojenny, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON), internowanie</p> <p>– zna datę wprowadzenia stanu wojennego (13 XII 1981)</p> <p>– identyfikuje postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Lecha Wałęsy, Jerzego Popiełuszki</p>	<p>– przedstawia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego w Polsce</p>	<p>– charakteryzuje przebieg stanu wojennego w Polsce</p>	<p>– zna daty: pacyfikacji kopalni „Wujek” (XII 1981), zamordowania ks. J. Popiełuszki (1984)</p> <p>– przedstawia reakcję świata na sytuację w Polsce w okresie stanu wojennego, w tym przyznanie Pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie</p> <p>– charakteryzuje sytuację PRL po</p>	<p>– ocenia postawy społeczeństwa wobec stanu wojennego</p>

						<p>zniesieniu stanu wojennego</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia reakcję społeczeństwa na stan wojenny – wskazuje wydarzenia, które doprowadziły do upadku komunizmu w Polsce 	
<p>TSW – Jak Pomarańczowa Alternatywa walczyła z komunizmem?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Początki Pomarańczowej Alternatywy 2. Pomarańczowa Alternatywa w akcji 3. Działalność po Okrągłym Stole 	<p>XL.2</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Pomarańczowa Alternatywa</p>	<p>– zna daty: szczytu aktywności ulicznej Pomarańczowej Alternatywy (1987–1988), końca działalności Pomarańczowej Alternatywy (1990)</p> <p>– identyfikuje postać Waldemara Fydrycha</p>	<p>– wyjaśnia, jakie idee przyświecały Pomarańczowej Alternatywie</p> <p>– wymienia przykłady akcji Pomarańczowej Alternatywy</p>	<p>– identyfikuje postać Krzysztofa Skiby</p> <p>– zna daty pierwszych akcji ulicznych Pomarańczowej Alternatywy (1981)</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania Pomarańczowej Alternatywy</p> <p>– wyjaśnia, jak władze reagowały na akcje Pomarańczowej Alternatywy</p> <p>– omawia działalność Pomarańczowej Alternatywy po Okrągłym Stole</p>	<p>– ocenia wpływ Pomarańczowej Alternatywy na kształtowanie postaw antykomunistycznych i obalenie komunizmu</p>

<p>4. Rozpad bloku wschodniego</p>	<p>1. Kryzys ZSRS 2. Ronald Reagan prezydentem USA 3. Próby reform w ZSRS 4. Jesień Ludów 5. Rozpad ZSRS</p>	<p>XXXVI.10 XXXVI.11</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu Jesień Ludów – identyfikuje postacie: Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa, Václava Havla</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: aksamitna rewolucja, <i>perestrojka</i>, <i>glasnost</i> – zna daty: obalenia komunizmu w europejskich państwach bloku wschodniego (1989–1990), zjednoczenia Niemiec (1990), rozpadu ZSRS (1991)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu pucz Janajewa – identyfikuje postacie: Borysa Jelcyna, Giennadija Janajewa – przedstawia przejawy kryzysu ZSRS w latach 80. XX w. – wyjaśnia okoliczności rozpadu ZSRS</p>	<p>– zna daty: interwencji zbrojnej ZSRS w Afganistanie (1979–1989), przejścia władzy przez Gorbaczowa (1985), puczu Janajewa (1991), rozwiązania RWPG i Układu Warszawskiego (1991), rozwiązania ZSRS (XII 1991) – charakteryzuje politykę R. Reagana i jej wpływ na zmianę sytuacji międzynarodowej – charakteryzuje wydarzenia Jesieni Ludów w państwach bloku wschodniego – omawia proces rozpadu ZSRS, uwzględniając powstanie niepodległych państw w Europie – wyjaśnia, jakie były przyczyny rozwiązania RWPG i Układu Warszawskiego</p>	<p>– ocenia rolę M. Gorbaczowa i R. Reagana w zmianie układu sił w polityce międzynarodowej – przedstawia rolę Gorbaczowa w upadku komunizmu w państwach bloku wschodniego – wymienia próby reform w ZSRS i określa ich skutki polityczne</p>
------------------------------------	--	------------------------------	---	--	--	---	---

5. Początek III Rzeczypospolitej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obrady Okrągłego Stołu 2. Wybory czerwcowe w 1989 r. 3. „Wasz prezydent, nasz premier” 4. Budowa III Rzeczypospolitej 	<p>XL.3 XLI.1</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: obrady Okrągłego Stołu, wybory czerwcowe</p> <p>– zna daty: obrad Okrągłego Stołu (II–IV 1989), wyborów czerwcowych (4 VI 1989)</p> <p>– identyfikuje postacie: Lecha Wałęsy, Wojciecha Jaruzelskiego, Tadeusza Mazowieckiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Obywatelski Klub Parlamentarny (OKP), sejm kontraktowy</p> <p>– zna datę powołania rządu T. Mazowieckiego (1989)</p>	<p>– podaje postanowienia i skutki obrad Okrągłego Stołu</p> <p>– przedstawia następstwa wyborów czerwcowych</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: „gruba linia”/„gruba kreska”, ustalenia z Magdaleny</p> <p>– zna daty: wyboru W. Jaruzelskiego na prezydenta (VII 1989)</p> <p>– identyfikuje postacie: Czesława Kiszczaka, Leszka Balcerowicza, Bronisława Geremka, Krzysztofa Skubiszewskiego</p> <p>– omawia okoliczności zwołania Okrągłego Stołu</p> <p>– przedstawia reformy rządu T. Mazowieckiego</p>	<p>– ocenia znaczenie obrad Okrągłego Stołu dla przemian politycznych w Polsce</p>
rozdział VI: Polska i świat w nowej epoce							
1. Europa po rozpadzie ZSRS	<ol style="list-style-type: none"> 1. Europa na przełomie XX i XXI w. 2. Powrót mocarstwowych ambicji Rosji 3. Kraje postsowieckie 4. Wojna w byłej Jugosławii 	<p>XXXVI.10 XXXVI.11</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Wspólnota Niepodległych Państw (WNP), kraj postsowiecki</p> <p>– identyfikuje postacie: Billa Clintona, Borysa</p>	<p>– zna daty: powstania Wspólnoty Niepodległych Państw (1991), wejścia Polski, Czech i Węgier do NATO (1999), rozpadu Jugosławii (1991–1992)</p>	<p>– charakteryzuje rządy W. Putina w Rosji</p> <p>– wymienia problemy, z jakimi spotkały się podczas transformacji ustrojowej kraje postsowieckie</p>	<p>– zna daty: wojny w Jugosławii (1991–1995), I wojny czeczeńskiej (1994–1996), ludobójstwa w Srebrenicy (1995), porozumienia w Dayton (XI 1995), II wojny</p>	<p>– omawia sytuację polityczną Ukrainy i Gruzji</p> <p>– ocenia rolę W. Putina w przywracaniu Rosji roli mocarstwa</p>

	5. Masakra w Srebrenicy		Jelcyna, Władimira Putina	– przedstawia okoliczności wstąpienia Polski, Czech i Węgier do NATO	– prezentuje skutki rozpadu Jugosławii	czeczeńskiej (1999–2009), rewolucji róż (2003), wojny o Osetię Południową (2008), Euromajdanu (2013–2014) – identyfikuje postacie: Aleksandra Łukaszenki, Wiktora Janukowycza, Wiktora Juszczenki, Micheila Saakaszwilego, Dżochara Dudajewa – przedstawia przyczyny i skutki wojen w byłej Jugosławii i Czeczenii – charakteryzuje sytuację polityczną na Kaukazie	
TSW – Terroryzm czeczeński	1. Pierwsze zamachy 2. Śmierć w teatrze 3. Atak na szkołę	XXXVI.10	– wyjaśnia znaczenie terminu terroryzm – zna datę zamachu na szkołę w Biesłanie (2004)	– wyjaśnia przyczyny narodzin terroryzmu czeczeńskiego	– wymienia przykłady zamachów terrorystycznych organizowanych przez bojowników czeczeńskich	– zna daty: pierwszego ataku terrorystycznego w Rosji przeprowadzonego przez bojowników czeczeńskich (1995), zamachu w teatrze na Dubrowce (2002) – identyfikuje postać Szamila Basajewa	– ocenia postawy bojowników czeczeńskich i władz rosyjskich wobec problemu czeczeńskiego – omawia skutki społeczne i polityczne zamachów bojowników czeczeńskich

						<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg i skutki zamachu na szpital w Budionnowsku – opisuje przebieg zamachu na teatr na Dubrowce – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki zamachu na szkołę w Biesłanie – opisuje działania władz rosyjskich skierowane przeciwko terrorystom czeczeńskim 	
2. Konflikty na świecie po 1989 r.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Daleki Wschód 2. Kraje afrykańskie 3. Współczesne konflikty na świecie 4. Konflikt palestyńsko-izraelski 5. Wojna z terroryzmem 	<p>XXXVI.8 XXXVI.9</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Autonomia Palestyńska, Al-Kaida – zna datę ataku na World Trade Center (11 IX 2001) – identyfikuje postacie: George’a W. Busha, Osamy bin Ladena, Saddama Husajna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: polityka neokolonializmu, apartheid – wyjaśnia, na czym polega polityka neokolonializmu i jakie niesie za sobą skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: masakra na placu Tiananmen, talibowie – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny z terroryzmem po 2001 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: ludobójstwa w Rwandzie (1994), masakry na placu Tiananmen (VI 1989), wybuchu wojny w Syrii (2011), aneksji Krymu (2014) – identyfikuje postacie: Nelsona Mandeli, Jasira Arafata, Icchaka Rabina, Szimona Peresa, Baszara al-Asada – przedstawia rozwój gospodarczy Chin i Japonii 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia problem terroryzmu – ocenia wpływ USA na sytuację polityczną współczesnego świata – wyjaśnia, jakie są przyczyny współczesnych konfliktów w Afryce

						w drugiej połowie XX w. – przedstawia przyczyny i charakter wojny w Iraku	
3. Polska w latach 90. XX w.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reformy gospodarcze 2. Społeczne koszty przemian ustrojowych 3. Rozpad obozu solidarnościowego 4. Sytuacja wewnętrzna Polski 5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 6. Plan Balcerowicza i jego skutki 	<p>XLI.1 XLI.2 XLI.3</p>	– wyjaśnia znaczenie terminów: hiperinflacja, gospodarka wolnorynkowa, prywatyzacja, bezrobocie – identyfikuje postacie: Tadeusza Mazowieckiego, Lecha Wałęsy, Leszka Balcerowicza, Jacka Kuronia, Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Kaczyńskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: plan Balcerowicza, pluralizm polityczny – zna daty: wdrożenia planu Balcerowicza (1990), wyboru L. Wałęsy na prezydenta (XII 1990), pierwszych w pełni demokratycznych wyborów do parlamentu (1991), wyboru A. Kwaśniewskiego na prezydenta (1995), uchwalenia Konstytucji RP (1997), wyboru L. Kaczyńskiego na prezydenta (2005) – wymienia reformy przeprowadzone w 1999 r. – wymienia najistotniejsze przemiany ustrojowe i ekonomiczne III Rzeczypospolitej	– omawia założenia, realizację i skutki gospodarcze planu Balcerowicza	– wyjaśnia znaczenie terminu „wojna na górze” – zna daty: rozwiązania PZPR (1990), uchwalenia małej konstytucji (X 1992), reformy administracyjnej (1999) – identyfikuje postacie: Jana Olszewskiego, Jarosława Kaczyńskiego, Ryszarda Kaczorowskiego – omawia koszty społeczne reform gospodarczych – charakteryzuje scenę polityczną pierwszych lat demokratycznej Polski – przedstawia proces budowania podstaw prawnych III Rzeczypospolitej – wyjaśnia przyczyny rozpadu	– ocenia przemiany polityczne i gospodarcze w Polsce po 1989 r. – omawia podstawy ustrojowe III Rzeczypospolitej w świetle konstytucji z 1997 r.

						obozu solidarnościowego	
4. Polska w NATO i UE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Polska polityka zagraniczna 2. Polska w strukturach NATO 3. Polska droga do UE 4. Polskie społeczeństwo wobec Unii 5. Polska w walce z terroryzmem 	<p>XLII.1 XLII.2 XLII.3</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: NATO, referendum akcesyjne, Unia Europejska – zna daty: przyjęcia Polski do NATO (1999), wejścia Polski do UE (2004)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu referendum akcesyjne – przedstawia przyczyny i skutki przystąpienia Polski do NATO i UE – omawia konsekwencje członkostwa Polski w NATO</p>	<p>– wymienia i omawia etapy integracji Polski z UE – przedstawia postawy Polaków wobec problemu integracji Polski z UE</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Grupa Wyszehradzka – zna daty: wyjścia ostatnich wojsk rosyjskich z Polski (1993), obecności polskich żołnierzy na wojnach w Afganistanie (od 2002) i Iraku (2003–2008) – określa główne kierunki polskiej polityki zagranicznej – wymienia i omawia etapy polskiej akcesji do NATO</p>	<p>– ocenia rezultaty polskiego członkostwa w NATO i UE – opisuje udział Polski w wojnie z terroryzmem – wymienia korzyści, jakie przyniosły Polsce integracja z UE oraz wejście do NATO</p>
5. Wyzwania współczesnego świata	<ol style="list-style-type: none"> 1. Globalizacja 2. Rewolucja informacyjna 3. Kultura masowa i amerykańizacja 4. Problemy demograficzne 5. Problem migracji 6. Przemoc zorganizowana i terroryzm 	<p>XXXVI.13</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: internet, globalizacja, amerykańizacja, kultura masowa</p>	<p>– omawia zalety i wady wprowadzenia nowych środków komunikacji – wyjaśnia, jakie szanse i zagrożenia niesie za sobą globalizacja – opisuje przejawy globalizacji we współczesnym świecie</p>	<p>– wskazuje cechy współczesnej kultury masowej – opisuje zjawisko amerykańizacji – prezentuje zagrożenia ekologiczne współczesnego świata – omawia przyczyny, kierunki</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: bogata Północ, biedne Południe, „globalna wioska”, Dolina Krzemowa, efekt cieplarniany, arabska wiosna, Państwo Islamskie, protokół z Kioto</p>	<p>– omawia szanse i niebezpieczeństwa dla człowieka wynikające ze współczesnych zmian cywilizacyjnych – ocenia skutki amerykańizacji kultury na świecie – omawia zjawisko terroryzmu islamskiego</p>

	7. Zagrożenia ekologiczne				i skutki ruchów migracyjnych we współczesnym świecie	<ul style="list-style-type: none"> – określa przyczyny i skutki narastania nierówności społecznych we współczesnym świecie – wyjaśnia, jakie zagrożenia niesie za sobą przestępczość zorganizowana – przedstawia działania współczesnego świata na rzecz poprawy stanu ekologicznego naszej planety – wyjaśnia, na czym polegają kontrasty społeczne we współczesnym świecie – wymienia problemy demograficzne współczesnego świata – wskazuje najważniejsze zagrożenia społeczne współczesnego świata 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny i skutki przemian w świecie arabskim w latach 2010–2013 – przedstawia działania podejmowane w celu niwelowania problemów demograficznych, społecznych i ekologicznych we współczesnym świecie – przedstawia konsekwencje wzrostu poziomu urbanizacji współczesnego świata
--	---------------------------	--	--	--	--	--	---